

Optimus
Traianus.

tantum priuatum dici qui sine magistratu est. Cum principis fastigium implere noluisse, delatum ei a milite imperium contemnebat. sed dubium fuisse an pro Galba imperare uoluisset, imparem ratus si accepisset: tutum, si recusasset. hæc Tacitus pro commodo suo. Cæsares euasit) Neroni, Galbæ, Othoni, Vitellio, Domitiano superuixit, & eorum immanitatem uitauit. nam præcipue opes erant bonis artibus inoffensa tot principum malitia. Et in coniuratione Pisoniana scribit Tacitus Virginium Rufum claritudine nominis in exilium pulsum, & studia iuuenum eloquentia foueret. Optimum) Traianum cognomento optimum, quo maxime gloriabatur tradente Dio.

ne, & Secundus in oratione panegyrica hoc cognomen pluribus extollit. Reseruatus) Conuenit cum Plutarcho quem diximus scripsisse Virginium inuidia Iunij ad meliorem vitam reseruatum: nam sub pessimo principe nunquam talem honorem fuisset consecutus. Altissima tranquillitate) summo ocio & quiete.

Pari) maxima. Firma) perpetua. Manus tremere) Celsus tremorem manuum inter genera paralytis: eiusque curationem ponit.

Citra dolorem) sine poena & tortura. Aditus) præludium, principium, accessus. Longior) longioris temporis. Laudabilis) ex causa laudabili contractus fuit. Vocem præpararet) orationem componere uellet panegyricam. & ideo lectioni operam daret. Consulatu) quarto: cui fuerat designatus a Traiano.

Et seni & stanti, ipso pondere) Traianus ponit, senium Rufi, & quod pedibus staret, ac magnitudinem libri, quibus ostendat in maius laxatam illius coxam. Consequitur) dispectum. Colligit) manibus iterum corripere nititur.

Iuue. locus. lum stratum. Fallente) titubante, labante, instabili. Coxamque fregit) Ad quod uidetur Iuuenas. Satyr. decima respexisse mala senectutis enumerans, ubi inquit, hic coxa debilis. Collocata) coniuncta, in locum suum reposita. Reluctante ætate) quia difficilius senes in fracturis curantur. Coiit) coiuit, conglutinata est.

Exequiæ. Exequiæ, indifferenter pro funere: quæ funus maiora complectatur: sicut alio loco dicemus. Principi) Traiano sub quo tantus vir honoratus est. Foro & rostris) ubi agebat causas & concionabatur an in quibus laudatus est: nam Romani omnes claros viros (author Dionysius) siue quod illi bellorum ducatum acceperint, siue ciuiliū negotiorum magistratus, & sua prudentia consilia actionesque pulchras ediderint, neque tantum bello morientes sed & cæteros qualicumque functos uitæ sine laudari in foro instituerunt, sumpto initio a Publico, qui Bruti corpus ibi proponens ornatum decenter in lectulo, aduocata populi concione pro rostris funebrem orationem habuit. Inde Tacitus libro tertio scribit, Tiberium non prohibuisse quo minus Iunius C. Cassij uxoris & M. Bruti sororis laudatione pro rostris cæterisque solennibus funus cohonestaretur. Nec me præterit rostra pro magistratibus sumi, & in his concionarentur. & Cornelium Seuerum dum laudat Ciceronem pro eloquentia posuisse. Rostra, inquit Linius, ex nauibus Antiatum, ex quibus suggestum in foro extructum adornari placuit, rostraque id templum appellatum, ad Comitium prope iuncta curiæ, sed postea loco mota. Et M. Tullius in Vatinius, Produxeris iudicem in rostris: illo inquam inaugurato templo. Rostra in regione octa.

Rostra.

Iuue. locus.

ua iuxta forum locat Victor: quem locum ad statuas clarissimum fuisse docet Cicero pro Deiotaro. Hinc Iuuenalis cum forum nominauit, statim subdit triumphales statuas. Tranquillus bina rostra fuisse indicat, Augustum laudatum pro rostris veteribus referendo. Et M. Tullius in Legibus, inquit, Honoratorum virorum laudes in concione memorant, easque ad cantus, ad tibicinem prosequuntur. Supremus calculus) maximum suffragium. Legitur etiam cumulus, id est copia. Laudator eloquentissimus) fuit enim in Tacito grauis & eloquens oratio, cuius scripta quo magis leguntur, eo plus perdis & admirationis cum multiplici copia habere creditur.

Taciti oratio qualis.

Dicam quod sentio, nemo historicorum magis diligenter lectorem tenet & alio modo robur & vim dicendi, non leuia tantum confectetur. Plenus annis) senex admodum. sepultus est in Alsienfi villa. Quos recusauit) Immo maiorem meruit gloriam, quod principatum quem uirtutibus meruerat, recusauerat, laudabilius enim honores mereri, & non gerere quam immeritos suscipere. Quærendus) optandum ut uiueret. Exemplar uitæ prioris) tanquam unus ex antiquis Romanis, qui nobis esset imitandus. In alia lectione fuit, æui prioris. Mihi) desiderandus est. Publice) boni publici causa. Priuatim) respectu meo. Eadem utrique regio) Insuetudo. Municipia finitima) Sumus & ex municipiis quæ sunt in eadem regione. Et cum Ptolomæus inter Insuetudines quattuor tantum muni-

minis impleret, cum principis noluisse. Cæsares, quibus suspectus, atque etiam inuisus uirtutibus fuerat, euasit. reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tanquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reseruatus. Annum tertium & octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari ueneratione. Ufus est firma uoletudine, nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen: aditus tamen mortis durior longiorque, sed hic ipse laudabilis. Nam cum uocem præpararet acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiolem, & seni & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum consequitur colligitque, per læue & lubricum pauimentum fallente uestigio cecidit, coxamque fregit, quæ parum apte collocata, reluctante ætate, male coit. Huius uiri exequiæ magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum etiam foro & rostris attulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito. Nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit laudator eloquentissimus, & ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recusauit. Nobis tamen quærendus ac desiderandus est, ut exemplar æui prioris: mihi uero præcipue qui illum non solum publice, sed etiam priuatim quantum admirabar tantum diligebam. Primum quod utrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam possessionesque coniunctæ, Præterea quod ille

Argumētū. Valerius Paulinus. **I**raſcor) Paulinum monet, vt aliquid ſcribat, cum tamdiu nihil ab vrbe litterarum miſerit. Valerius Paulinus circumiecit Galliae Narbonenſi ciuitates Vitelliana tempeſtate in verba Veſpaſiani, cuius ante fortunam amicus erat adegit: concitiſq; omnibus qui exauthorati à Vitellio, bellum ſponte ſumebant, Foroiulienſem coloniam clauſtraq; maris preſidio tuebatur: eo grauior author q; Paulino patria Foruiulij, & bonus apud Prætorianos, quorum quondā Tribunus fuerat, ipſiq; pagani fauore municipali & futurae potentie ſpe iuuare partes annitebantur. Plures ſunt ad eum epiſtolæ. Moriens ius libertorum ſuorum Secundo reliquit. Paulinum Tribunum in bello Iudaico Iosephus, & alterum Prefectum Alexandrie refert. Martialis pedum pernicitate in Paulino admiratur, & Paulinum a Seuerio Imp. interfectū legimus. Nec liquet mihi) nullam adhuc certam rationem habeo an debeam irasci. Iniquus) qui iniuste cogat irasci. Impossens) ad comprimēdos affectus iniquos. *Μικραίσιος*) pro minima quaq; re irascibilis, quiq; parua cauſatur. Lucianus in Fugitiuis, vbi philoſophos ſui tēporis notat ſupra infantulos iracundos, *ῥυχόλους* & *μικραίσιος* appellat & in dialogo Merc. & Maie *ῥυχόλους* amātes. Cauſa) qua irascor. q; nihil ſcribere.

C. PLINIUS PAVLINO SVO S.

Miraſcor, ne liquet mihi an debeam, ſed irascor. Scis q; ſit amor iniquus interdum, im-
potens ſæpe, *μικραίσιος* ſemper. Hæc tamen cauſa magna eſt, neſcio an iuſta: ſed ego tã q; non minus iuſta, q; magna ſit, grauiter irascor, q; a te tandiu literę nullæ. Exorare me po-
es vno modo, ſi nunc ſaltem plurimas, & longiſſimas miſeris. hæc mihi ſola excuſatio vera, cæterę falſę videbunt. Non ſum auditurus, non eram Romę, vel occupatior eram. Illud enim nec dii ſināt, vt infirmior. Ipſe ad villã partim ſtudiis, partim deſidia fruor, quorū vtrūq; ex ocio naſciſ. Vale.

Enim. Enim) certe. Nec dii ſinant) nec velint. Illud) vt aſſeras hanc cauſam moræ a ſcribendo. Vt) ſi diceres, ſum auditurus) non admittam tales excuſationes, quales ſi diceres, non eram Romæ, vel negocijs occupabar. eram infirmior. Vtrunq;) ſtudere & deſidere. Ocio) quiete: difficile enim lucubramus & pigri ſumus in multo & animi perturbatione.

Argumētū. Iſæi duo. **M**agna.) Duos inuenio fuiſſe Iſeos præſtantiſſimos rethores Athenienſem vnum Demothe-
nis præceptorē, vt Philoſtratus tradit: alterum Aſſyriū declamatorē, quē Suidas vigiſſe ſub Adriano & plurima ſcripſiſſe refert, Lollia-
ni Ephieſij Declamatoris magiſtrum. Et Iuuenalis illius dicēdi torrentem veneratur per tranſi-
tum. Vnde prouerbiū illud, Tã-
tali ortos vindemiari, traxiſſe originē Philoſtratus & Suidas enarrāt: cū prius intēperatē viueret, mox ad mo-
deſtiã cōuerſus interrogaretur, qui ſi nã pitiū & auiū optimus eſſet. Explicata Iſei ſumma facultate & eloquē-
tia hortatur Nepotē vt eū auditū veniat, cū viua vox magis aſſiciat. Licinius Nepos diu orbus ſuſcepta filia
captatores fruſtratus domū habuit apud ſacellū Floræ ad veteres Ficelias authore Martiale, in Prætura ſum-
ma vſus cōſtantia & ſeueritate. Fuit & Caluiſius Nepos, Cæcilij contubernalis. Nepotē Adrianus loco hoſtis
habuit. Et Nepotis Piſtoris meminit Iuuenalis. Præceſſerat) ante aduentū eius in urbē. Maior) maioris fa-
cundia q; crederetur. Facultas) facilis poteſtas dicēdi alibi pro diuitijs. Vbertas) fertilitas cū delectu. Sic pin-
gue dicēdi genus Cæcilio aſſignat Macrobij, ſicut copioſum Ciceroni. Et Philoſtratus Iſæo non aridū ſed
immenſum ac naturale & rebus ſufficiēs. Ex tēpore) imparatus ex improuiſo. nã maximus ſtudioſi fructus
eſt, & velut præmiū quoddā ampliùs lōgi laboris extēpore dicendi facultas, quā qui nō erit conſecutus Fabij
ſentētia, ciuilibus officijs renūciabit. Diu ſcripſerit) ſtylo elaborauerit. Quintilianus præcipit multo ac fideli
ſtylo elaborandā orationē, vt ſcriptorū colorē etiā ea quæ ſubito eſſuſa ſunt, reddāt. extēporalis enim garru-
litas nec expectata excogitatio, & vix ſurgēdi mora circulatoriæ iactationis ſimilis eſt. Atticus) optimus. nã
attice dicere eſt optime dicere: quia Attici inter alios Græcos preſſi & integri ſunt. & Xenophon pro dulcedi-
ne eloquij & incredibili facilitate, Attica muſa appellatus. M. Tullius de Optimo Gen. Orat. Attice dicere tra-
dit eſſe, ornate, appoſite, eleganter, in vnoquoq; dicēdi genere pbato diſſerere. Sale & facetijs vti vel maxime
atticū eſt. ſciatq; ſi quis Demotheſenē imitetur eū & Attice dictū & optime: quo oratore ne Athenas quidē
ipſas magis credo fuiſſe atticas. Et de Claris Orat. Attice dicere, eſt ad ſimilitudinē Demotheſenis dicere, vt
nō omnes qui attice, ijdē bene: ſed vt omnes qui bene, ijdē etiā attice dicant. Præſationes) quæ ante opus po-
nuntur breuib; conſiliū ſcriptoris explicātes. Terſæ) limatę, accuratę, politæ. Graciles) preſſę acutę. Dul-
ces) ſuaues, delectabiles, nō aſperę, nō tetricę. Graues) ſententijs refertæ. Erectę) ſtylo grandiori. Antithe-
ton. graciles & erectę, graues & dulces. Poſcit) ſibi dari ab auditoribus. Plures) cōtrouerſias quas tractet
ex tēpore. M. T. li. ij. de Finibus, Leōtinus Gorgias primus auſus eſt in cōuentu poſcere queſtionē. i. iubere di-
cere qua de re quis vellent audire. audax negociū dicere, impudēs, niſi hoc inſtitutū poſtea tranſlatū ad philoſo-
phos noſtros eſſet: nã ante cōtrouerſiã præſationē dicebāt. Nō ſolū hoc ex Cæcilij verbis, ſed etiā Gellij dicen-
tis, Introit adoleſcēs & præſatur arrogātius & elatius q; ætati eius decebat: ac deinde iubet exponi cōtrouerſias.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Magna Iſæum fama præceſſerat, maior inuen-
tus eſt. Summa eſt facultas, copia, vbertas. Dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. Sermo Græcus, immo atticus. Præ-
ſationes terſæ, graciles, dulces, graues inter-
dum, & erectæ. Poſcit controuerſias plureis

Tātalī hor-
tos vinde-
miari.
Licinius
nepos.
Caluiſius
nepos.
Facultas.
Nepos.
Piſtor.
Extēpore.
Attice di-
cere & At-
ticus ſermo.
Præſatio.
Cōtrouerſia

Quid autē sit controuersia, Sen. inq̃t, Declamabat Cic. nō quales nūc controuersias dicimus, nec quales quidē ante Ciceronē dicebant, quas thesīs vocabāt. Hoc autē genus materię quo nos exercemur adeo nouū est, ut **Causa**, nomē quoq; eius nouū sit, cōtrouersias nos dicimus, Cicero causas vocat. Hoc vero alterū nomen, hoc est thesīs, græcum est: sed in latino ita translātum ut pro latino sit. Scholastica controuersia multo recentius est, sicut **Thesis**, ipsa declamatio. Artem tractandæ cōtrouersię Aphthonius prębet. & plures Seneca exponit, quas Sylo Pompeius apud eundem, quoties cōmodum erat existimabat, sumi posse de oībus legis verbis. Electionē) ut eli-

electionē auditorib⁹ permittit, sępe etiam partes. Surgit, amicitur, incipit. Statim omnia, ac pene pariter ad manum. Sēsus recōditi, occurrant verba, sed qualia? quęsita, & exculta, multa lectio in subitīs, multa scriptio elucet. pœmiatur apte, narrat apte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelsē. Postremo docet, delectat, afficit, quōd maxime dubites, crebra *ἐνθυμήματα καὶ νοήματα*, syllogismi circūscripti

gerēt quā diceret. Paratus) do mi pręmeditata oratione. Sēsus est, Iſus aliquādo accedit ad de clamandum pręmeditata ora- tione, cum alias ex tēpore decla- maret: oblata auditorib⁹ faculta- te ut sibi proponerēt plures cō- trouersias, eligerētq; quā a se tra- ctari vellēt. Si autē leges partes loco parat⁹, ut est in codice an- tiq̃, tūc sic interpretaberis: sępe etiā partes cōtrouersię permittit au-

ditoribus & discipulis, ut siue defensionē siue accusationē tractandā sibi sumant. Exurgit) stantes enim dice- bant. Amicitur) pallio, quia Gręcus, se cōponit. Sic enim li. iij. de Liciniano declamatorio scribit, Cū, inquit, gręco pallio amictus intrasset postq̃ se cōposuit, circūspexitq; habitum suū, Latine, dixit, declamaturus sum. Nam si Romanus toga, cuius formā in Oratore Quintil. optime describit. Alij codices habēt, iam ergo loco amicitur, quod minus probo. Omnia) succurrunt necessaria dicēti. Pariter) eodē momēto. Ad manum) in prōptu. Recōditi) rari, admirabiles. Occurrant) fluūt, suggerūtur, vberāt. Verba) utrūq; tetigit ex qui- bus oratio cōficitur ex verbis & rebus. In rebus intuenda inuētio, in verbis elocutio, in vtrūq; collocatio. Ver- ba aut singula aut cōiuncta sunt, in singulis intuendū est ut sint latina, perspicua, ornata, & ad id quod effice- re volumus accōmodata: in cōiunctis, ut emēdata, ut collocata, ut figurata. Quęsita) electa. Exculta) emē- data ut alterū ad singula, alterū ad cōiuncta referatur. Multa lectio in subitīs) Cū dicit Iſus ex improviso, apparet multa legisse. Cōparatur enim facultas extēporalis ex multa lectione, & lōgo stylo ac fideli. vnde lib. ij. de Oratore M. Tullius, Qui a scribēdi cōsuetudine ad dicendū venit hęc affert facultatē: ut etiā subito si di- cat, tamē illa quę dicuntur similia scriptorū esse videātur. Multa scriptio) multū scripsisse. nulla enim res tā- tum ad dicendū p̃ficit quantum scriptio. author Cic. de claris Orat. Multa lectio refertur ad res, hoc ad ver- ba. nā perspicuitas in verbis pręcipuā habet, p̃prietatē. Cōparauit itaq; delectū rerū ex multa lectione: at stylo diutino p̃spicuitatē verborum. Proœmiatur apte) sumit proœmiū subiectę rei cōgruū. vult enim principiū esse accōmodatum causę & materię insitum. vnde Hermogenes inquit, difficillimū esse inuenire proœmium cause cōueniens: quo reperto cōmode facilius cętera tractātur, cum alię orationis partes ab illo dependēat. Narrat apte) Narratio debet esse lucida, brevis, verisimilis. erit aperta si fuerit exposita, p̃prijis verbis, & signifi- cātibus distincta rebus, personis, tēporibus, locis, causis: ipsa etiā pronūciatione in hoc accōmodata. Pugnat acriter) dū sua argumentis cōprobat, & aduersarij partes cōfutat. ibi enim vis & acrimonia dicētis tota est in- ditur. Colligit) cōcludit. ut in peroratione, vbi validissima quęq; p̃ orationē sparsa colligimus. an potius nō tam porationē intelligit q̃ vniuscuiusq; syllogismi vel enthymematis cōclusionē. Cum colligere sit ex duobus pluribusve p̃nunciatis cōcludere. inde Persius, Mēdose colligis inquit Stoicus. Ornat excelsē) oratio eius ma- gnifica & excelsa est. hoc p̃tinet ad vniuersām orationē: nā de elocutione intelligit qua oēs partes sunt exor- mandę. Docet) quod propriū est narrationis & argumētationis. Delectat) quod est proœmij, p̃prij. sicut afficere porationis: q̃q̃ per oēs orationis partes pręcipiat Fabius mouēdos affectus, maxime tamē in ingressu & fine. Afficit) mouet. fidē facit. Maxime dubites) vix credas fieri posse extēporali oratione. *ἐνθυμήματα* cre- bra) frequētes syllogismi. enthymema latine cōmētum interpretamur, rethoricus est syllogismus: ab alijs pars dicitur syllogismi, ut a diuo Thoma syllogismus detricatus procedēs ex pręcognito. sicut enim syllogismus est oratio in qua quibusdā positis & cōcessis p̃ ea necesse est aliud euenire: si vero fuerit imp̃fectus, hoc est ex duobus assumptis, alterū desit, enthymema dicitur, ut oīs homo est animal, ergo homo est substantia. Aristoteles inquit enthymema esse syllogismū ex p̃babilibus & signis. Fabius concurrit fere cū Thoma. Syllogism⁹ scribit, habet conclusionē rationē & propositionē, & per omnes partes efficit quod p̃posuit, enthymema so- lum intēra contentū intelligi. habet enim rationē & propositionē nō habet cōclusionē: ita est imp̃fectus syllo- gismus, ut bonū est virtus qua nemo male vti potest. syllogismus talis. solū bonum virtus. nam id demū bonū est quo nemo male vti potest, bonum est ergo virtus. Hermogenes in Rhetoricis, Enthymemata rotunde & per cōparationem prolata, acrimonię maiorē existimationem afferunt. ad quod videtur Iuuenalis respexisse cum Sartyra sexta inquit, Curtum sermone rotato Torqueat enthymema. Et fortasse de epenthymemate in- tellexit, id quod Hermogenes testatur esse pręueniēti enthymemati aliud excogitatū enthymema, in quo ma- xime verborū breuitas laudetur. Accedit Quintiliani autoritas dicētis, Et illud esse decorū cōpressis trib⁹ di- gitis, quo nūc Gręci plurimū vtiuntur etiā vtraq; manu, quotiēs enthymemata sua gestu velut corrotūda, ces- sim manus leuior promittit & assentatur, citatior hortatur, interim laudat. Non est *ἐνθυμήματα* in codice anti- quo, sed tantū *νοήματα* quod placet: quia sequitur crebri syllogismi, cum *ἐνθυμήματα* & syllogismi pene idē sint. *νοήματα*) intellectus, excogitationē, cōceptus. Syllogismi) prędictis addā, syllogismum esse instrumentū ad manifestandū aliquam rem obscurā manifestis & cognitis. de quo & enthymemate lege latius apud Fabium & Hermog. lib. iij. Rhetoricorum. Circūscripti) piēturati, fabrefacti, breues, & quadā æquabili circūactione deuincti. nā secundū Philostratū breuib⁹ interpretabatur Iſaus: & vniuersum argumētū paucis colligebat.

Orationem
ex verbis &
reb⁹ cōstare

Proœmiari,
Proœmiū.

Narratio.

Colligere.

Ornare.

Docere.

Afficere,
Enthyme-
ma.
Syllogism⁹

Iuuen. loc⁹.
Epenthymema.

Syllogism⁹

- Memoria.** Effecti) elaborati & arte perfecti. Stylo) meditatione, tēpore, scriptione, cura, diligētia. Incredibilis) ad miranda, exempla rarę memorię Plī. lib. vij. & Iulius Solinus referūt, & Seneca tradit se in hac floruisse, vt nō tantū ad vsum iussiceret, sed in mirandū vsq; procederet: quę sane thesaurus est rerū omniū, & nisi custos inuentis cogitatisq; verbis & rebus adhibeatur, intelligimus etiā si fuerint præclarissima in oratore peritura. Eā Suidas sic diffinit, Memoria est obseruatio eorū quę didicisti. M. Tullius vero, Memoria est firma animi rerū & verborū dispositionis perceptio. Repetit altius) multa recitat ex tēpore quę iā dixerat. Seneca duo millia nominū recitata q̄ ordine erant dicta referebat, & ab ijs q̄ ad audiendū præceptorē cōuenerant, singulos versus ad singulos datos cum plures q̄ ducēti efficerētur, ab vltimo incipiens vsq; ad primum recitabat. (ἐξ)habitu. Exercitatione) consuetudo & exercitatio facilitatē maxime parant: cū enim memoria sit naturę munus, maximā tamen efficit exercitatio & labor: multa ediscere, multa cogitare, & si fieri potest quotidie, potētissimū est: nihil quę augetur cura, vel negligētia intercidit. Nihil aliud q̄ studere & se exercere. Sexagesimum) alia scriptura septuagesimum. Scholasticus) declamator. solū in fictis causis & ocio sis versatus, non in veris litibus. Nos) cauidici. Foro) forensi eloquentia tuendis ciuib; & in ipsa arena. Terimur) distrahimur, atq; cōsumimus. Multū malitię addiscimus) finis subdoli & versuti. Quāuis nolumus) necessario & inuito. Auditoriū) & p̄ ipsis auditorib; & loco i quē audituri cōueniūt frequēter vsurpat. Ficta causa) vbi declamationes & fictę cōtrouersię tractātur. Inermis) syncera, innoxia. Fœlix) recipiēs fœlicitatē & p̄spērū successū. Dulcissimū).i. declamare est, iucūdisimū iuuenib; & p̄serti ducere classem. Saxeus ferreusq; dur; inexorabilis, rustic; q̄ negligas tāti viri cognitionē. M. Tullius ad Quintū fratrem dixit, Ferum ferreūq; & ad Treboniū, Ferreus inquit essem si te nō amarē. Proinde) quare. Si nō) vis in urbē venire. Ob alia) alijs causis instantibus. Nosq; ipsos) respectu nostro. Hunc) Isēum. Gaditanū) Bæticū virū: Gades enim in Bætica. Hoc latius tractat Diuus Hieronymus in præfatione Bibliorū. Legimus, inquit, in veterū historijs quosdā lustrasse, puincias, nouos adisse populos, maria trāsisse: vt quos ex libris noverant, corā quoq; viderent. ad Titū Liuiū lacteo eloquētijs fonte manantē de vltimis Hispanię Galliarumq; finibus quosdā venisse nobiles inuenimus, & quos ad cōtēplationē sui Roma nō traxerat, vnius hoīs fama perduxit. habuit illa ætas inauditū oībus seculis celebrandūq; miraculū, vt urbē tantā ingressi aliud extra urbē quærerent. Ab vltimo terrarum orbe) a Gadibus ultra quas est mare oceanū. (ἀφιλόκαλον) inelegās, rude. Illiteratū) viri idiotæ est & rudis. Turpe) indecorū. Tanti) vt venias. Cognitionē) eruditionē. Nulla est iucundior) cū ceterę voluptates sint momentaneę, hæc pene diuina, vnde interrogatus Zeno Citieus quomodo q̄s fœlicē vitā duceret: respondit, si cū mortuis immoraret: apte significās si libris & eruditiōi studuisset. Hic) ruri. Quos) authores. Nō min; disertos) ita eloquētes qualis est Isēi sermo. Vt vulgo dicūt) vt iā in puerbiū receptū est. Multo magis viua vox afficit) magis mouemur audiēdo q̄ legēdo. qđ celebratū a Seneca Fabius his verbis retulit, Licet satis exēplorū ad imitandū ex lectione suppediret, tñ illa (vt dicitur) vox alit plenius p̄cipueq; p̄ceptoris. Signāter addidit p̄ceptoris. nā Cic. ad Atticū vbi inq; se a Curione audiuisse Clodii factū Tribunū, idq; meli; se cognouisse ex litteris Attici, addidit, vbi sunt q̄ aiūt viua voce. Acriora) absolutiora, vehemētiōra. Altius sedēt) memorię diutius mādant. Pronūciatio) Vale. Max. Eloquētijs ornamēta in p̄nūciatione apta & cōueniēti motu corporis cōsistūt, & reliq;. In quē sensū M. Tullius de Perfecto Oratore, Carēt inq; libri spū illo, p̄pter quē maiora eadē illa cū agūtur, q̄ cū legunt videri solēt, p̄nūciatio a voce nomē accepit, cui i toto gñe dicēdi Demosthenes palmā dedit, eidē scđm ac tertii locū, donec ab eo q̄ri dēfīneret vt eā videri posset nō p̄cipuā sed solā iudicasse. Vult; q̄ maxie dñat in actiōe, hoc supplices, hoc minaces, hoc blādi, hoc tristes, hoc hilares, hoc erecti, hoc submissi sum; hoc pēdēt hoīs, hoc itūctur, hoc spectāt etiā anteq; dicam; hoc qđā amam; hoc odim; hoc plurima itelligim; hic est sēpe p̄ oīb; verbis. M. Tull. de legib; lib. i. Is q̄ appellat vult; q̄ i nullo animatē est p̄terq; i hoīe pōt iudicare mores: cui vim Gręci norūt, nomē oīno nō habēt. Habit;) corporis q̄litas a M. Tullio ita describit, Corporis habit; est cōmoditas aliq; nō natura data sed studio & idustria parata. Et Fabius li. xi. Pleraq; m̄pta de eo differit. Gest;) mot; corporis q̄ debet eē magis ad sēi; q̄ ad verba accōmodat; nā flex; ille & (vt sic dixerī) mot; dat actū qđā ad id qđ factū ē. Affigit)
- Seneca memoria.**
- Liuij laus.**
- Viua vox.**
- Pronūciatio.**
- Vultus.**
- Habitus. Gestus.**

imprimit. Illā Aeschinis dictū, cui⁹ Fab. & Pli. senior meminere. Aeschines Atheniēsis orator cū accusationē Aeschinēs qua fuerat vsus Rhodi legisset, legit & defensionē Demosth. ob quā i illud depulsus fuerat exiliū: miratibusq; de Demo- Rhodijs, tū magis miraturos fuisse dixit, si ipsum orantē audiuisent, in calamitate testis ingēs factus inimici. sthene. Hanc rē M. Tul. lib. iij. de Oratore clarius est executus, Mihi melius etiā ab Aesch. illud dictū videri solet: qui cū per ignominia iudicij cessisset Athenis, & se Rhodū cōtulisset, rogatus a Rhodijs legissetur orationem illā egregiā quā in Ctesiphontē cōtra Demosthenē dixerat: qua plecta, petitū est ab eo postridie vt legeret illā

illud Aeschinis, qui cū legisset Rhodijs orationē Demosthe- nīs, admirantibus cūctis adiecisse fertur, τὸ δὲ εἰς αὐτῶν τῶν θεῶν ἀκρόασις, & erat Aeschines, si Demosthenē credimus μεγαλοφώνος: fatebatur tamen longe melius eadem illa pronun- ciasse ipsum, qui pepererat. Quae omnia huc tendunt, vt au- dias Isæum: vel ideo tantum, vt audieris.

uersarius, sic inimici vim ardorēq; suspexit, vt se scriptorū eius parū idoneū lectorē esse prædicaret: exptus ac- cerrimum vigorē oculorū, terribile vultus pondus, accommodatū singulis verbis sonū vocis, efficacissimos cor- poris motus. ergo & si operi illius nihil adijci potest, tamē in Demosthene magna pars Demosthenis abest: quæ intelligitur potius q̄ auditur. Hæc oīa breuius videtur Cæcilius expressisse. τὸ δὲ εἰς αὐτῶν θεῶν ἀκρόασις, quid autem si ipsam belluā audiuissetis, scilicet quid dixissetis. Idē Aeschines in Ctesiphontē appellat Demosthenē belluam, Operæ precii dicens, existimo mentionē huius belluæ facere. λαμπροφωνότατος (splendidissimæ & cla- rissimæ vocis, siue μεγαλοφωνότατος. i. maxime vocis. Male quidā codices habēt μικροφωνότατος, i. minime vocis. nā præter q̄ prædictis & sequētib; nō cōueniat, Aeschines in eadē oratione testatur solū Demosthenē cōpa- rare vocis suæ suauitatē firenū cātulenæ. Et Demosthenes in orōne, p Corona scribit Aeschinē fuisse splendi- diffime vocalem, etiā dū puer in sacris caneret: qui postq̄ in virū euasit, splendore vocis tragædus factus, mul- tas tragædias recitauit. Et ibidē λαμπροφωνότατος appellat, sicut alibi εὐφωνος & μεγαλοφωνος. præsertim de trās- gressa legatione magnitudinē vocis eius pluribus commemorans. Ipsum qui pepererat Demosthenē au- thorē. Vel ideo tantū vt audieris, iccirco hæc scripsi, & oīa in illo expressi, vt per ea cognoscas Isæi ingenii & eloquētiā tanq̄ si eū audiuissetis, hic sensus magis placet q̄ vel dūtaxat audias vt possis gloriari te audiuisse illū.

Aeschinis
vox.
Demosthe-
nis vox.

C. PLINIVS CALVINAE. S.

I plurib⁹ pater tuus vel vni cuilibet alii q̄ mihi debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hæreditatē etiā viro grauē: cū ve- ro ego ductus ad finitatis officio, dimissis oībus qui nō dico molestiores sed diligen- tiores erāt, creditor solus extiterim: cumq; viuēte eo nubētī tibi in dotē centū millia cōtulerim: præter eam summā quā pater tuus, quasi de meo dixit (erat enim soluēda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fidutiā debes famam defuncti pudoremque suscipere, ad quod te ne verbis magis, q̄ reb⁹ horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptū tibi ferri iubeo. Nec est, quod verearis, ne sit mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino nobis

est, si pater tuus debitor fuisset multorū, vel saltem alterius vnus, potuisses fortasse dubitare hæreditatē susci- pere, difficilē aditu viro propter aris alieni magnitudinem, nedū scemina vt tu es. Adires hæreditatē) neces- sarijs hæredibus permittit Prætor volētib; se abstinere ab hæreditate, vt potius parentū q̄ ipsorū bona simi- liter a creditoribus possideantur. Caluina igitur patris necessaria hæres verebatur hæreditatem parētis recipere pressam multo ære alieno. Affinitatis officio) videtur innuere C. Caluisti parentē Domitiū Caluillē Cæcilio arcta propinquitate coniunctū. Affinitatis officio) quo tenemur pressos subleuare magis quā externos. Dimissis oīb⁹) persolutis pecunijs oībus creditoribus, quib⁹ pater tuus eas debuerat. Molestiores) creditores in exigēda pecunia. Creditor solus extiterim) summā totius crediti in me trāstulerim. Eo) patre tuo. Cē- tum milia nūmum) id est centū sestertia, fuit enim munificentissimus in suos Cæcilius. Præter eā summā) Cō- tuli tibi centū millia nummū præter eā summā nūmorū quos pater tuus p̄misit tibi dotē. Quasi de meo) nā oīa illi bona erāt mihi obligata, nec q̄cūq; iuito me poterat distrahere. De meo) de reb⁹ iure mihi spectātib⁹.

Facilitatis) liberalitatis. Pign⁹) argumētū, testimoniū. Famā defuncti) debes q̄ primū adire hæreditatē pa- ternā: hoc pacto tutaberis famā & pudorē patris tui mortui: sin min⁹ declarares oīa sua dilapidasse, qd sumo dedecore & infamia illū inureret. Verbis) inanib⁹ & speciosis. Acceptū ferri iubeo) volo vt, pcurator meus vel dispēsator eam summā rationib⁹ ferat, me tibi donasse scilicet: remitto & cōdono tibi omne debitū qd pa- ter tuus mecū cōtraxerat. modus dicēdi apud vntiquos elegās & frequēs. Pli. senior li. viij. Magnitudini fatorū accepta ferri æquius q̄ ferarū naturę arbitror. Et Cæcilius, an potius Domit. in epist. ad Terent. Max. Summā expēsā liberalitati meę feres. vbi subicit acceptā: tamē cōmode intelligi pōt. Onerosa) immensa, nimia.

Argumētū.

I plurib⁹) Persoluto ære a Caluino, quo premebatur Caluine pater eo mortuo Cæci- lius hortatur filiā vt adeat here- ditatem, quā propter grāde de- bitū recipere timebat. Cal- uinas tres fuisse lego, Iuniā Caluinā originē ab Augusto trahē- tem quæ Vespasiano superuixit: aliā meretricē, tertiā Caluini ad quē scribit Iuuenalis, parentem: q̄q̄ & Caluillæ epistolā missam legimus, quæ maritū habuit An- nium. Verū Prætura functū, ex quo filiū suscepit M. Antoninū nomine, virū in omni vita philo- sophantē, qui Imperator crea- tus vitæ sanctitate oēs principes superauit. Si pluribus) sensus

Caluinæ
tres.
Iunia Cal-
uina.

Caluilla,

Acceptū
ferre,

Modicæ)mediocres. Dignitas)senatoria. Sumptuosa)quæ magnos sumptus expetat. Conditionem agellorum)sterilium admodum, quales possedit iuxta Larium:nam in Thuscis soli vbertatem commendat.

Incertior)qualitate temporum. Alibi conqueritur Thuscis suos grandine excussos, in Transpadana regione summam abundantiam, sed parem vilitatem. Sed quod cessat) sensus est, quādo redditus, & annona fuerit minor q̄ vt nostra dignitas postulet, tūc viuemus parce & tēperate. Ex qua)ex victu frugali. Ex fonte)ex perenni copia. Decurrit)diffunditur in amicos. Inarescat)extinguatur nimium largiendo, & pauperes fiamus: cum secundū M. Tul. Lar-

gitio quæ sit ex re familiari, fontē ipsum benignitatis exhauriat: & ita benignitate benignitas tollatur. Itaq; res familiaris nec ita claudatur, vt eā benignitas aperire non possit: nec ita referatur, vt pateat omnibus, modus adhibeatur, isq; referatur ad facultates. Inarescat)perstat in translatione, cum præmisset fontē. In te)liberalitatis mea effusa in te. Ratio constabit)in promptu erit causa, q̄ tibi affinis, q̄ famam parentis tui protexerim. Modum excefferit) donauerim plura q̄ deberem.

modicæ facultates, dignitas sumptuosa, redditus propter conditionem agellorū, nescio minor, an incertior: sed quod cessat ex redditu, frugalitate suppletur: ex qua velut a fonte liberalitas nostra decurrit. Quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat: sed tēperanda in aliis, in te vero facile ratio constabit, etiam si modum excefferit. Vale.

Ratio constat.
Argumentū.

Actionem) In dedicatio-
ne bibliothecæ in patria sua orationem habuit de laudibus suorum, & soli natalis apud municipes. eius partē cor-
rigēdam Luperco destinat: quē rogat vt superflua amputet: concedat tamē aliquas digressiones præsertim in descriptione locorum. Mutius Luperus Legatus legionis aduersus Ciuilem inclytus fama, & potior. Luperus cum refert Martialis librum suū sæpe exegisse: sed dispari euentu a Cæcilio. nam ille semper negauerat, hic pollicitus mittit. Actionem)orationem quam egi apud municipes meos. Semper)quoties illā petiisti. Si legit sæpe, manifestus est sensus. Perpolitur)elimatur, emendatur. Absolutiora)correctiora. Nō fuit alienum) nō fuit absurdum, nec extra propositum placuit in primis vt tu ea iudicares. Tradi)demandari. Intentionem)mentem, animum, phantasiā. Intentio est animaduersio & diligentia qua animus ad quod intenditur, dirigitur. alias est ex qua status principii habet, quæ depulsione conficitur. de hac non intelligit cū laudatiuū genus nullū habeat statū.

Mutius Luperus.

Intentio.

Liber. Amplificatio.

Austeritas. Frontē remittere.

Scribentis) mei. ac si tu illa scriberes. Accōmodes)induas, sumas. Inter manus) non solū per hoc significatur inuentio sed etiā recognitio. Existimationi hominum) diligens & fidelis fui clientibus, vt bonam mihi apud homines existimationē parare. Fides nostra) veritas subiicitur. Pietas) amor in patriā & maiores. Subiicitur) pro argumento, & subiecto erit. Liber) oratio. Sic in prioribus libris dixit orationē Ciceronis pro Cor. Balbo. Amplificare) vt amplificatione, quæ potissimum quattuor constat, incremento, cōparatione, ratiocinatione, congerie. Defensionem) in quibus criminabatur & vituperabatur. Gloriæ) vt a conditori-
bus ab opportunitate situs, a rebus gestis. Reseca) amputa, dele superflua. Delicias) ignauiam, fastidium. Respicio) cōsidere. sæpius enim oportet scribere secundū lectorū opinionē. Cōmēdationē) laudē. Petēdā) quērendā. Austeritatē) seueritatē, asperitatē: grecū vocabulū, cuius cōtrariū est suaue. Diuersum) non tam suaui-
tate q̄ licentiā, hilaritatēq; intellige. Frontē remittas) in lētiā resoluaris, rugas dissoluas: nam seueriores sunt fronte cōtractiore & caperatiore. Hinc Martia in seueros, Triste supciliū duriq; seuera Catonis Frons. Adolescentiū aurib⁹) lēti-
oribus viris, quales sunt adolēscētes. tenentur enim suauiorib⁹. Refraget) repugnet, obstat. Descriptiones locorū) agro Comensi erectorū. tangit chorographiā. Historice) vere. qd̄ adeo probat. vt lib. vii. dicat. Sæpe in oratione quoq; nō historice modo, sed prope poetice descriptionis necessitas incidit. Poetice) fabulosē. more poetarū. Prosequi) tractare. Facultas) norma. Sunt exēplaria in quib⁹ seueritas est: qd̄ fortasse nō incōueniēs. Latius fecisse) plurib⁹ cōplexos. Nō displicet lauti⁹, hoc est vberi⁹ & copiosius. Verū si leges lēti⁹, id opponet, tristitiā accōmodatius. Tristitiā) nimia seueritatē. Reliquæ partes) seueræ

C. PLINIVS LUPERCO SVO S.

Actionem & a te frequēter efflagitatam, & a me sæpe promissam exhibui tibi, non tamen totam: adhuc enim pars eius perpoliatur. Interim quæ absolutiora mihi videbātur, non fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu, rogo, intentionem scribētis accōmodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem sollicitudinem præstare deberē. Nam in ceteris actionibus existimationi hominū diligentia tūc, & fides nostra, in hac etiā pietas subiicietur. Inde & liber creuit, dū ornare patriam & amplificare gaudemus, pariterq; & defensionem eius deseruim⁹, & gloriā. Tu tamē hæc ipsa, quantū ratio exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidiū legētū, deliciasq; respicio, intelligo nobis cōmēdationem etiā ex ipsa mediocritate libri petendā. Idē ramen, qui a te hanc austeritatē exigo, cogor id quod diuersum est postulare, vt in plerisq; frontē remittas. Sūt enī quedā adolēscētū auribus dāda, præsertim si materia nō refragetur. Nā descriptiones locorū, quæ in hoc libro frequentiores erūt, nō historice tūc, sed ppe poetice psequas est. Qd̄ tamē siq; extiterit q̄ putet nos latius fecisse q̄ cōsonis seueritas exigit: hui⁹, vt ita dixerī, tristitiā reliquæ ptes actionis

& circūscriptæ. Exorare) mitigare lectores. Quælibet diuersa) Legit etia q̄libet diuersa. i. multum distan-
tia. Lectorū) quorū alij seueri, qdā tristes, nōnulli iucūdi, interdū acres, aliās delicati. sensus est: cum varię sint
hoim species, sic & dicēdi, studuim⁹ aspergere totā orationē dicēdi varietate, vt vnusq̄sq; p ingenio suo habe-
ret aliquā partē qua detineret. Genera & species indifferenter accipit. Pars) si seuera iprobabit iucūdis, si iu-
cūda seueris. Naturā) immitē, vel mitē. Vt varietas) vt ex vna parte q̄ placuerit alicui secūdū p̄priū ingeniū,
oēs possint vniuersam orōnē approbare. In ratioe cōuiuiorū) instruēdis & apparādis cōuiujs ex lege. Qui-

Genera &
species,

exorare debebunt. Adnisi certe sumus, vt q̄libet diuersa ge-
nera lectorū per plures dicēdi species tenerem⁹. Ac sicut ve-
remur, ne quibusdā pars aliqua secūdū suā cuiusq; naturā
non p̄betur: ita videmur posse confidere, vt vniuersitatem
omnibus varietas ipsa cōmendet. Nā & in ratione cōuiuio-
rum, q̄uis a plerisq; cibis singulī tēperem⁹, totā tamē cōnā
laudare omnes solem⁹: nec ea quæ stomach⁹ noster recusat,
adimunt gratiā illis quib⁹ capitur. Atq; hæc ego sic accipi
volo, nō tanq̄ adsecutū esse me credā, sed tanq̄ adsequi labo-
rauerim: fortasse non frustra, si modo tu curam tuam admo-
ueris, interīm istis, mox iis quæ sequūtur. Dices te non posse
satis diligēter id facere, nisi prius totā actionē cognoueris.
fateor: in præsētia tamē & ista tibi familiariora fiēt, & quæ-
dam ex his talia erūt, vt per parteis emendari possint. Etem
si auulsum statuæ caput, aut membrum aliquod inspiceres:
non tu quidē ex illo posses cōgruentiā æqualitatēq; depre-
hendere, posses tamē iudicare an idīpsum satis elegās esset.
Nec alia ex causa principia librorū circūferuntur, q̄ quia
existimatur pars aliqua etiam sine cæteris esse perfecta. Lon-
gius me prouexit dulcedo quædam tecū loquendi, sed iam
finem faciam, ne modum quem etiam orationi adhibēdum
puto, in epistola excedam. Vale.

C. PLINIUS AVITO SVO S.

Ongum est altius repetere, nec refert quæ-
admodum acciderit, vt homo minime fami-
liaris cœnarē apud quēdam vt sibi videba-
tur lautum & diligentē, vt mihi sordidum
simul & sumptuosum, nā sibi & paucis opi-
ma quædam, cæteris vilia & minuta pone-
bat. Vinum etiam paruulis lagūculis in tria genera descri-
pserat, non vt potestas eligendī, sed ne ius esset recusan-
dī. Et aliud sibi & nobis, aliud minoribus amicis (nam

rū Cōsularē, cui⁹ Capitolin⁹ & Apulei⁹ meminere. Sed Iulio Auito, aut Iunio scriptā fuisse hanc epistolā cre-
diderim: nā Iunij Auiti Aedilitatis cādidati obitū lib. viij. amarissime deslet. vt Iulij lib. v. vbi sui amātissimum,
summa fuisse cōsecuturū asserit si maturuissent ei⁹ virtutes. Fuit & sub Nerone Iulius Auit⁹ germanicis copijs
præfect⁹, q̄q̄ apud Tacitū parū diligētes legāt Dubinm Auitū. Lōgū) fastidiosum, extra rē. Alti⁹) a p̄cipio,
a causis. Nec refert) narrare. Homo) ego Plini⁹. Minime familiaris) nō solit⁹ foris cœnare, vel illi amico nō
domestic⁹. Lautū) splēdidū, copiose viuētē. Diligētē) parcū. nā diligētia, iudicio M. Tul. ex lib. ij. de Oratore,
virtutes reliquę cōtinent. Vt mihi) videbat. Sordidū) auarū. Sūptuosum) magna ip̄dētē, & plura q̄ crede-
bat. Paucis) chariorib⁹ cōuiujs. Optima) Legit etia opima, fere ad idē. Egregios). f. cibos. Minuta) minimi.
an forsan respexit ad pisciculos: qd Iuuenā. dānat nō feci⁹ in Varrone. Cæteris) minorib⁹ amicis. Lagūculis)
diminutiū a lagena: sup quo verbo in p̄cedētib⁹. Descripserat) diuiserat, denotauerat. M. Tul. p̄ Milone, Cū
me latronē ac sicariū abiecti hoīes & p̄diti describebāt. At Iuli⁹ Cæsar vir tāt⁹ pistorē aliū panē q̄ sibi cōuiujs
subijciētē cōpedib⁹ vinxit: facin⁹ haud dissimile reb⁹ vitæ suæ gestis. erāt em̄ qdā diuites sibi, pauperes amicis.
Atrociter hoc Iuuenale insectāte. Et Plini⁹ senior frugalitatē Catonis redeūtis ab Hispania cū triūpho laudās,
Nō aliud inq̄t, vinū bibit q̄ remiges: in tantū dissimilis istis q̄ etia cōuiujs alia q̄ sibi metipsis ministrāt, aut p̄ce-
dētē cœna subijciūt. In tria ḡna descripserat) distinxerat p̄ tres cōuiuariū species: primos, medios, imos. an tres
species vini apposuerat cōuiujs, quos i tres ordines distinxerat. Apud Vale. describere librū, est trāscribere. Re-
cusādi) nisi voluissēt esse abstemiij. Aliud) vinū apponebat. Nobis) maiorib⁹ amicis. Aliū) mediocre. Aliū)
pei⁹. explicat illa tria vini ḡna, primū optimū sibi & digniorib⁹ miscebat: secūdū minorib⁹, vt cliētib⁹, qd Mart.

d

bus capit⁹) q̄b⁹ cibis stomachus
delectat. Hæc) mea dicta. Ac
cipi) intelligi. Assecutū) varie-
tatē oratiōis cōmode distinxisse.

Asseq) perficere. Fortasse nō
frustra) subaudi elaborauī. i. ab-
soluti qd̄ intēderā. Curā) emē-
dationē. Interim istis) admoue
bis tuā limā p̄ti quā misi. Mox
ijs) q̄ sequent. i. ei parti quā post
ea destinabo. iam em̄ prædixerat
actiōis partē exhibere, qdā apud
se cōtinere i aliud tēp⁹. Id) emē-
dare. Ista) quæ misim⁹. Talia
erūt) talē habebūt cōditionē. m.

Per partes) seorsum sine sequē-
tib⁹. Auulsum) exēptū, detrūca-
tū. Statuis tñ solebāt p arbitrio
capita demere & reponere, q̄bus
alia atq; alia effigiē addebāt iter-
dū. author Trāqll⁹. Cōgruentiā)
p̄portionē, cōmensum, symme-
triā, an cū reliquis mēbris cōue-
niret. Elegās) formosum. Cir-
cūferuntur) ante opus editum &
absolutū publicantur & legen-
da pmittunt. Orationi) ne sit ni-
miū diffusa. In epistola) q̄ min⁹
q̄ oratio debet euagari.

L Ongū) Admonet Auitū
vt simul fugiat & nimiā
lautitiā & sordē, cōmemo-
rādo cœnā cuiusdā qui alia alijs
posuerat, quā inæqualitatē Mart.
more suo & Iuuenā. satyricē no-
tāt. Scio Auitū Antoninū, p̄cu-
ratorē Cæsaris i Cilicia iisdē q̄b⁹
Secūdū tēporib⁹ floruisse. & di-
uū Antoninū Martio Auito Præ-
tori rescripsisse, ac Auitū Sterti-
niū monumētis a Mart. celebra-
tū, vt omittā Lollianū Auitū vi-

Argumen-
tum.

Auiti plu-
res,

Taciti lo-
cus.

Diligēs &
diligentia,

Describe-
re.

C. PLINII SEC. EPISTOLAR.

Etiam. **Cōuictor.** nō sine summa indignatione sapi⁹ mordet: tertiū. i. vilissimū libertis. Gradatī) differēter, nō æque oēs diligit. Qui) cōuiuia. Aduertit) has vini notas. Eadē) eiusdē gñis cibos. Notā) infamiā. vt p vini species ami ci cognoscant quoto sint loco apud me. Scio etiā notā vini esse. Etiā) pariter. Ne libertos) ex aquas. sic cō uictor Secūdū interrogauit: est em epistola instar dialogi. Cōuictores) Cōuictorē appellam⁹ familiarē cōui uā q quotidie nobiscū uiuat. Horat. Nūc qā sum tibi Mecenas cōuictor. Trāquill⁹, Fuit Tiberi⁹ nihilo lenior ī cōuictores graculos. Etiā) sic affirmātis aduerbiū. Ille) cōuiuia subiūxit. Magno) precio alis tuos libertos eisdē qb⁹ dominū cibis. Mini-

me) nō constat magno. Qui) quomodo. Idē) optimū. Qd ego) bibo. qd tu reris me bibe re. Qd liberti) bibūt mediocre s. vinū. Si gulē tēperes) si parce uiuas. Onerosum) sumptuosū. Quo) qb⁹ cibis. Plurib⁹) dome sticis, amicis. Illa) gula. Ordī nē) tēperatiā, frugalitatē, mode stia. Quasi) qā trāsnatiue dictū iā enarrauim⁹ qd sit ī ordinē redi gere. Aliena cōtumelia) notādo grad⁹ amicos p cibos. Quor us hac) ad quē finē hęc scripsi mus, nisi vt te monerē exemplo?

Indoles. Indolis) spei. Est autē indoles virtutis indicium ī puero vel ado lescēte. Valeri⁹ de indole. Attin gā inqt, nūc qsi cunabula qdā & elemēta virtutis, animiq; pcedē te tēpore ad sūmū glorię cumulū peruēturi. Idē etiā nobilitatis ī dolē retulit, & tā vitij q virtutis signū esse ostēdit. Liui⁹ cōnume ratis Annibalis virtutib⁹ & vi tijs superaddit, Cum hac indole virtutū ac vitiorū triēnio sub Asdrubale Imperatore meruit.

Imponere & ipostor. **Loc⁹ apud Iuriscōsul.** Immēsa luxuria) dū sibi gulosissimi sunt. Spe cie) sub prætectu. Frugalitatis) dum alijs sunt auari. Tibi imponat) te decipiat. Iuuenā. Facile est barba to iponere regi. A quo impostor. i. deceptor. emēdanda dictio apud Iuriscōsultos: cū passim legat impostores p impostores, & ita puerse a qbusdā interpretet. Sub exemplo) p aliorū facta. Luxurię & sordij) pdiga litatis & auaritię. Sic Iuuenalis in similes inuect⁹, Sed qs feret istas Luxurię sordes? Nouā societate) inau ditam & inusitatam coniunctionem diuersarum rerum, cum dicatur duo contraria non posse simul stare in eo dem subiecto. Discreta) singula. Turpissima) magnę infamię. Turpius iunguntur) longe maius dede cus si sint in vno aliquo connexa. Aduerte comparatiuum habere maiorem significantiam suo superlatiuo. Sic in panegyrica oratione, Meliorem optimo genuit. Et M. Tullius in fine Officiorum, Te mihi quidem esse cha rissimum: sed multo fore chariorem, si talibus monumentis præceptisq; oblectabere.

Here & hui. **H**ere) Imperatorem Spu rinnae rebus præclare ge stis statuam triumphalē decreuisse, & filio ei⁹ Cottio de functo in solatiū patris, Macri num monet. q Heri. scribit etiā here quo Iuue. vit. Martia. etiā dixit, Cur here qd dederas hodie puer Hyle negasti. Et Fabi⁹ he ri apud Terē. tanq antiquum re cognoscit, & suis tēporibus he re scribi ostendit. A Senatu) Senatusconsulto. Authore Principe) ita volente Traia. Triūphalis statua) in habitu triumphantis. lege Plin. lib. xxxiii. cap. iiii. de honore statuarum. Vestricio Spurinna) qui Othoniani exercitus dux ad occupandas Padi ripas præmissus, Placentiam coloniā aduersus Cecinnā strenue & pruden ter tutatus est: nā indomitū militē & belli ignarū, neq imperio parere volentē intra mœnia cōtinuit: summo tamen suiipsius discrimine ne a suis proderetur, sed ipse volētes mœnibus eduxit: deinde noctis interuentu, cū Cecinna venire nunciaretur, timentes introduxit, strenueq; coloniā tunc maxime florentē tutat⁹ est: ibi relicto modico præsidio, Macro cum cohortibus subuenit: vir sanctissimus qui ex longa senectute nihil præter solam prudentiam habebat: vtraq; lingua doctissimus, & in ordine vitæ dispositus. Decreta) constituta. nā decre ta, Principum & Senatus constitutiones dicuntur. Vt multis) quibus passim in foro pro libidine principum statua dabat: in qd Iuue. satyricū fulmen torquet Satyra prima nō sine summa indignatione. In acie) in pu gna. Vt illis) viris statuae decernuntur. Decus istud) honorem triumphalis statuae. Factis) præclare gestis, sumpto initio ab Atheniensibus qui primi Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis statuas posuere.

Vestritius. **Spurinna.** **Decreta.** **Decus istud.** **Factis.** **Statuas posuere.**

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Ere a Senatu Vestricio Spurinnæ, Principē authore triumphalis statua decreta est: non ita vt multis qui nunq in acie steterūt, nūq castra viderūt, nunq deniq; tubarum sonū nisi in spectaculis audierunt: verū vt illis q decus istud sudore & sanguine & factis asse-

Bructerum) pro Bructerorum: sunt autem Bructeri Germaniae populi secundum Claudianum, sylvae Ercyniae incolae: qui quondam vicinarum consensu nationum super sexaginta milia ceciderunt: deinde cum novos motus in Germania aduersus Romanum nomen excitassent, & aliquando superiores facti mortua regina Velleda nomine imperium sub Domitiano recusarunt. postea eorum Regem, qui ad Romanos confugerat, Vestricius Spurina Traiani iussu in regnum introduxit sine sanguine & caede, sed terrore solo domitis Bructeris: quos pariter sub Nerone a bello metu deterritos per Iulium Auitum tradit Tacitus. & procedente tempore

quebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi, & armis induxit in regnum: ostentatoque bello, ferocissimam gentem (quod est pulcherrimum victoriae genus) terrore perdomuit: & hoc quidem virtutis praemium. Illud solatium doloris accepit, quod filio eius Cottio quem amisit absens, habitus est honor statuæ, rarum id in iuvene, sed pater hoc quoque merebatur, cuius gravissimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut vita eius brevis & angusta debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, gravitas, autoritas etiam, ut posset senes illos prouocare virtute, quibus nunc honore adaequatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpreter, non modo defuncti memorie, dolori patris, verum etiam exemplo prospectum est. acuent ad bonas artes iuventutem, adulescentibus quoque (digni sint modo) tanta præmia constituta, acuent principes viros ad liberos suscipiendos, & gaudia ex superstitibus, & ex amissis tam gloriosa solatia. His ex causis statua Cottii publice lætor, nec priuatim minus. Amaui consummatissimum iuvenem tam ardentem, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, præter hanc commear. Etenim si defunctorum imagines domi positæ dolorem nostrum leuant, quanto magis ea, quibus in celeberrimo loco non modo species & vultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur. Vale.

tioni cæterorum iuuenū. Prospectum) cautum. Bonas artes) bonos mores. Acuent) Inde Augustus in publicis decorus, opera cuiusque ducis manentibus titulis restituit, & statuas omnium triumphali effigie in utraque fori sui porticu dedicauit. Acuent) incitabunt. Digni sint his præmijs) modo tales honores mereantur. & latenter Traianum laudat, sub quo meritis honores decernerentur. Principes) procures, summates. Liberos suscipiendos) ad uxorem ducendam: multi enim sub malo principe cælibem vitam malebant, cum viderent in perniciem sui plerumque filios tolli: quosdam auaritia detinebat orbitatis, munera aucupantes: nam lex illa de maritandis ordinibus iam exoleuerat, qua locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortabantur. Publice) respectu utilitatis publicæ. Priuatim) causa ipsius Cottii. Effigiem) iconam formatam ad exemplar Cottii. Subinde) frequenter, in quem sensum Liuium, Columellam, Martialem, plerumque vsos anno tauimus: sed in primis Tranquillum. Præter) iuxta. Commear) spatari cum aliquo. Domi positæ) super tabulino, qui locus erat atrio proximus auctore Festo: sed Vitruuius referente pars erat atrij. Celeberrimo loco) urbis, id est in foro. Species & vultus) species est totius corporis, nam auctore Plinio solebant effigiem exprimere, & imaginem viuientis quantum per artem poterant reddere. Refertur) representatur.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Tudes: an piscaris? an venaris? an simul oia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. nam lacus piscem, feras sylvae, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus adfatim suggerit. Sed siue oia simul, siue aliquid facias, non possum dicere, inuideo:

Tudes) Si quando poterit occupationibus vrbanis dissolui, praefero Caninio se venturum ad Larium, ubi & studeat, & piscari, venenarique commode liceat. Simul) eodem die. Larium nostrum) Larium lacum ad Comum patriam nostram: ex quo Abdua fluuius exit. Polybius tamē historicus, referente Strabone, contra omnium opinionem rescriptum reliquit, Larium Ion d ij

Bructeri

Ouatia quibus dabatur.

Fomentum Cottius, Cottia, Cotteianus

Subinde Præter

Species & vultus referre.

Argumentum Larius

Strabonis locus

Appiani
locus

gitudine fere stadiorum tercentum, latitudine triginta, amnem eijcere Ticinum, Verbanum vero Abduam. Quod quidam parum diligentes tanq̃ menda esset interpretis siue Strabonis, corrigunt: non anteriora respiciētes, vbi Strabo Polybium dicit hoc asserere, quæq; vsq; ad finem lib. iiii. referuntur ex eius sententia dici. & alibi sæpius Strabonem sentire Larium emittere Abduam, non Ticinum. Appianus tamen nisi menda est (quoniam opinor scribendum Lirim) scribit lib. primo bellorum ciuiliū flumen Larium ad Linternum defluere. Appellatus est Larius a Larone, qui lingua ethrusca nobilis princeps dicitur. auctore Catone & Sempronio. At tiffimus) maxime idoneus. Suggerunt) subministrant. Aliquid) vnum horum. Inuideo) quod virum bonum non decet præsertim aduersus amicum.

Angor) afficior molestia. Licere) eadem quæ tibi licent.

Aagri) desiderat vinum, balnea, aquam. Martialis, Setinum dominæq; niues, densiq; trientes

Quando ego vos medico non prohibente bibam. Fontes) quibus haustis æstum febris mitigent. Hos arctissimos laqueos) urbanas curas instantissimas. Soluere) perficere, absolvere conuenienter. Abrumpam) saltem relinquam imperfectos, vel incidam tanq̃ nodum gordianum. Noua accrescunt) alia coaceruant. Peraguntur) absoluntur. Nexibus) annulis. Catenis) sicut catenas annuli connexi efficiunt in maius. Et Martialis catenatos labores appellat multiplices & cōiunctos lib. i. Expectant curæq; catenatiq; labores, Agmen) cumulus. Extenditur) augetur. in secunda lectione est ostenditur, id est exurgit, apparet.

angor tamen nō & mihi licere, quæ sic concupisco: vt ægri vinum, balinea, fonteis. Nunq̃ ne hos arctissimos laqueos si soluere negatur, abrumpam: nunq̃ puto. Nam veterib⁹ ne gociis noua adcrescunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationū agmē extenditur. Vale.

Argumen
tum,Apollina
res pluresAnxius &
Inquietus.
Euritijs
Alioquin.
LatusclauusLaticlauij
Senatores

Laticlauija

Clauata
vestis.Auro isper
sa vestis,Magistra
tus nō oī
bus petere
licebat.

Anxium) Apollinari Eueritium commendat, vt cū in petitione Tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudib⁹ ornatur. Claudium Apollinarem præfectum classis Tacitus, Apollinarem tragædum Gellius, Cæsenium Apollinarem Iuriscōsultus Paulus memorant. Fuerunt & alij plurimi Apollinares, antiquiores, & Secundo posteriores. Sed suspicor scriptam epistolam Domitio Apollinari Cōsuli designato, cuius Secundus libro. ix. meminit. Vel Sulpitio Apollinari doctissimo: quem sane ex verbis Gellij coniecto fuisse Cæcilij temporibus: ad quem Martialis suum scazonta mittit libro sexto, & græca scripsisse epigrammata scimus. Anxium) ad animum refer. inquietum ad corpus. Petitio) Tribunatus Eueritij. Legitur etiam Eueritij. Mei) amicissimi. Pro me) dum Tribunatum peterem. Pro me altero) pro Eueritio: quæ alterum me existimo. Alioquin) præterea. Sic in panegyrico. in aliam tamen significationem vsurpat Apuleius. Nisi tandem, inquit, sapienter alioquin ipse mihi tulisset auxilium: pro in primis, Existimatio) auctoritas est in periculo ne cadat, cadente amico. Latusclauum) dignitatem Senatoriam. erat enim latusclauus vestis Senatoria: vt docet Spartianus & Tranquillus in Augusto, referēs liberis Senatorū, quo celerius reipub. assuescerent, protinus virilem togam latusclauum induere, & curiæ interesse permisisse: & Claudium, latusclauum, quā initio affirmasset non lecturum se Senatorem nisi ciuem Romanum, ob nepotem etiam libertini filio tribuisse. Et idem author in Augusto laticlauios Senatores appellat, ac sument Augusti virilem togam tunicam laticlaui resutam ex vtraq; parte ad pedes eius decidisse: quo signo ostendebatur Senatū futurum ei dicto parentem. Vt omittam Cæsarem Dictatorem vsū fuisse latusclauo ad manus fimbriato, & præcinctum molliore cinctura. Lampridius in Seuero, non latusclauum sed laticlauiam vocat, dicens illum Præfectis Prætorij, sui Senatoriam addidisse dignitatem, vt viri clarissimi & essent & dicerentur. quod antea vel raro fuerat, vel omnino nō fuerat. consuevit si quis Imperatorū successorem Præfecti Prætorij dare vellet, laticlauiam eidem per libertum submitteret. Sic Valerius libro quinto, laticlauiam appellauit tunicam. Vopiscus clauatam vestem, & Lampridius auro inspersam appellant. Erat autem clauus aureus purpuræ infixus, quam tunicam laticlaui in modum gausape texti suis temporibus inceptam tradit Pli. senior. Et Fabius inquit, Lumen clauus purpuræ loco insertus affert. Vlpianus de auro & argento legato, Clauus aurei & purpuræ, pars sunt vestimentorū. Pōponius clauos vestimentis cōsutos tamē veste legata cōtineri, Accessionis vice cedunt quæ sunt insitæ vestimentis picture, clauiq; q̃ vestib⁹ insuunt. Cæsare nostro) Traiano: quo vsus est familiarissime. Impetravi) cū nō esset Eueritius ciuis Roman⁹ Senatoriā dignitatē ac Quæsturā ab Imperatore impetravi. An, quia ante tēpus gerēdorū honorū, quibus ciuis esset. nā inquit Vlpianus de minoribus annis. xxv. ad munera siue honores creandis, iusta ætas seruanda est: nec ante tempus legitimū nisi ab Imperatore ad magistrat⁹ creari poterāt.

Quæsturā) quæ dignitas erat honorum initium: de qua alibi latius. Suffragio) auxilio, fauore. Ius) non enim omnibus licebat petere magistratus. vnde tradit Tacitus Veientonē accusatū, q̃ ab eo vedita fuissent munera Principis, & adipiscēdorū honorum ius: nā & si fuisset iure municipali, quo tantum muneris honorarij

C. PLINIUS APOLLINARI SVO S.

Anxium me & inquietū habet petitio Sexti Eueritij mei, adficior cura: & quam pro me sollicitudinem non adiū, quasi pro me altero patior: & alioquin me⁹ pudor, mea existimatio, mea dignitas ī discrimē adducit. Ego Sexto laticlauiū a Cæsare nostro, ego quæsturā impetravi: meo suffragio peruenit ad ius Tribunat⁹ petēdi, quē nisi obtinet in Senatu, vereor decepsse Cæsarem videar.

cum populo Romano particeps erat: tamen auctore Gellio id ius iam obliteratum, & per innotitiam inusitatum manebat. Tribunatus) plebis intellige, pro quo consequendo, Clodius plebeium se fecit: cum non li-
 ceret nobilio ribus eā dignitatem petere, quē modum potuit seruasse Euritius. Sequentia faciunt ut credam fuisse
 se Tribunatum plebis, magis quā legionum: quā Tranquillus tradat Augustum statim post virilem togam libe-
 ris Senatorum latumclauum indulsisse, & curiæ interesse permisisse: militiamque auspicantibus non Tribuna-
 tum modo legionum, sed etiam præfecturas alarum dedisse. In Senatu) cui creandorum magistratuum po-
 testatem concesserat Cæsar, an
 magis eligendorum & populo
 confirmandorum. Decepisse)
 si reiiciatur tanquā indignus, & Tra-
 iano dignū omni dignitate per-
 suaserim. Talem) dignum.
 Omnes) quibus datum est ius
 creātorum Tribunorum. In-
 staret) accenderet. Studium)
 diligentiam. Adiutum) adiu-
 uari. Iuuenem) Euritium. Et
 quidem) dignissimum. Tota
 domo) affinibus eius omnibus.

Proinde adnitendum est mihi, ut talem eū iudicent omnes,
 qualem esse princeps mihi credidit: quæ causa si stu-
 dium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuue-
 nem probissimum, grauissimum, eruditissimum, omni de-
 niq; laude dignissimum, & quidem cum tota domo. Nam
 pater eius Euritius Clarus, vir sanctus, antiquus, disertus,
 atq; in agendis causis exercitatus: quas summa fide, pari
 constantia, nec verecundia minore defendit. Habet auun-
 culum C. Septitium: quo nihil verius, nihil simplicius, ni-
 hil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, &
 tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in vno referre
 gratiam possum. Itaq; prendo amicos, supplico, ambio do-
 mos, stationesq; circumeo: quantumq; vel authoritate vel
 gratia valeam, precibus experior. Te quoq; obsecro, ut ali-
 quam oneris mei partem suscipere tantū putes. Reddam vi-
 cem, si reposces. reddam & si non reposces. Diligeris, cole-
 ris, frequentaris. Ostende modo velle te, nec deerunt, qui
 quod tu velis, cupiant. Vale.

studijs timor, quā fiducia homines decet. C. Septitium) Septitium Clarum: cuius cōsilio epistolas publicauit.
 Certatim) sedulo. Aequaliter) maxime. In vno) Euritio: si meo auxilio Tribunatum adipiscetur. Sta-
 tiones) ubi confident ciues in ocio fabulandi causa. Precibus) ad preces usq; descendo. Muneris) officij.
 Fuit in alia lectione oneris, ad idem fere. Tanti) quanti ego puto. i. maximi. Vicem) beneficium par. Si nō
 reposces) non rogatus. Diligeris) a possibili nititur persuadere. Ostende) a facili. nam ut solū cognoscatur
 hoc tibi placere, statim multi suffragatores occurrent. Quod velis) creari Euritium Tribunum.

C. PLINIUS OCTAVIO SVO S.

Nominem te patientem, vel potius durum,
 ac pene crudelem, qui tam insigneis libros
 tam diu teneas. Quousq; & tibi, & nobis in-
 uidebis: tibi maximam laudem, nobis volu-
 pratem. Sine per ora hominum ferantur, iis
 deniq; quibus lingua Romana, spatiis per-
 uagentur. Magna etiam longaq; expectatio est: quam fru-
 strari adhuc, & differre non debes. Enotuerunt quidam tui
 versus, & inuito te claustra tua refrugerunt: hos nisi retra-
 hes in corpus quandoq; ut erronei, aliquem, cuius dican-
 tur, inueniant. Habe ante oculos mortalitatem, a qua adse-

sequeris. Voluptatem) ex lectione, & tua laude. Per ora) in publicum, in celebrationem. Virg. Volitare per
 ora, in eundem sensum dixit, & Epigrammatarius, Quod volito docta per ora virum. Iisdem spatijs) per
 imperium Romanum: nam latinitatem conati sunt Romanorum prisca vna cum imperio diffundere. Testatur
 Valerius Maximus libro secundo, cap. de institutis. Magna expectatio) multum desiderantur. Frustra-
 ri) deludere. Enotuere) in notitiam & publicum venerunt. Claustra) scrinium. Refrugerunt) exie-
 runt. In corpus) in opus integrum. Erronei) vagabundi serui, & fugitiui. sic enim interpretatur Vlpia-
 nus titulo de seruis fugitiui: quā Arrianus de re militari velit erronei crimen in seruo leuius esse quā fugitiui. In-
 de Labeo pusillum fugitiuum erroneum appellat, ut ex diuerso fugitiuum magnum erroneum. In summa erro-
 est, qui non equidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis se-
 rius domum redit. Hinc Columella erroneum apum ducem censet detractis alis velut quadam compede domi
 d iij

Tribunatus
 quibus petere
 tamen licebat

Euritius
 Clarus

C. Septitius
 Clarus
 Stationes

Argumentum

Durum

Per ora ho-
 minum ferri.

Claustra
 refrigere
 Erronei

retinendum. P. Nigidius stellas erraticas auctore Gellio erroneas appellabat, quas Apuleius erroneas & vagas vocat. Cuius dicantur) qui sibi illos vendicet. Afferere) liberare, remouere. Monimento) literarum. Cetera) bona. Caduca) cito interitura. Viderint) prouidebunt, edent post me. Intentionis) diligentiae.

Interim
Recitare

Dispice) considera. Parum prouidum) imprudens, inconsultum. Quod) publicationem tuorum librorum. Interim) postea, discernit rem quae ad narrationem superiorem pertinet. Vt voles) facito vt lubet.

Recita) Recitare est librum, vel suum, vel alienum repetere. Cicero pro Cluentio, Tris & ipse excitauit recitatores cum singulis libellis. Praesumo) quibusdam signis intelligo ante tempus. Imaginor) in animum & phantasiam induco, ac per imaginem intueor.

Concursus) auditorum. Clamor) laudantium. Silentium) intentio, stupor. Quo) silentio. Dico) causas ago. Acre) vigilans, intentus, diligens. Fructu) gaudio, praemio. Fraudare) priuare. Studia) tuas lucubrationes. Quae) mora. Inertia) nimia cunctatio solet non modo pigritia, sed timiditate ascribi: & ipsa emendatio finem habet auctore Quintiliano: apud quem plura lege lib. x. capite de emendatione.

rerete hoc vno monimento potes. Nam cetera, fragilia & caduca non minus quam ipsi homines, occidunt, desinuntque. Dices, vt soles, Amici mei viderint, Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos: vt tantum cura intentionisque suscipere & possint, & velint. Sed dispice ne sit parum prouidum, sperare ex aliis, quod tibi ipse non praestes. Et de editione quidem interim, vt voles, recita saltem, quo magis libeat emitte: vt tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere praesumo. Imaginor enim qui concursus, quae admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat: quo ego, cum dico, vel recito, non minus quam clamore delector. Sit modo silentium acre & intantum & cupidum vltiora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato define studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quae cum modum excedit, verendum est ne inertiae & desidia, vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

Argumen-
tum.
Marius
Priscus

Solet) Marius Priscus Africae Proconsul a prouincialibus cum suis ministris accusatus repetundarum agente Secundo damnatus est. Hoc Senatusconsultum Plinius laudat, at Iuuenalis carpit. Illo) Senatorio.

Quietis) otij. Secesseris) ab administratione rerum publicarum, & vrbe abieris in praedia tua.

Maiestas

Infidet) remanet. Maiestas) publicae Senatus dignitatis, & amplitudinis, quae maioribus insunt. vnde Ioui maiestas ascribunt poetae, & Imperatoribus rerum scriptores. de qua Vale- rius, Est & illa quasi priuata censura maiestas clarorum virorum

Famosum
Iuue. loc.

sine tribunalium fastigio, sine apparitorum ministerio, potens in amplitudine sua obtinenda: grato enim & iucundo introitu animis hominum illabitur, admirationis praetexta velata. quam recte quis diceret longum & beatum honorem esse sine honore. Dicta auctore Festo a magnitudine. Hinc Curtius hominibus barbaris in corporum maiestate venerationem esse dixit. Famosum) clarum, cognitum: vocabulum medium quo Apuleius cum laude vitur. & Iuuenalis: etsi nonnulli legant fumosos non famosos equites. secus alij. Personae)

Proconsul
& Procon-
sule,

Marij Prisci. Claritate) quia consularis & septemuir epulonum fuit. Exempli) quo ceteri qui praefuturi sunt prouincijs deterrebuntur a rapinis, ne & ipsi pariter damnentur. Rei) causae, habent ista locum proxi- mij sicut sequentia narrationis. Accusantibus Afris) Marium Priscum ex Bactica Proconsulem Africae vna ciuitas publice, multiq; priuatim reum peregerunt. haec Secundus libro tertio. Proconsul praefuit) Proconsulatu suo rexit Africam. an magis loco Consulis. M. Tullius in Philippicis, Nam Sertorianum bellum a Senatu priuato datum est: quia Coss. recusabant: cum L. Philippus Proconsulem se eum mittere dixit non Proconsule. ita vt Proconsul sit qui finito Consulatu mittitur in prouinciam: at Proconsule qui loco illius.

Iudices &
Iudicia.

Omissa defensione) Non enim poterat dicere hanc causam non constare, neq; factum negare, neq; non esse quod obijciebatur, neq; vt recte factum defendi poterat. quare contentus erat Priscus vt relictis ceteris criminibus, de repetundis tantum iudicarent: ne dum se defendere conatur in Senatu atrociora detegeretur: & Iudices facilius quam Senatores putabat posse corrumpere. Iudices petijt) postulauit vt sibi darentur iudices. Pri- mum iudicia in manu Equitum fuerunt: deinde per Syllam ad Senatum translata: postea lege Aurelia ad Equites Senatores, Tribunos Aerarios. Iulius Caesar ad duo genera iudicij redegit, Equestris ordinis & Senatorij: Tribunos Aerarios, quod erat tertium, sustulit. Temporibus Domitiani a Senatu Iudices dari ex ordine Senatorio inceptum est. nam in eius vita scribit Tranquillus illum auctorem fuisse Tribunis plebis Aedilem sordidum repetundarum accusandi, & in eum Iudices a Senatu petendi. Iussi) a Senatu, vt apud Iudices Afris adessent. solitos

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Olet esse gaudio tibi, siquid actum est in senatu dignum ordine illo. Quis enim quietis amore secesseris, infidet tamen animo tuo maiestatis publicae cura. Accipe ergo quod per hos dies actum est personae claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine eternum. Marius Priscus accusantibus Afris, quibus Proconsul praefuit, ommissa defensione iudices petit. Ego & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus

dari patronos publice præter Secundum ostendit. M. Tullius pro Murena. an quia tunc Pli. erat Præfect⁹ æra-
rio Saturni, & ideo omnibus aduocationibus renunciauit, vt toto delegato sibi officio vacaret, vnde ipso ad
Traianum referente, cum patronum se prouinciales optassent contra Marium Priscum, petijt huius muneris
veniam, & impetrauit. nam iussit Senatus vt ageret. Adeste) opem ferre. Prouincialibus) Afris. fuit em Africa
post deletam Carthaginem redacta in formam prouinciæ, scilicet sublati Regibus & aliorum principatu,
paruit Romanis legibus & iudicibus, tributis insuper impositis. quod ne Paulum Orosium & Tacitum cite-

Prouinciæ
forma

mus fidei nostræ conuenire, notum senatui facere, excelsisse Priscum immanitate & sæuitiâ, crimina quibus dari iudices possent, cum ob innocentibus condemnandos interficiendos etiam pecunias accepisset. Respondit Fronto Cati⁹, deprecatusq; est: nequid vltra repetundarum legem quæreretur, omniaq; actionis suæ vela vir mouendarum lachrymarum peritissimus, quodam velut vêtro miserationis impleuit. Magna contentio, magni vtrinq; clamores: aliis cognitione senat⁹ lege cõclusam, aliis liberâ solutâq; dicentibus: quâtuq; admisisset re⁹, tantû vindicandû. Nouissime Cõsul designat⁹ Iulius Ferox, vir rectus & sanctus Mario qui-

mus, Cæsar lib. vij. belli Gallici docet: nam commutatis legibus illarum gentium, securibus fiebat subiecta prouincia, & a Proconsulibus regebatur iure Romano. Maiores orbem in partibus diuiserunt, partes in prouincijs, prouincias in regionibus, regiones in locis, loca in territorijs, territoria i agris ac deiceps.

Excessisse crimina) maiora patrasse scelera q; vt iudicibus ordinarijs excutienda. Immanitate) crudelitate. Dari iudices) demandari: quos iudicij causa delegisset Senatus. nam iudices

dabantur a senatu in rebus tenuioribus & ambiguis. Libro sexto idem testatur accusasse Marium Priscum: qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum exceperat. Cõdemnandos) in exilium detrudendo: vt Equitem Romanum vnum. Interficiendos) vt septem eius amicos, & alterum Equitem Ro. Respondit) mihi & Tacito pro Mario. Fronto Cati⁹) Frontones multos fuisse lego: nam Frontonis cum Tito amicitia coniuncti bis meminit Iosephus, & Tacitus. Iulij Frontonis in rebus Othonis, & Licinium Frontonem monstrat Vlpianus fuisse sub Imperatore Antonino. Frontonē Consulē sub Nerua Dion, quem Martialis & bello & pace clarum prædicat. Fuit igitur Cornelius Fronto Cati⁹ orator nobilissimus, Romanæ eloquentiæ non secundum, sed alterum decus (q; illi Macrobius sicum dicendi genus ascribat) Antonini Philosophi præceptor. Dion testatur in Adriano plurimum floruisse, & primas in agendis causis partes habuisse: cuius Cæcilius alibi, & Iuuenalis in prima Satyrarum mentionem faciunt. Neq; ignoro Vlpianum de Pœnis, tradere Iulio Frontoni rescriptisse Adrianum. Cati⁹ cognomina vetustissima testantur scriptores & sepulchrorum antiqua epitaphia: quæ nos Veronæ interdum, sed inter Insu-
bres frequentius annotauimus, hodieq; Nouariæ amplissima familia parili cognomento durat. De precatu⁹ est) vsus est deprecatione sicut locus poscebat. Fabio enim referente lib. vij. In senatu, & apud principem, & vbiq; iuris clementia est, habet locum deprecatio: in qua plurimum valent pro ipso qui reus est, hæc tria, in antea cõta vita si innocens fuit, si benemeritus, si spes in futurum innocenter victuri, & in aliquo vsu futuri. præterea, si vel alijs incommodis, vel præsentis periculo, vel pœnitentia, videatur satis pœnarum dedisse. Extra. nobilitas, dignitas, propinquitas amici. M. Tullius tamen libro. ij. de Oratore, deprecationem opinatur infimum obtinere locum. sed nonnunq; vtilem esse. Repetundarum legem) ne de rebus capitalibus ageretur, sed tantum de repetundis. Lata repetundarum lex primum a L. Pisone Tribuno ple. alij a Manlio Acilio Glabrigione, demum a Iulio Cæsare lex Iulia repetundarum appellata, quæ pertinet ad eas pecunias quas quis i magistratu, potestate, curatione, legatione, vel quo alio officio munere ministeriove publico acceperit: vel ex cohorte cuius eorum est, vel quo magis aut minus quid ex suo officio fecerit. Hæc secundum Marcellum & Velleium. Alij breuius circūscribere dicentes, legem repetundarum latam esse contra eos qui in magistratu pecunias, vel vi vel fraude abstulissent. Gratianus & Val. Imperator. repetundarum damnatum quadruplum eius quod accepit persolvere iubent. ergo. Vltra legem) vltra quadruplum ex lege constitutum. q; Marcellus. ff. xlviij. dicat non fuisse certam pœnam damnatis repetundarum constitutam. sed puniri, vel exilio, vel etiam durius prout admisissent. quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint: vel licet non acceperint, calore tamen inducti interfecerint: vel innocentem, vel quem punire non debuerant, capite plecti debent, vel in insulam deportari. Quare Cati⁹ utebatur deprecatione quæ apud Senatum locum habet. Inde exorta illa Iuuenalis indignatio, q; homicidam non necassent, vel deportassent: non ob pecuniam priuati viri in æra-
rium relatum, vt quidam opinantur. Mouendarum lachrymarum peritissimus) sciens auditores & iudices ad misericordiam commouere. Vento) turbine, impetu, copia vehementi. Impleuit vela) amplificauit orationem. perstat in translatione sumpta a vento, tonat autem ista oratio opportune. Contentio) lis, altercatio orta est inter patronos, an magis Senatores diuersa sentientes. Cognitionem senatus) ius inquirendorum criminum per Senatum. quod tamen iudicibus permissum est. Cognoscere enim est disquirere & examinare crimina: vnde Virg. de Minoe tanq; de iudice dixit, Vitasq; & crimina discit. Et Iuuenalis, Iam cognitio ne peracta. Lege) repetundarum: quia Senatus secundum eam censuerat vt mulcetur. an magis lege, quam cautum erat ne bis de eadem re agere liceret. quare qui fauebant Mario, dicebant Senatum iam decreuisse vt repetundarum tantum damnaretur, neq; posse iam peracta cognitione amplius retractare. Secus alij sentiebant: liberum patribus esse cognoscere quicquid voluissent. nam sicut Princeps non subiacet legibus: ita nec Senatus illius vices sustinens. Solutam) legibus non obnoxiam. Admisisset) peccasset. Tantum vindicandum) parem pœnam decernendam. Nouissime) postremo. Iulius Ferox) Feroci scripsisse Pro-

Frontones
multi

Cornelius
Frōto Cati⁹

Cati⁹ cognomina

Deprecationi quæ
do locus

Repetundarum
lex

Pœna repetundarum
dānatis

Iuue. loc⁹

Implere
vela
Cōtentio
Cognoscere,

Iulio Feroxi

Consules
designati

culum meminit iurifconsultus Paulus. Iulium Ferocem clarissimum virum & plurimę authoritatis testant Traiani literę. hunc Secundus alibi doctissimum memorat, & Tiberis curatorem antiquus in lapide titulus adhuc extans, Ex auctoritate Impe. Cæs. Diui Neruę Traiani Aug. Germanici. pont. Max. Trib. pot. v. Coss. iij. pp. Ti. Iulius Ferox curator alvei & ripparum Tiberis, & cloacarum vrbis terminauit rippā, P. R. ad prox. cip. p. xxij. ff. ij. s. Consul designatus) qui proximis Cal. Martijs creati fuerant Consules, sequentibus Cal. Ianuarijs Consulatū inibant: quibus etiam prius initum legamus, ut apud Liuium Cal. Martijs: qui vero postea creabantur in sequentem annum, ij designati dicebantur auctore Flauio Vopisco. Postremo adeo creuit ambitio sub Imperatoribus, ut vno anno tradat Lampridius sub Cōmodo fuisse viginti quinque Consules designatos. Cum igitur res aliqua relata fuerat ad senatum, Consules qui præsidebant primum designatos Consules super ea sententiam rogabant, ac deinceps ceteros Senatores. Rectus) ad iustitiam refertur. Sanctus) ad vitę integritatem. Iudices dandos) qui de repetundis iudicarent. Interim) dum euocantur conscribi: an interim, id est statim dandos iudices: ut Terentius in Hecyra, Interim miris modis odisse cepit Sōstratā. Euocandos) introducendos in Senatum, vel a provincia accersendos. Innocentium) reorū immeritorum. Pœnas) supplicia. Vendidisse) Marium subaudi. Præualuit) superior fuit & potior. Sola frequēs) ab omnib.

Interim

Euocare

Lachryma
exarefcit

Vitellius
Honorat⁹
Martiani
plures

Vltima
pœna
In metallū
dānari.

Lex Iulia
de repetū
dis.

dem iudices interim censuit dandos: euocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas vendidisse, quę sententia non præualuit modo, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequēs: adnotatumque experimentis, quod fauor, & misericordia acris & vehementeis primos impetus habent, paulatim consilio & ratione, quasi restincta confidunt. Vnde euenit ut quid multi clamore permixto tuentur, nemo tacetibus ceteris dicere velit. Patescit enim cum separari a turba, contemplatio rerum quę turba tegitur. Venerunt qui adesse erant iussi Vitellius Honoratus, & Flauius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis millibus exilium equitis Romani, septemque amicorum eius vltimā pœnam: Martianus vnius equitis Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse. Erat enim fascibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus in carceres, sed Honoratum cognitioni senatus mors opportunā subtraxit. Martianus introductus est absente

comprobata. Misericordia) M. Tullius ex auctoritate rhetoris Apollonij, Lachryma inquit, nihil citius arefcit. Et Fabius lib. vi. Nec sine causa dictum est, nihil facilius quā lachrymas inarefcere: nam cum etiam veros dolores mitiget tempus, citius euanescat necesse est illa quā dicendo effinximus imago. Impetus) motus, affectus. Relicta) præsidio destituta. Est alia lectio satis commoda restincta. Confidunt) minuuntur, cessant. Permixto) confuso. Patescit) detegitur. Contemplatio rerum) consideratio & cognitio causarum. Cum separari a turba) cum solus sententiā dicis attentis ceteris. Turba) strepitu & clamore multorum. Adesse iussi) postulati apud Patres. Vitellius Honoratus) Fabium Honoratū in antiquis memorijs reperio. Spartianus in Seuerō Honorati cuiusdam mentionē fecit. & Plutarchus in vita Galbæ Antonini Honorati, vbi etiā Vitelliū Martianum nominat. Diuus Hieronymus Honoratum Præfectum Prætorio Galliarum primum. Flauius Martianus) Martiano lib. vi. scribit Martialis. & Martianum Iurifconsultum fuisse lego. & Aelium Martianū Vticę Proconsulē imperante Antonino Pio refert Vlpianus, ut omittam Icelium libertum cognomento Martianum, ac virum eruditissimum Martianum Capellam. Satis constat ex testimonio Calistrati. ff. quarto Martianum sub Traiano fuisse accusatum. Trecentis milibus) nummum, videlicet trecentis sestertijs. Arguebatur) conuincebatur, probabatur. Vltimā pœnam) necem. quam Iurifconsulti interdum summum modo vltimum supplicium appellant. Plura) quę statim sequuntur. Fustibus) nodosis stipitibus, & virgis. Sunt qui legant fascibus: sed fustibus est in frequentiori vsu. iuxta illud, Virgis cædi. In metallum) Qui ad effodienda metalla damnati erant, cum die noctuque in labore perseverarent, continua defatigatione moriebantur: cum nulla eis ab opere daretur requies aut laboris intermissio: sed verberibus coacti raro diu viuerent. robustiori quidam corpore & animi vigore, plurimum temporis in illa versabantur calamitate: quibus tamen ob miserię magnitudinem mors erat vita optabilior. Hęc sumpta ex Diodoro. Inter eos autem qui in metallum, & qui in opus metalli damnantur, differentia est tantum in vinculis, secundum Iurifconsultum: qui in metallum damnantur, grauioribus vinculis premuntur: qui in opus metalli, leuioribus. Præfecto plane vrbis speciali ter competere ius in metallum damnandi, & exempla diui Seueri, & Antonini ad Fabium Cillonē exprimūt, tradente Vlpiano: quo auctore. ff. primo, Qui vniuersas provincias regunt, ius gladij habent, & in metallum dandi eis potestas permissa est. Metallum quidem supplicium tam ad personas liberas, quā ad seruales pertinet conditiones. sed veterani & eorum liberi, nec in metallum damnabantur, nec in opus publicum, vel ad bestias, nec fustibus cedebantur. Eadem fere Vlpianus titulo de Decurionibus & eorum filijs. Prima Semiramidis captiuos isti supplicio destinauit. Quod notauit Suidas in dictione Semiramidis: id quod etiam videtur intellexisse in superbus. Strangulatus) suffocatus laqueo. quę omnia patrauerat contra legē Iulię de repetundis: qua precipitur, ne quis ob hominē in vincula publica coniiciendum, vinciendum, vincirive iubendū, ex vinculis dimittendum, neve quis ob hominem condemnandum, absoluendumve, neve ob litem æstimandā, iudiciumve capitis faciendum, pecunię aliquid accipiat. Opportuna) in tēpore: nam morte declinauit dedecus & supplicia, quę subiuiisset si vixisset. & damnatus nemo videri possit, antequā de eo forte iudicium redditum & pronunciatum esset: neque cuiusque mortui bona, antequā de eo Romę pronunciatum sit, publicata sunt, eaque bona

hæredes possidere debent. Vnde Martianus titulo de bonis eorum qui ante sententiam mortem sibi conscie-
rint, inquit, Qui rei criminis non postulati manus sibi intulerunt, bona eorum fisco non vendicentur: non enim
facti scelus obnoxium, sed conscientiae metum in reo veluti confessio teneri placuit. ergo aut postulati esse de-
bent, aut in scelere deprehensi, ut si se interfecerint, bona eorum confiscentur. Opportune igitur mortuus est Ho-
noratus antequam postularetur. nam bona eius ad hæredes pertinebant. Cognitioni Senatus) ut partes discu-
terent & examinarent eius crimina. Inductus) intromissus in Senatum. Tutius Cerealis) Cereales multos Cerealis

Prisco. Itaque Tutius Cerealis consularis iure senatorio po-
stulavit, ut Priscus certior fieret: siue quia miserabiliorem,
siue quia inuidiosorem fore arbitrabatur, si praesens fuisset: siue (quod maxime credo) quia æquissimum erat, commu-
ne crimen ab utroque defendi: & si dilui non potuisset, in
utroque puniri. Dilata res est in proximum Senatum, cuius
ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps praesidebat (e-
rat enim Consul) ad hoc Ianuarius mensis cum cætera, tum
praecipue Senatorum frequentia celeberrimus: praeterea cau-
sa amplitudo, aucta quoque dilatione expectatio, & fama, insi-
tumque mortalibus studium magna & inusitata noscendi,
omnes undique exciuerat. Imaginare, quæ sollicitudo nobis,
qui metus, quibus super tanta re, in illo coetu, praesente Ce-
sare, dicendum erat. Equidem in Senatu non semel egi: quoniam
mo nusquam audiri benignius soleo. tunc me tamen, ut nota o-
mnia nouo metu permouebant. Obuersabatur praeter illa,
quæ supra dixi, causæ difficultas, stabat modo Consularis,
modo Septemuir Epulorum, iam neutrum, erat igitur perque

circa illa tempora fuisse notavi:
Mimum Cerealem & Iunium fi-
lium sub Adriano. Ad Vellium
Cerealem alibi Secundus. Sicut
Martialis ad Iulium Cerealem li-
bro undecimo, qui bellum gigā-
teum heroico scripsit. Turullij
Cerealis & Petilij Tacitus cum
Iosepho & Diode meminere. Sui-
das insuper Primum Cerealem
citatur. Consularis) qui Consu-
latum gesserat. Iure Senatorio)
Ius Senatori erat, si Gellio libro
quarto credimus, ut sententiam
rogatus ante quicquid vellet, &
quoad vellet de alia re diceret.
Inuidiosorem) maiori inuidiae
obnoxium Priscum. Commu-
ne crimen) Marij vendentis plu-
ra supplicia Equitis Romani, &
Martiani ementis. Dilui) tolli,
falsum argui, excusari, purgari.
Utroque) Mario & Martiano.
In proximum Senatum) usque
in eum diem quo primum Sena-

Ius Senato-
rium

tores in curiam conuenirent. non enim omni quoque die Senatus habebatur ut est videre apud M. Tullium. Au-
gustissimus) maiestatis plenus, venerandus. Pausanias, Augustus idem est quod venerandus. Dion, Octavius
Augusti cognomen recepit, tanquam maius aliquod supra mortales. omnia enim veneranda & sacra, Augusta Ro-
mani appellant. quod luculentius Tranquillus exequitur, Octavius dicens ex Munacij Planci sententia acce-
pisse cognomen Augusti, quod loca religiosa, in quibus augurato quid consecraretur, augusta dicantur ab au-
ctu vel ab auium gestu gustu: sicut etiam Ennius docet scribens, Augusto augurio postquam incluta condita
Roma est. Ab illo igitur secundum Dionem omnes deinceps Imperatores Augusti cognomen sibi vendicaue-
runt, quo significatur omnium rerum potestas. Quare Secundus non iniuria praesente Imperatore augustissimum
conspectum dixit. Princeps praesidebat) Traianus ceteros Senatores praebat, quod princeps Senatus erat & Cos.
nam Consul alter interdum vel Senatus princeps vniuerso Senatui praerat, habebatque potestatem rogandarum sen-
tentiarum. Princeps Senatus a Romanis προξενος a Graecis appellatum quiddam, perdidere. Sciendum praesidis nomen Mar-
tiano. ff. primo attestante generale esse, eo quod & Proconsules & Legati Caesaris, & omnes prouincias regentes licet
Senatores sunt, Praesides appellantur: quinimmo Plinius senior lib. vii. diuim Augustum Praesidem appellauit. Ad hoc)
praeterea. Ianuarius) quo solebant Consulatum inire, auctore Ouidio in Fastis. Cum cetera) aliorum virorum fre-
quentia. Senatorum frequentia) qui in principio anni plures quam alijs temporibus solent interesse Senatui, tum cele-
britate Consulatum ineuntem magistratum, tum rebus rusticis exoluti. Causae amplitudo) respectu accusatorum &
reorum ac criminum. M. Tullius in Diuin. Iam nunc mente & cogitatione perspicio, quæ tum studia hominum, qui
concursum futuri sint, quantum expectationem magnitudo iudicii sit allatura, quantum auditorum multitudinem C. Ver-
ris infamia concitatura. Expectatio) desiderium. Fama) divulgatio causae. Insitum) natum ac proprium. Inu-
sitata) tunc temporis insolita. Raro, inquit, alibi Secundus, incidebat causa, vel personarum claritate, vel negotij
magnitudine insignis. Exciuerat) suscitauerat, conuocauerat. Omnes) Senatores, respiciunt enim hæc fre-
quentia patrum. Imaginare) reputa. Sollicitudo) M. Tullius de oratore testatur eum optime dicere, qui maxi-
me dicendi difficultatem variosque euentus orationis, expectationemque hominum pertimescat. Nobis) aduocatis.
nam causa una a pluribus defendebatur, quod introductum temporibus Ciceronis videtur, qui lib. de Claris orato-
ribus hanc consuetudinem multis reprehendit. raro tamen supra quatuor utebantur patronis, post bella ciuilia an-
te legem Iuliam usque ad duodenos est prouentum: deinde quot Senatui placuissent. Super) de. Coetu) Senatorum
conuentu. Priscis temporibus tercentum Senatores fuisse legimus. M. Tullius quadringentos & decem connumerat
in ea oratione quam in Senatu pro reditu suo dixit. Tranquillus imperante Augusto supra mille per gratiam &
praemium allectos scribit: quos tamen idem princeps ad modum pristinum & splendorem redegit lectionibus
Caesare) Traiano. Non semel pluries frequenter. Nusquam) apud nullos iudices. Praemouebant) antequam inci-
perem perturbabant: vel permouebant, admodum turbabant. Obseruabatur) considerabatur. Legitur etiam obuer-
sabatur. Occurabat mihi. Causae difficultas) non circa crimina quæ satis arguebantur, sed propter Prisci di-
gnitatem. Illa) frequentiam Senatorum, & praesentiam Caesaris, & reliqua. Stabat) occurrebat Priscus in animo, quod
fuisse Consul & Septemuir Epulorum: & rursum mihi videbatur omni honore priuatus. Hoc solet euenire in me-
tu. Sic ad Fundanum de seipso, Me Consulare inquit esse non sentio, rursus mihi videor. Epulones) quos anti-
d v

Augustus

Patroni quæ

Senatores
quot

Septemuir
epulorum

qui Epulonos auctore Festo dixerunt, Iouis optimi maximi parasiti erant: datum his nomen q̄ epulas indicēdi Ioui ceterisq̄ dijs potestatem haberent. Vnde Martialis Capitolinas & Pontificū dapes, Epulonū vocat, quas puto. Tranquillum notasse in Augusto, vbi refert sex deos & totidem deas in Capitolio discubuisse, & Varro nem de Agricultura, Collegiorū cernas quæ tunc innumerabiles excandefaciebant annonā macelli. In hos di-
aus Augustinus lib. vi. de ciuitate dei, tanq̄ in parasitos Iouis & mimos, Varrone dictante, inuehitur: & tertio eiusdem voluminis helluones atq̄ sacrificiorum adipibus inhiantes, & fallacium diuinationum caliginem ap-

pellando. M. Tullius de Respō-
sis Aruspicum, testatur si quid in
ludis esset prætermisum aut cō-
missum, Epulones solitos ad Pō-
tifices referre, quorū de sentētia
illi iidem renouati & instaurati
celebrabantur. Et tertio de Ora-
tore. Pontifices, inquit, veteres p-
pter sacrificiorū multitudinē tres
viros Epulōes esse voluisse, cū es-
set ipsi a Numa, vt etiā illā ludo-
rum epulare sacrificiū facerent
instituti, Postea auctus est nume-
rus & septem creari coepti. Hinc
Lucanus, Septemuirq̄ epulis fe-
stus. & Iuuenalis, Quis fercula
septem Secreto cernauit auus? E-
rant autem Epulones summę au-
ctoritatis, Flaminibus, Auguri-
bus, Quindecimuiris pares. & cu-
ius pater, secundum Gellium, Se-
ptemuir Epulorum fuisset, eam

onerosum accusare damnatum, quem, vt premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur: vtcunque tamen animum, cogitationemq̄ collegi. Cœpi dicere non minore audientium assensu, quam sollicitudine mea. Dixi horis pene quinque. Nam X. clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Adeo illa ipsa, quæ dura & aduersa dicturo videbamur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium enim est dicere sollicitudinem) præstitit, vt libertum meum post me stantem, sapius admoneret, vocī lateriq̄ consulerem: cum me vehementius putaret intendi, q̄ gracilitas mea perpeti posset. Respondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde Senatus, & reuocatus in posterum. neq̄ enim iam inchoari poterat actio, nisi vt noctis interuentu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, vir subtilis, dispositus

Lex Corne-
lia de Sica-
rijs.

Nota de
Clepsydri-
item li. i. &
infra lib. vi.
epist. ij.

Vox in ora-
tione curan-
da

Claudius
Marcellin⁹

Saluius Li-
ber,

excusationē merebatur ne in consortiū Vestę legere. Plura lege apud Macrobiū & recentiores. Iam neutrum iam priuatus vtroq̄ magistratu. Damnatum repetundarū. atq̄ omīssa defensione suo se iudicio obnoxium criminib⁹ reddiderat. an poti⁹ iudicio oīm. Atrocitas immanitas. nō em̄ solū lege repetundarū, sed etiā Cornelia de sicarijs tenebatur, qua cauetur contra eos qui cū in magistratu essent eorū quid fecerint aduersum hominis necē qd̄ legibus permissum non sit. Legis Corneliæ de sicarijs & veneficis, pœna est in insulam deportatio, & omnium bonorum ademptio nisi honestiore loco positi fuerint vt pœnam sustineant, sicut mox interdictum Mario vt be Italiaq̄. Peractæ damnationis signate locutus addendo quasi: nam & si iudices petierat, nondum tamen pronunciauerant de eo. Vtcunq̄ aliquātulum difficulter inter tot perturbationes. Collegi animum vires ce-
pi ad agendum. Assensu) fauore. Sollicitudine) quæ nescio quomodo magis oratorem decet. Viginti clepsydris sunt additæ quatuor) Clepsydra poterat distingui per quodcunque temporis spatium libuisset. vnde legimus apud Philostratum in Adriano declamatore fuisse clepsydram dispositam ad mensuram centum versuum. hic sane quinq̄ clepsydræ spatium vnius horæ complectebantur. vnde inquit, Dixi horis pene quinq̄ cum præmisisset vigintiquatuor clepsydras impetrasse. si enim quinq̄ & viginti accepisset, quinq̄ solidas horas egisset. Quod si leges decem vt est in codice antiquo loco. xx. tunc tres clepsydræ vnā horā cōtinebūt. Acceperam) impetraueram, cum ex lege accusatori sex horæ, reo vero nouem essent concessæ. Senatus autem permetteret dicenti quot sibi placeret. Illa ipsa) iam prædicti obices, Dura) difficilia. Secunda) vt accusationem meam iuuerint. Sollicitudinem) quod maius est q̄ studium & cura: fuit enim Traiano charissimus Secundus. Vocī) curanda in oratore vox est. neq̄ vltra vires vrgenda. nam & suffocata sæpe & maiore nisu minus clara est: & fatigatio vt corpora non ad præsens modo, sed etiam futurum vocem destruit. Quare non immerito reprehenditur apud Senecam Portius latro, q̄ nihil vocis causa faceret, non illam paulatim ab imo vsq̄ ad summū perduceret, non rursus a summa contentione paribus intervallis descenderet. Sed lib. ij. Epistolarum hunc locum latius tractauit. Lateri) viribus. nam lib. iij. Ne latera deficerent, dicit. Et Iuuenalis, Nec queritur q̄ Et lateri parcas, nec quantum iussit anhelans. Apuleius, Et meis iam defectis lateribus consulas. Mart. Rumpis Basse latus: sed in comatis. Consulere ergo lateri est prouidere ne viribus deficiamus, dum nimium intendimus vocem. nam qui volunt exclamare in maius secundum Cicer. latera, fauces, linguam intendunt: e quibus elici vocem & fundi videmus toto corpore, atque omnibus vngulis contentionis voci asseruiunt. Seneca præcipit latus balneo reparandum. Cicero in Verrem, pro latere viribus dixit, Credo, inquit, si meis horis in accusando vti voluissem, vereretur ne mihi crimina non suppeterent, ne oratio deesset, ne vox viresque deficerent. Idem iij. Acti. Nam me dies vox latera deficiant. Intendi) vocem augere. Siue incendi, id est effervesce, Gracilitas) tenuitas. Fuit enim Secundus corpore non admodū robusto nec procero, quod etiā testatur Traianus in rescriptis ad eundem, Superē, inquit, & sine querela corpusculi tui & tuorū peruenire in Bethyniam potuisses. Claudius Marcellinus) cuius alibi fit mentio, & Martialis duobus epigrammatis Marcellinum a mortalitate vendicauit. Missus) dimissus, dissolutus. Senatus dissoluebatur his verbis, Nihil vos moramur Patres Conscripti. Hæc sumpta ex Capitolino. Actio) Saluij. Scinderetur) impediretur, non perficeretur. Interuentu noctis) superueniente nocte, cum neq̄ post occasum solis, neq̄ ante ortum liceret Senatui habere Gellio tradente. Veruntamen non vsquequaq̄ lex ista seruabatur. Saluius Liberalis) qui sub Domitiano accusatus est, eum quæ Secundus asserit fuisse vehementem, & disertum oratorem: nam si Tranquillum audimus, in defensione Diuitis ausus est dicere, Quid ad Cæsarem si Hipparchus sestertium millies habet? Quod dictum quis audacius

Vespasianus laudauit. Saluio Legato Aquitaniae rescripsisse Adrianum refert Calistratus titulo de accusationibus. Seneca Sibera patriam Lugdunum assignat. Item Liberalis sub Tito Centurionis Iosephus meminit.

Subtilis) in inuentione. Dispositus) in coaptando singula locis suis. Est enim dispositio, rerum inuenta, rum per locos distributio. Siue, Fabio scribente, Est utilis rerum ac partium in locos distributio. Quae quanq̃ sit communis toti orationi, praecipue tamen narrationi attribuitur, sicut subtilitas principio. Acer) vehemens, quod proprium est confutationi & confirmationi: disertus vero omnibus actionis partibus. Artes

acer, disertus, in illa vero causa omneis artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, & quod eximium orationi eius inest, *σεμνὸς*. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius insigniter: utque iam locus ille poscebat, plus in precibus temporis, quam in defensione consumpsit. Huius actionem vespera inclusit: non tamen sic, ut abrumperet. itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum, Senatum nocte dimittit, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus Cos. designatus, vir egregius, & pro veritate firmissimus, cēfuit

suas) vehementiam imprimis, quae uis & reliquae in eo virtutes essent laudabiles. Qui autem repetundarum insimulabitur crimine, ante actam vitam, & quibus de causis per prouinciā uniuersam vel accusatorem, vel testem offenderit, non inutiliter praecipiente Fabio exponet. Respondit) Saluio. Eloquentissime) optime. *σεμνὸς*) grauius & venuste: nam proprium oratoris est dicere grauius & ornate, & hominum sensibus ac mentibus accommodare. Cicero primo de Oratore

testatur. Eximium) praecipuum. & profecto is fuit historiae grauissimus auctor, utpote qui nisi ad exemplum pertinentia, & magna non referat verbis, & sententijs paribus. Insigniter) egregie. Locus ille poscebat) Vltimum causae genus est deprecatio, cum nulla alia ratione tueri reum possumus. ea in Senatu & apud populum, principemq̃, & ubicunque iuris clementia est, locum habet. In precibus) in deprecatione. Ut abrumperet) perinde ac si diceret cum die finem actioni imposuit. Vespera) serum diei. Probationes exierunt) sunt exhibitae tabulae & testes. quas inartificiales probationes rhetores appellant, de quibus lege plura apud Fabium Quintilianum. Praeterea. ff. xxij. titulus est de probationibus & praesumptionibus. Aconius lege Pompeia de vi cautum scribit, ut priusquam causa ageretur, testes per triduum audirentur: deinde vno die & ab accusatore & ab reo perorari iubebat: rursus postera die sortitio iudicum fieret. Antiquum) simile antiquis Patribus. Senatum) id etiam interdum ab vno factum. nam Manlius Torquatus de filio cognitione suscepta domi confedit solusq̃ utriq̃ parti per totum biduum vacauit: ac tertio die pleniss. & diligentiss. auditis testibus pronūciauit. Nocte dimitti) interuentu noctis dissolui. Hoc iudicium Marij factum Traiano imperante testatur Secundus in oratione panegyrica: non solum rem eandem referens, sed etiam verborum multa. ubi Traiani patientiam in audiendis causis commendat. Scribit enim, Iam q̃ antiquum, q̃ consulare, quod triduum totum Senatus sub exemplo tui sedet, cum interea nihil praeter Consulem ageres. interrogauit quisq̃ quod placuit, dissentire, discedere, & copiam iudicij sui reip. facere licuit: consulti oēs atq̃ etiam dinumerati sumus: vicitq̃ sententia non prima, sed melior. Dicemus igitur Iuue. qui prima satyra carpit hoc Senatusconsultum, quod satis constat factum sub Traiano, suum opus composuisse, & emisisse sub eodem. proinde tanq̃ poenitentia ductus, q̃ statim in principio viuos notasset, promittit se dicturū de mortuis. hinc in Domitianū iam occisum aperte inuehitur: immo iam mortuum testatur. non enim eo viuente ausus fuisset talia dictare, gnarus quidem multis experimentis solitū minima quaeq̃ in se dicta atrociter punire. Traiani vero imperiū raram temporū facilitatem, ubi sentire quae quis voluisset & q̃ sensisset, dicere licebat, ac oīa studiorū genera iā liberius quae ppe sub Domitiano fuerāt extincta refouerenē. Inde Iuue. Traianū super hoc laudās (fuit enī poetarum fautor) inquit, Et spes & ratio studiorū in Caesare tū. Solus enī tristes hac tēpestate camoenas Respexit. Et multis argumentis comprobatur Secundū scripsisse suas epistolas post necē Domit. Adde q̃ Mart. dū post obitū illius secessit in Hispaniā scripsit carmē ad Iuuenalē in urbem occupatū circa salutationes potētiorū. Pari scribendi libertate Tacitus & Tranquillus in historijs suis sub eodē vsi sunt. Quod autē Suidas (nā quae de Iuuenale ex Probi auctori tate referuntur, tanq̃ nō legitima illius pbatisimi grāmatici Probi reijcimus) scribit Iuue. poetā Romanum fuisse tēporibus Domitiani & Paridē histrionē Praefectū factionis ab Imperatore dilectū conuicijs a Senatu & Iuuenale notatū. hinc principem relegasse poetā Pentapolin Libyae ciuitatē: histrionē vero ditatum misisse in Antiochiā, qui domū & balineum extra oppidum aedificans ibidem interiit: non ideo refert sub eo scripsisse satyrā. nam potuit sola voce vel epigramate Paridem incessere. neq̃ quid prohibet post obitū Domitiani, clementia Neruae in urbem rediisse. hinc iniuriarum memor Satyrā exorsus immanissimum principem cum suo histrione carminibus merito proscidit. Nolo dicere Praefectam factionem in histrionibus insolitam, sed in aurigis circensibus frequentē, nec Paridis sepulchrū in Antiochia, sed via Flaminia auctore Mart. fuisse. hoc tū addidero Suidam Grēcū non Secundo Romano cōferendū, qui rē sui tēporis, & agente se tractat, immo repetit. Triduo) per tres dies. Cornutus Tertullus in Praefectura grarij, & Cōsulatu, Secūdo Collega vir sanctus & in oīni laude similis antiq̃s, Aemiliae vicē curator fuit: summo necessitudinis vinculo pariter cōiuncti. Tertul. & Maximi cōsulatus meminit Vlp. ad legē Iuliā de adulterijs. Sequēs tū epistola demonstrat Tertulliū fuisse designatū COS. cum Nerua, & Tertulianū Senatuscōsul. quod factū est tēporibus diui Adri. Iustinianus asserit traxisse, appellationē a Tertulo. Diu⁹ August. irridēdo auctor est. Tertulliū virū grauē, & philosophū Aedilē futurū clamasse in auribus ciuitatis, inter cētera sui magistrat⁹ officia sibi Florā matrē ludorū celebritate placandā. nā quae Iul. Capitolin⁹ de Tertulo scribit, nō de Cornuto, sed ei⁹ filio, vel alio dicta autumo: inq̃t, enī, Crimini datū est Ant. philosopho, q̃ adulteros vxoris suae Tertulū, Vtiliū, Orfitiū, Moderatū promoueret ad varios honores, Tertullū etiā cū vxore prandentem deprehenderit, de quo mimus in scena praesente Antonino dixit, cum stupidus

Dispositio

Iuuenalis
quādo scripsit.Cecilius qm̃
epist. scripsit.
Probus re
felliturTertullus
CornutusCapitolini
locus.

- nomen adulteri vxoris a seruo quæreret, & ille diceret, Tertullus: & adhuc stupidus quæreret, respondit, iam tibi dixi, Tertullus dicitur. Consul designatus cum Iulio Feroce. Vir egregius de quo alibi Secundus, Cornuto quid melius: quid sanctius: quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius: Septingenta millia) nummum. Acceperat) a Martiano, nam trecenta non potuerant satis probari Honorato morte intercepto. Aerario) inferenda, in pecuniam publicā reponenda: non enim erant restituenda Martiano obnoxio maioribus supplicijs, quod ea summa nec Equitis Ro. emisset. Aerariū erat quod publica pecunia per Præfectos referebatur, sicut Fiscus quod Principis tantum. Secundus in Panegyrico, At fortasse fiscum non eadem seueritate qua aerariū cohibes: immo tanto maiore quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Et Spart. Vetuit Adrianus damnatorum bona in fiscum priuatum redigi, omni summa in erario publico recepta. Dictum aerarium ab ære: nam ante argentum ac pene etiam aurum in precio fuit æs. Erat autem Saturni ædes, quod tempore, quo Italiā incoluit, fertur in eius finibus nullum esse furtum commissum, & quod sub illo nihil erat cuiusque priuatum, ideo apud eum locaretur populi pecunia communis sub quo fuissent cunctis vniuersa communia. an quod fructuum inuentor & agrolationis auctor fuisse credatur: fructuum vero copia ac venditio pecuniā gignat, hæc sumpta a Plinio seniore, Macrobio, Plutarcho. Interdicendum Mario) inhibendum & submouendum Mariū, vltatius dicitur interdico Mario vrbe Italiāque quam urbem Italiāque sicut interdico tibi aqua & igni. quod te aqua & igni. interdum tamen accusatio iungimus diuersis modis: nam idem lib. v. interdicens ei aduocationem dixit. Et Tranquillus Neronem interdixisse usum amethystini tyrii coloris. Et Ouidius Iunonem interdixisse orbem. Apud Senecam ter idem dicendi genus annotauimus, possessio nem interdico tibi, & illi domum meam interdico, & non interdico tibi ac suis admirationem. At Iulius Cæsar, Ariouistum inquit omni Gallia Ro. interdixisse. Edico & interdico differunt: quod edicimus quod iubemus interdico, quod veta mus fieri, itaque Prætoris edicta & interdicta dicunt. Tacitus insuper per interdicti aqua & igni, usus est arceri. Hoc amplius) propter urbem, & Italiā. Africa) patria, nam constitutum est eum cui patria interdictum est etiam ab urbe abstinere debere: contra autem si cui urbe fuerit interdictum, patria sua interdictum videtur. & ita multis constitutionibus cauei auctore Vlp. de Interdictis. Fortiter) constanter, pari industria, fide, constantia laudatus est Secundus plenissimo testimonio dum per Bethycis egit aduersus Classicum. Iniuncta aduocatione) accusatione demandata a Senatu. nam Aduocatus commune verbum est tam accusatoris quam defensoris, qui si inutilis foro extitisset, vulgo Causidicus dicebatur, hoc Fabius. At Pedianus qui defendit alterum in iudicio, aut patronus dicitur si orator est: aut aduocatus, si aut ius suggerit amico, aut præsentiam suam: aut procurator, si absentis negotium suscepit: aut cognitor, si præsentis causam nouit, & sic tuetur ut suam. Apud quem desideratur dictio absentis restituenda ex testimonio Festi. Arbitrari) censere. Dignum) conueniens. Mandatis partibus) officio imposito nobis. nam tutabantur partes Afrorum iussu Senatus. an commendatis Afris. Designati) electi, creati, destinati. Consulares) qui Consulatum gesserant. nam hi præcedebant ceteros Senatores ordine. Pompeium Collegam) apud Iosephum libro septimo falso legitur Colligas pro Collega. Vix, inquit, motus eorum potuit reprimere Collega adhuc iuuenis, Legatus, postulans sibi præmitti ad Cæsarem gesta. Nam paulo post præter Secundum idem scribit. Habita diligenti ratione Collegam reperisse veritatem. In quinquennium) per quinque annos tantum relegandum. Repetundarum poenæ) ut quadruplum ablati persolueret, nec exularet. Passus esset) nam de suo iudicio condemnauerat, dum iudices peteret. Vtraque) Tertullij & Collegæ. Hac) Collegæ sententia. Solutiore) mitiore. Quidam) Senatorum. Assensu) annuisse, consensisse. nam assentior & assensio dicimus. Hunc) Collegam. Sequebantur) mutata priore sententia. Discessio) fiebat referente Gellio Senatusconsultum duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas. Ad illam consuetudinē alludens Apuleius dixit, Non pedibus, sed totis animis latrones in eius vadunt sententiā. At Cicero res ipsam notauit. Prospiciebat, inquit, in Hortensii sententiā multis partibus plures ituros. Sed Flavius Vo piscus manuum eleuationem superioribus modis addidit, Post hæc interrogati plerique Senatores sententias dixerunt: deinde alijs manum porrigentibus, alijs pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est Senatusconsultum. Qui pedibus sententiam ferebant, erant viliores, & hi Pedarii Senatores vocabantur. Tacitus libro tertio, Sed omnes Consulares magna pars eorum qui Prætura functi, multique etiam Pedarii Senatores certatum exurgerent. Suffragia per eleuationem manuum pluribus Suidas exequitur. Sellis Consulatum) iuxta Consules, qui in sellis sedebant curulibus, aut tribunalibus. hi maiora iudicia secundum Asconium exercebant, ut Consules & Prætores, sicut qui in subsellijs, minora, ut Tribuni, triumui, Quæstores. Erant

autem sellæ quatuor pedum. Vopiscus in Firmo dicitur habuisse duos dentes elephantî pedum denum, e qui-
bus Aurelianus ipse sellam constituerat facere, additis alijs duobus. Sellarum inuentores fuerunt Etrusci. E-
rant præterea sellæ familiares, quibus ad vsum domesticum utebantur, vt Varro in agricultura scribit. Annu-
merari Collegæ) assensu fuerant Pompeio Collegæ. In diuersum) in sententiam Cornuti. Impulsoribus)
subornatoribus, persuasoribus. Dictauerat) composuerat, suggererat. nam dictare quantum ex libro quin-
to Epistolarum Senecæ colligere possumus, hoc differt a dicere, quod illud est tarde, & diuulſe enunciare, que

Sella

Dictare
Dicere

qui se in sententiâ, quâ ipse dictauerat, deseruisset. Est alioqui
Regulo tam mobile ingenium, vt plurimum audeat, plu-
rimum timeat. Hic finis cognitionis amplissimæ, superest
tamen *λειτουργίον* non leue, Hostilius Firminus Legatus Ma-
rii Prisci, qui permixtus causæ grauiter vehementerque
vexatus est. Nam & rationibus Martiani & sermone, quem
ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Pri-
sco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatus
que de Martiano quinquaginta millia denarium probaba-
tur: ipse præterea accepisse sestertium decem millia fœdis

alius excipiat: & hoc continue,
& vno tenore orare: quanquam
etiam dictare pro continenter di-
cere vsurpetur, sicut Treuelli-
us Pollio, Non scribo, sed dicto, &
dicto cum ea festinatione vt re-
spirandi non habeam facultatē.
Quod Fabius sic reprehendit,
Quid de illis dictandi delitijs sen-
tiam? eius manum cui dicta-
mus vrget, atq; interim pudet et-
iam dubitare aut resistere, aut mu-
tare, quasi conscius infirmitatis
nostræ timentes. Dictare etiam
pro suggerere vsus est Columel

Dictata

Ciceronis
locus

la libro quinto, Modus, inquit materiarum is erit quem dictabit humi, atq; ipsius stirpis lætitia. Et Dictata
sunt quæ ludi magister de aliquo auctore pueris tradit interpretamenta, vt perdiscatur: eademq; ipsis post pau-
lum ita reddantur vt tradita sunt. Omissis igitur Varrone, Persio & Horatio, solo Ciceronis testimonio con-
tenti erimus, qui ad Quintum Fratrem inquit de Caluente Marij oratione, Quod scribit, miror tibi placere ei-
dem rescribere: præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, meam in illum pueri omnes
tanq̃ dictata pdiscat. Tranquillus etiam pro regulis & præceptis vsurpat, Iulium Cæsarem asserens enixum vt
tyronum singulorum disciplinam Romani Equites & Senatores armorum periti susciperent & dictata exer-
centibus darent, id est præcepta vitandi & inferendi vulnera. Alioquin) insuper. Plurimum audeat) cum
audebat omnium audacissimus, cum timebat omnium timidissimus erat. Idem in primo, Vt est cum timet ab-
iectissimus. Et libro sexto, Timebat, pallebat. Amplissimæ) maximi momenti, *λειτουργίον*) officium perti-
nens ad remp. inde recentiores *λειτουργία*) sacrificium publicum, quam missam vulgo Christiani appellant. Po-
tius facit vt *λειτουργίον* scribatur, & interpretentur quidam tenue & leue ministerium. Hostilius Firminus) ne
minem legimus Hostilium Firminum circa illa tempora. Legatus) qui Proconsulis imperio parebat, sicut ma-
gister Equitum Dictatoris. Quare Apuleius Consularem in Legato auctoritatem dixit. is enim si aberat Pro-
consul, vicarias vices agebat. Aliæ autem sunt Legati partes, aliæ Proconsulis. ille omnia agere ad præscriptū,
hic libere ad summam rerum consulere debet. nam Legatus secundum Vlpianum accipit iurisdictionem a Pro-
consule suo: si quid tamen erit quod maiorem animaduersionem exigat, remittere Legatus ad Procōsulem de-
bet: neq; em animaduertendi vel coercendi vel atrociter verberandi ius habet. immo Pōponius scribit Legatū
Procōsulis nihil propriū habere, nisi a Procōsule mandata fuerit ei iurisdicō. At Caius Cæsar æquata Legati
potentia, suo Procōsuli, Procōsulare ius minuit, & Legatorū auxit. Permixtus causæ) conscius & minister ra-
pinarū Marij. nam in comites iudiciū, qui repetundarū rei sunt, lege Iulia iudiciū datur. auctor Marcellus Iuris-
consultus. Rationibus Martiani) calculis & computis septingentorum milium, dum per hæc Romani Equi-
tis plura supplicia emeret. Sermone) oratione remissa simillima quotidianæ locutiōi. Ille) Marius Priscus. Or-
dine) decurionum. Leptitanorū) Leptis in Africa, Tyrijs, vt Carthago, vt Vtica cōdita: immunis ac libera Hir-
tio tradente. Neapolin dictam testatur Strabo. Prius in ditione Carthaginensium fuit, quibus singula talenta
quotidie pendebat. post ad Masinissam, deinde ad Romanos peruenit. Hęc Liuius. Probabatur) arguebatur,
conuinciebatur. Operam suam) profonetæ & pecuniæ componendæ. Turpissimum) detestabile, vilissimū, &
personarum abiectarum. Prisco) ad vtilitatem Prisci. Stipulatusq; de Martiano) obligasse Martianum nomi-
ne Marij. nam stipulari est obligare alium interrogando. Seneca, Vtinam nulla stipulatio emptorem venditor
obligaret. Pomponius de verborum obligationibus, Stipulationum alias iudiciales, alias prætorias, alias conuē-
tionales, alias communes tam prætorias q̃ iudiciales esse refert: erat autem ista conuentionalis. Sed interprete
Vlpiano generaliter nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti. possumus igitur exponere stipulatum
Firminum de Martiano q̃ obligationem scriptis notasset, quam Martianus fecerat Prisco ad summam quin-
quaginta milium denarium. Stipulari enim interrogare significat, quod obseruant etiam tunc notarij in obligatio-
nibus. Varro stipulandum id est interrogandum plerūq; vsurpat. Et stipulatio, Pomponio teste, est verborū cō-
ceptio quibus is qui interrogatur, daturum facturumue se id quod interrogatus est respondet. Quinquagin-
ta milia denarium) denarium pro denariorum vsitata dicendi forma. Denarius inquit Plutarchus ex decē areis
erat. Pariter Varro de latinitate, & Festus & Pli. ac Priscianus inquit, Denarius olim decussis valebat, & decē li-
brarum nummus erat. Vitruuius in denarios. denos gr̃is constituisse antiquitatem asserit, & ea re compositionē
nominis ad suam vsq; ætatem denarium retinere, q̃uis statim subiiciat, æreum denarium habuisse. xvi. asses. Gel-
lius denarium valuisse quanti drachmam ostendit. Laus inquit decem milia drachmarum poposcit: hoc facit
nummi nostratis decem milia. Celsus denarium in sex vncias diuidit, sed hoc magis ad medicos facit. Sester-
tium decem milia) opinor milia tollendum: nam fidem excedit: nisi secundum Festum velimus dicere sestertiū
quartam partem denarij dictam. & Pli. scriptum reliquit scrupulum olim valuisse sestertijs vicens, quod efficit
in libras ratione sestertij, qui tunc erant, sestertios nouenos. Neq; negauerim sestertium in masculino fuisse lōge

Hostilius
Firminus
LegatusLeptis
Neapolis
Stipulari

Denarius,

Sestertium

Sestertius minoris quā neutro genere, quod declaratur sequentibus auctoritatibus. Valerius equitibus singulas libras argēti & quingentos sestertios dari imperauit. Tranquillus in Cæsare Dictatore scribit eundem annuam habitationem usque ad bina milia nummum (quæ procudubio faciunt duo sestertia) in Italia non ultra quingenos sestertios remisisse. Sic Fabium Valentem tradit Tacitus addidisse tricenos singulis militibus sestertios, ubi sane longe minoris est. Iustinianus in Institutionibus pro re minima sestertium posuit, ut pro mille sestertijs vnus aureus computetur, & Plutarchus in M. Antonio (nisi menda est) cuidam ex amicis dari iusserat milia viginti quique, hoc Romani decies sestertium appellant, quanquā Aruntius apud Priscianum inquit, sestertiū olim dupondius & semis, id est duæ libræ & semis, quasi semis tertius, quo tempore denarius decussis valebat: hoc est post duos sequens tertio loco est semis, duobus enim & semis antiquus sestertius est, & veteris consuetudinis ut retro æra dicerent, ita ut semis quintus, semis quartus, semis tertius nunciarent: ab semis tertius sestertius dictus, cui astipulantur Varro, Seneca, & Festus, Vitruuius, Pollio ex duobus assibus & tertio semisse sestertium antiquos vocitasse testatur. Quare multorum testimonio Horatii, Martialis, & Macrobij, præsertim sestertium vnum tanti erat quanti mille nummi. tametsi a Varrone & cæteris Lampridius videat dissentire in Heliogaballo referens nunquā minus centū sestertijs hoc est argenti libris triginta carnasse. Vopiscus in ære sestertium quinquagies, & in Bonoso æris sestertiū dixit. Quibus omnibus colligitur sestertium fuisse pecuniā certi ponderis auri argenti gr̄is. Nec me præterit sestertiū apud Columellā & Frontinū esse mensuræ genus, e quibus illū sestertios adiectiuum protulisse & Martialē sestertiolum diminutiū, pro re maxima. Fædis simo titulo, sub prætextu infami & probroso. Lex enim Iulia de repetundis iubebat magistratus se ab omni forisimo titulo, sub prætextu infami & probroso. Lex enim Iulia de repetundis iubebat magistratus se ab omni forisimo titulo, sub prætextu infami & probroso. Lex enim Iulia de repetundis iubebat magistratus se ab omni forisimo titulo, sub prætextu infami & probroso.

Lampridij locus

Vnguētari

Vnguētū.

ARGV.

Illud) Noto iam per superiorē rem epistolam argumento significat quem finem cognitio Firmini habuerit. *ἀγούργιον*) ministerium publicū. *νᾶ λῆτες* publicum, siue prytaneū, & *ἔργον* opus Græci dixerunt, ex quibus *ἀγούργιον* ministrum procuratoris: hinc *ἀγούργιον* deduci Suidas & Hammonius in etymologico declarant. Longe tamen melius hic ut in præcedenti epistola legamur *ἀγούργιον*, id est negociolum, paruum opus. hoc enim conuenienti.

Circuncisum) emendatū, purgatū. Abrasum) laeuigatum, deletū.

Ratio Noto) præcedentibus literis, an multorum testimonio comprobato. Ordine mouendum) prohibendum ne ingrederetur Senatū, dignitate Senatoria priuandum. Acutius) subtilius censuit. Nerua) Consul designatus, non Imperator. Traianus ipse enim præsidebat. Fuerunt autem plures Neruæ, quorum quietem Martialis commendat. In sortitione prouinciæ) dum Senatus sortiretur prouincias: quarum sortitione Senatorij viri ad eas regendas mittebantur. Rationem) respectum in quem sensum Varro primo rei rusticæ rationem cum orco haberi scribit. Mitior) quia non mouebatur ordine, & sane erat

fimo quidem titulo, nomine vnguētarij, qui titulus a vita hominis compti semper, & pumicati, non abhorrebat. Placuit cēfente Cornuto referri de eo proximo Senatu, tūc enim casu, incertum, an conscientia abfuerat. Habes res vrbanas: inuicem rusticās scribe, quid arbusculæ tuæ, quid vineæ, quid segetes agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi eque longam epistolam reddes, non est, quod postea nisi breuissimam expectes. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

ἡτὸς γινώσκω illud, quod superesse Marij Prisci causæ proximè scripseram, nescio an satis, circuncisum tamen & abrasum est. Firmianus inductus in Senatū respondit criminis noto. Secutæ sunt diuersæ sententiæ Cōsulum designatorum. Cornutus Tertullus

censuit ordine mouendū, acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationem eius non habendā, quæ sententiā tanquā mitior vicit, cū sit alioqui durior tristiorque. Quid enim miserij

mitior: nam si motus Senatu fuisset ex Cassij Longini sententia propter turpitudinem, iudicare vel testimoni-
um dicere non poterat, quia lex Julia repetundarum hæc fieri vetat. Hinc non mirum, si tantum hæc senten-
tia a Secundo reprehenditur, tanquam contra Iuliam legem. Vicit) obtinuit, superior fuit. Alioqui) si dili-
gentius consideretur. Durior) Asperior, seuerior. Exactum) priuatum, exclusum, remotum. Honorib)
Senatorijs) fortitione prouinciarum. Laboribus) negocijs & causis, quæ in Senatu agebantur. Affectum)
iniustum. Solitudine) loco remoto & secreto. Altissima specula) curia, quam propter frequentiam & digni-

Specula :

quam exactum & exemptum honoribus Senatoriis, labore
& molestia non carere? Quid grauius, quam tanta ignomi-
nia affectum, non in solitudine latere? sed in hac altissima
specula conspiciendum se, monstrandumq; præbere? Præ-
terea quid publice minus aut congruens, aut decorum no-
tatum a Senatu in Senatu sedere: ipsisq; illis, a quibus sit
notatus, æquari) summotum a Proconsulatu, quia se in le-
gatione turpiter gesserat, de Proconsulibus iudicare) dāna-
tumq; sordium, vel damnare alios, vel absolueret? sed hoc
pluribus visum est. Numerantur enim sententiæ, non pon-
derantur: nec aliud in publico consilio potest fieri: in quo
nihil est tam inæquale, q̄ æqualitas ipsa. Nam cū sit impar
prudentiā, par omnium ius est. Impleui promissum, prioris
que epistolæ fidem exolui, quam ex spatio temporis iam re-
cepisse te colligo. Nam & festinanti, & diligenti tabellario
dedi, nisi quid impedimenti in viā passus est. Tuæ nunc par-
tes, vt primum illam, deinde hanc remunereris literis, qua-
les istinc redire vberime possunt. Vale.

consilio publico) in Senatu. Nec aliud potest fieri) q̄ per suffragia decernere, & q̄ pluribus placuerit tenere.
Inæquale) iniquum, quia alij prudentes, alij insipientes. Aequalitas) quod vnusquisq; Senator æquale ius suf-
fragij habeat: erat in Senatoribus idem ius, sed dispar prudentia. Fidem) nam dixerat superesse quoddam ne-
gocium, & per hoc videbatur pollicitus se scripturum finem & euentum illius. Colligo) computo. Partes)
officium. Illam) priorem epistolam. Istinc) a te eloquentissimo.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

Tu occasiones obligadi me auidissime am-
plecteris, & ego nemini libetius debeo. Dua-
bus ergo de causis a te potissimū petere con-
stitui, quod impetratum maxime cupio. Re-
gis exercitum amplissimum: hinc tibi bene-
ficiorum larga materia: longum præterea
tempus, quo amicos tuos exornare potuisti. Conuertere
ad nostros, nec hos multos. Malles tu quidem multos,
sed meæ verecundiæ sufficit vnus, aut alter, ac potius
vnus. Is erit Voconius Romanus, pater ei in equestri gra-
du clarus, clarior vitricus, immo pater alius, nam huic quo-
que nomine & pietate successit mater e primis eiterioris
Hispaniæ, Scis quod iudiciū prouinciæ illius: scis quan-

to, vt Prisco aliquando dixerit, Commendo tibi prouincias si quid mihi fatale contigerit. hunc postea Adria-
nus in consilio habuit, quem gessisse Consulatum cum Antonino testatur Venuleius ad legem Corneliā de fi-
carijs: & Pomponius de origine iuris, Consulatus Neratij meminit. Neratij etiam Atticilinū inter Iurisconsul-
tos memorat Paulus, sicut Aristonē legimus Neratio Appiano rescriptisse. Neq; crediderim Statio Prisco mis-
sam hanc epistolā: per quē sub Antonino Philosopho res prospere sunt gessē, & bellū Parthicū adiuuantibus a-
lijs duobus confectū est. Amplecteris occasiones) suscipis, & queris causas & opportunitates, quib) me obli-
ges. Duabus) prædictis. Nemini) q̄ tibi. Impetratū cupio) impetrare & consequi desidero. Regis exercitū)
imperator & dux exercitus es. Beneficiorum) conferendorū beneficiorū in amicos ampla potestas. Longum
tempus) quo rexisti exercitū. Exornare) promouere ad dignitates. Conuertere) animū intende. Nostros)
amicos, & q̄a numero multorū deterreri potuisset, p̄ correctionē emēdat vnū tū esse. Multos) cē quosq; tu orna-

ET tu) Voconiū Romanū
maioribus clarū & virtuti-
bus suis, præsertim eruditi-
one, Prisco cōmēdat summa ar-
te & gratia. Sūt qui Iuliū Priscū
qui per Vitelliū ad Præfecturam
cohortis puenit, intelligant. Qui
propius vero accedunt, Neratiū
Priscum temporibus Traiani Iu-
risconsultum celeberrimum au-
ctore Pomponio & Papiniano
ac Secundo amicitia coniunctū,
a quo lib. iij. fatetur se impetrasse
Tribunatū militarē. Hunc igitur
Priscū Neratiū Marcellum Tra-
ianus vnice dilexit: adeo vt fre-
quens opinio fuerit id animi fuis-
se Traiano relinquendi illum, nō
Adrianū successorē impij, multis
amicis in hoc cōsentientib): vsq;

ARGV.

Iulius Pri-
scusNeratius
PriscusNerati) At-
ticilinus
Neratius
Appianus
Staius Pri-
scus

res ob tuū in me singularē amorē. Verecūdiā) modestiā. Vnus aut alter) duo. Ac potius) correctio. Voconius Romanus) repete quā in praecedentibus de eo diximus. In Equestri gradu) inter equites. Gradu) dignitate respexit ad id quod Equites lege Roscia in quartodecimo Theatri gradu sedebant. Clarus) sume extrinsecus fuit. Claros & illustres equites appellant historici respicientes ad fulgorē auri, quo illustrantur. Sed potius puto clarum dixisse, quia ut alibi refert, fuit natalibus & facultatibus clarus. Vitricus) cuius correlatiū priuignus. & quia nomen est inuisum sicut nouerca, correxit patrem alterū dicendo. Modestinus vitricum, nouercam & priuignū ita circumscribit. Ex alia vxore natis, nouerca dicitur matris vir, ex alio viro natis, vitricus appellatur: eorū vterque natos aliunde, priuignos priuignasq; vocant. Item alio modo, Priuignus est vxoris meae fili⁹ ex alio viro natus, ego illius vitric⁹. & in contrariū, vxor mea liberis, quos ex alia vxore habeo, nouerca dicitur. liberi mei illi priuigni sunt. Nam huic quoq; nomine) sensus est, ex vitrico condigne pater dici pōt respectu pietatis & amoris in priuignū Voconiū, quē adoptauit & in filium assumpsit. quod ipse ad Traianum testatur: & tunc sic legetur, nam huic quoque nomine & pietate successit. Mater e primis citerioris Hispaniē. Successit huic nomine) nomen patris meruit. Verum si legatur, nam huic quoq; nomine matris pietate successit, erit sensus, Voconius accepit etiā nomē Vitrici, quia ab eo fuerat adoptatus: vnde merito alterum patrem vitricum appellauit. & hoc consecutus est pietate eximia erga matrem: dum enim illum Plinius petit promoueri in Senatum, Summa inquit pietate liberalitatē festerit quadringentis a matre meruit, & statim patris hereditatem & adoptionem a vitrico. Citerioris Hispaniā) Tarraconensis, cuius veterē formā sicut aliarū prouinciarū scribit Plinius mutatā fuisse. lege plura apud eundem & Strabonē Diodorū Iustinū qui ab Hispallo cognomentū sumpsisse asserit, neq; pbo, quē a Stephano sup ea recitatur, nisi quis diceret ex sententia Pliniana mutatā prouinciē formā, dedisse occasionem, ut ille a ceteris dissentiret: inquit enim, Hispaniā duae Italiae praefecturae: altera magna, altera parua, dicta est Iberia, & Pannonia. Iudicium illius prouinciā) nam ab ea plurimi viri clarissimi fuerunt oriundi. Inde Pacatus ubi Hispaniā laudat, Haec ait durissimos milites, haec expertissimos duces, haec facundissimos oratores, haec clarissimos vates parit: haec iudicum mater, haec principum est. Et sane sunt Hispani ingenio excusso. Flamen) dialis, quem maiorem flaminem Patricij generis appellabant: minorem vero plebei. nam inter quindecim flamines dialis maxime dignationis erat: super quo apud Liuium, Plutarchum, Gellium, diuum Augustinum (ut omittam Seruium & Macrobiū) multa offendes. Studeremus) oratoriā facultati. Contubernalis) domesticus, familiaris. Ad Traianum scribens suum condiscipulum & contubernalem appellat. Cum hoc seria) Sidonius libro quarto hunc locum sed minus feliciter mutuatus, Saepē, inquit, cum hoc seria, saepē etiam ioca miscui. Amico) in rebus serijs. Sodale) in iocosis & hilarioribus. Ore) aspectu, forma. Ad hoc) praeterea Excussum) elaboratum, exactum. Alia lectio habet excelsum. Dulce) potest referri hoc verbum sicut praecedens & subsequens ad epigrammata, quorum scriptorem fuisse testatur Apuleius: inde Adrianum Imperatorem tumulo illius inscripsisse hoc carmen, Lasciuus versu, mente pudicus erat. Eruditum) multarum rerum cognitione doctum, instructum arte ad causas agendas. Quare alibi, Mores, inquit, Ro. liberalia studia exornant. Musas ipse loqui credas) Cum volumus ostendere orationem alicuius suauem, doctam, absolutam, dicimus musas disciplinarum praesides per os illius locutas: nam ex Epij Stolonis sententia refert Fabius (Plautino sermone locuturas fuisse musas, si latine loqui voluissent, quod dubiū exemit Secundus a Voconij scriptis, latine dicens, loqui credas. Nec vincitur) quia pares in amore vices reddit. Per aetatem iuuenilem) quā minus auctoritatis habet q̄ senilis ad conferendos honores in alios. Optimo principe) Traiano cognomento Optimi, quod additum a Senatoribus idem scribit in panegyrico. Trium liberorum ius) quod impetrabatur ab ijs qui parum felices in prole fuissent, de quo plerunq; Martialis ut libro Secundo, Quod fortuna vetat Caesar permitte videri, Natorum genitor credat ut esse trium. & Secundus ad Traianum, dum pro Tranquillo ius idem petit, Parum, inquit, felix matrimonium expertus est, impetrandūq; a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunae malignitas denegauit. Qui ergo id impetrassent, in dignitatibus & muneribus anteponebantur carentibus liberis, Tranquillo & Iurisconsulto auctoribus. Et Dion inquit in Augusto, Ius trium natorum dabatur mulieribus, quae tres peperissent, etiam si statim mortui fuissent, tradente Gellio, ad retribuendam partem aliquam gratiae: fruebantur enim per id honoribus & priuilegijs, a quibus steriles arcebantur. Ideo institutum, ut sterilitatis pudore deterritae, fecunditatis praemia amplecterentur. & primū dari coeptum patribus, postea Imperatorum liberalitate & filijs carentibus, ut essent pares in petendis magistratibus ijs qui filios haberent, cum referente Tacito, numerus liberorum ex lege in candidatis praepolleret. Et post Drusi obitum legimus Liuiam matrem in solatium, ius trium liberorum percepisse. Dionysius in suis Antiquitatibus inquit, Qui tres liberos habebant, pro eis alimenta usque ad puberem aetatem accipiebant ex publico: lege lata in honorem & gloriam Tergeminorum, quam Romanos usque ad tempora sua seruasse refert. Appianus libro secundo bellorum ciuiliū, Qui trium liberorum ius habuissent, neque esset vnde alerent: ijs legem agrariam promulgari solitam. Quare Caesar in Consulatu suo (ut gratiam popularem iniret) agrum Stellatē viginti milibus ciuium, quibus terni, pluresue liberi essent diuisit, Quae lex secundū Aristotelē videtur sumpta a Lacedaemonijs, apud

Vitricus pater alter

Nouerca Priuign⁹

Stephani opinio de Hispania Hispaniae laus

Flamen dialis

Amicus Sodalis

Musas loqui quid

Ius trium natorum

quos, qui tres suscepisset filios, a custodia immunis erat: qui quattuor, ab omnibus oneribus. Ius quattuor na Ius quatuor-
torum feminis concessit Claudius, Tranquillo scribente: ubi notauimus qui ius trium liberorum habuisset, ab or natorū
officio iudicandi vacare potuisse. Eusebius in Chronicis, Matrone quæ liberos habent, lecticis & margar. feminis,
tis utebantur, aliq prohibita. Et Iustinianus in Institutionibus scribit matrem ingenuam, quæ idem ius habuisset: & libertinā, q̄ quattuor: potuisse adire hereditatem filij mortui, alias non. quod idem Imperator sustulit:
& permisit æque omnibus etiam si ius trium vel quattuor natorum non habuissent posse adire hereditatē libe-

impetraui. quod q̄q̄ parce, & cum delectu daret, mihi tamen
tanq̄ eligeret, indulgit. Hec beneficia mea tueri nullo modo
melius quā vt augeam, possum: præsertim cum ipse illa
tam grate interpretetur, vt dum priora accipit, posteriora
mereatur. Habes qualis, quā probatus, charusq̄ sit nobis.
Quæ rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In pri-
mis ama hominem. Nam licet tribuas ei, quantum amplissi-
mum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius
esse eum vsq̄ in intimam familiaritatem capacem, quo ma-
gis scires, breuiter tibi studia, mores, omnē deniq̄ vitā eius
expressi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, &
ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim & quidem effica-
cissime, qui reddit causas rogandi. Vale,

ad Macrinū referente vt antiquiora beneficia subuertas, nisi ista posterioribus cumules. Grate) grato animo. Ingenium.
Ingenio, natura, benigna & liberali. Terentius, Bonum ingenium narras adolescentis. Et Tacitus, Ingeniū
loci celiq̄. M. Tullius de Finibus, Vno ingenij nomine appellatur docilitas, & memoria: easq̄ virtutes q̄ ha-
bent, ingeniosi vocantur. Nec me præterit ingenium accipi a Martiale pro subtili inuentione: sicut apud Taci-
tum, Obtulit ingeniū Anicetus libertus, id est subtilem viam & artem. Pro fortuna) Quia præerat exercitui,
ei facultas erat dilargiendi Tribunatum, Centurionum primipilatum, & reliquos in militia ordines. Am-
plissimum) Tribunatum. Potes) tribuere. Eum) Voconium. Expressi) posui ante oculos. Vitā) quod
vitæ genus sequatur. Extenderem preces) pluribus rogarem.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Verum opinaris, distringor Centumuiralibus
causis, quæ me exercent magis, q̄ delectant.
Sunt enim plerq̄ parue, & exiles. Raro in-
cidit, vel personarum claritate, vel negocii
magnitudine insignis. Ad hoc perpauca, cū
quibus iuuat dicere, ceteri audaces, atq̄ etiā magna ex par-
te adolescētuli obscuro ad declamandum huc trāseunt, tam
irreuerenter & temere, vt mihi Attilius noster expresse di-
xisse videatur, Sic in foro pueros a Centumuiralibus causis
auspicari, vt ab Homero in scholis. Nā hic quoq̄ vt illic

fuisse Maximos: ad quos potuit scripsisse, vt ad Claudii Maximū Stoicū inter p̄ceptores dñi Antonini, & Al-
biū Max. virū doctū Mart. cōmemorat. Itē Secūdi extant epistolę quibus testatur Domitia. scripsisse Terentio
& L. Appio Maximis. refert Dion aduersum Antonium rebellantem eundem imperatorem misisse L. Ma-
ximum & Traianum. Idem author est Maximum Præfectum cum ipse ad oceanū nauigaret destinasse ad-
uersum deficientes: a quibus pugna victus interiit. Vibio Maximo diuos fratres rescripsisse Vlpianus mentio-
nem facit. Verum opinaris) non falleris. respondet enim Maximo scribenti q̄ existimabat Secundum occu-
patum in Centumuiralibus causis. Exercent) fatigant. Parue) parui momenti. Exiles) obscurarum per-
sonarum. nam illud, ad causas, hoc, ad personas refertur. Vel legatur ex illis scilicet causis, & tunc sensus cla-
rior erit. Insignis) illustris causa. Ad hoc) insuper. Ceteri) cum quibus non iuuat dicere. Perpauca)
sunt patroni. Obscuro) sine nomine. Ad declamandum) tanquam ad fictas causas agendas vt fieri solet
in scholis. Huc) apud Centumuiros. Attilius noster) amicus facitissimus. Sic decimo libro Martialis, no-
strum dixit. de eo plerq̄ in superioribus. Expresse) apposite, proprie. Auspicari) incipere. A Centum-
uiralibus) difficillimus & magnis. Homero) poetarum maximo. Hic) Quorundam autoritates faciunt, relationem
vt referatur ad scholas: sicut illic, ad Centumuiros: quod est proximius. quod etiam interdum alibi annotaui-
mus. Vt Liuius ultimo belli Punici, Melior tutiorque est certa pax, quā sperata victoria: hæc in tua, illa in obseruari.

Verum opinaris) Ceteri) Argumētū,
rales causas, de quibus
multa prædiximus, tãq̄
obscuras & veterem formā non
seruantibus actoribus, per epi-
stolam apud Max. notat. ¶ In-
terdum alibi ad Maximum scri-
bit: vt ubi hortatur edere libros,
quos in Blaterā cōposuerat. siue
is fuerit Gaius Maximus vir se Gaius Ma-
uerissimus Præfectus Prætoriusq̄ ximus.
ad vicesimū annū: cui postea Ta-
tius Max. successit. quod vero p-
ximū videtur. nā Secūdi eūdem
in Achaia Legationē Procōsu-
lari imperio gerentē monet lib.
viii. vt mollius & clementius sub-
ditos tractaret. Scio tñ multos

Claudius
Max.
Albius Max.
Terentius &
L. Max.
Vibius Max.

Attilius.

Hic & ille

relationem

nō semper

in obseruari.

deorū manu est. Apuleius lib. xi. sui asini, Vidi asinū pinnis adglutinatīs adambulantē cuidam seni debili, ut il-
lū quidē Bellerophontē, hūc autē dicerēs pegasum. Ovidius, Vtq; sit hic somno proditus, ille dolo. Nā, hic,
ad Rhœsum refert, ille, Dolona respicit verbū propius. Et lib. i. Metamor. Vt canis in vacuo leporem cū gal-
licus aruo Vidit, & hic prēdā pedibus petit, ille salutē. Et loco p̄nominis hęc, Seneca in Quēstionibus posuit
istā. Fulguratio, inquit, ostēdit ignē: fulminatio emittit illa, ut ita dicā, cōminatio est, & tonatio sine ictu: ista,
iaculatio cū ictu. Valerius insuper hoc posuit cū superioribus, ille, vero cū inferioribus, nā cū narrasset exēpla

parentū indulgentiū erga libe-
ros, & mox de eorum seueritate
dicturus esset, Comica dixit le-
nitatis hi patres: tragicę asperita-
tis illi. Itē, Vehementius hoc, il-
lud consideratius exemplū pud-
icitę. Primū cœpit) primū ag-
grediuntur. Maiores natu) cen-
sures. Locus erat) licebat dice-
re apud Centūuiros. Cōsulari
producēte) viro summę autho-
ritatis, & dignitatis in forū co-
mitante. Sic legim⁹ Augustum
amplissimo prēditū magistratu
Caiū & Luciū filios suo quēq;
tyrocinio deduxisse in forum: sic

primū m cœpit esse, quod maximum est. At hercule ante
memoriam meam, maiores natu ita solebant dicere: ne no-
bilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo cons-
ulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus
celebrabatur. Nunc refractis pudoris & reuerentię clau-
stris, omnia patent omnibus. Nec inducuntur, sed irrump-
unt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti, &
redempti mancipēs: conuenitur in media basilica, vbi tam
palam sportulę, quā in triclinio dantur. Ex iudicio in iu-
diciū pari mercede transitur. Inde iam non inurbane σο-
φολαίς vocantur: iisdem latinum nomen impositum est

Tyberii Romā reuersum filiū suū Drusum. Hanc rem Tacitus de causis corruptę eloquētię latius exequitur.
Ergo inquit, apud maiores nostros iuuenis ille, qui foro & eloquentię parabatur imbutus iā domestica disci-
plina, refertus honestis studijs deducebat a patre, vel a propinquis ad eū oratorē qui principē locum in ciui-
tate tenebat: hūc sectari, hunc prosequi, huius oībus dictionibus interesse, utq; (sic dixerim) pugnare in prēlio

Producere.

disceret. Producente) Producere autē est aliquē in publicū assignare. quo modo Curtius etiā in historijs vri-
tur. Aliquādo de re turpi dicitur, ut apud Iuuenalē, Vtile porro Filiolā turpi venulę producere turpē. i. publi-

Pudoris &
reuerentię
claustra re-
fringere.

ce prostituere. Pulcherrimū opus) Centūuirale iudiciū agendi officiū. Refractis claustris pudoris) prosti-
tuto pudore, abiecta omni reuerētia. Quare nō immerito legimus apud M. Tullii Rhetores Gręcos dicēdū
magistros vrbe pulsos a Crasso Cēfore edicto q̄ noluit ille vir tātus ingenia obtūdi & impudentiā corro-
borari: nā illos novos magistros nihil intelligebat posse docere, nisi ut auderēt. qđ etiā cū bonis rebus cōiū-
ctum, per se ipsum est magnopere fugiendū, hoc cū vnum traderetur, & cū impudentię ludus esset, putauit esse

Manceps.
Festi locus.

Censoris ne lōgius id serperet, puidere. Oībus) malis etiā. Irrumpūt) cū impetu & vi ingrediuntur. Actori-
bus) causidicis. Redēpti mancipēs) oratores cōductores seruorū precio cōducti ad agendū & ipsi. Pl. Man-
ceps tōstrinā. Māceps autē quicquid a populo emitur cōduciturve dici putat Festus: apud quē tamē sic legē-
dū puto, Qui aliquid a populo emit conductive, q̄a manu sublata significat se authorē emptionis esse. qđ ali-
bi apud eūdem legatur, Manceps est quod manu capit. Quo loco significare seruū videtur. Asconius manci-
pes scribit sunt publicanorū Principes, Romani homines, qui quęstus sui causā decimas redimūt: sic pastum
aut pecora publica suo periculo & reipub. representāt. Quos non intelligit Secūdos, sed seruos q̄ precio con-

Mancipiū.

ducti erant ad audiendū. nā redēptores sunt q̄ preciū accipiunt: & manceps a Ci. in Pratura urbana sic accipi-
tur, Si opus pupillo redimeretur, si res abiret ab eo mācipe quē ipse apposuisset sibi nullā prēdā esse videt. nā
mancia credidit appellata Donatus q̄ manu capta sunt, seruos scilicet reseruatos cum eos iure belli licuisset
occidi. Hinc Iustinianus capite de iure personarū, Serui etiā mancipia dicti sunt eo q̄ ab hostibus manu capiū

Iulia Basi-
lica.

tur. Conuenitur) a cōductis seruis & redēptis oratoribus. Basilica) Iulia. vbi causę Cētūvirales agebātur.
restatur ipse alibi, Descendē inquit in Basilicā Iuliā auditorus quibus proxima cōperendinatione respōde-
rem. Et Fabius lib. xij. Iulię basilicę dedicationis meminit Eusebius in Chronicis. quā Vitruuius eodē referēte
faciendā curauit. Eat autē locus capacissimus vbi sēpius consilia publica & priuata iudicia arbitriq; cōficiēban-
tur. Inde Seneca, Fremitū iudiciorū basilicę resonant. Extructę enim sunt in vrbe pręter Iuliam, alię basilicę:

Sportula.

ut Portia & Vlpia, de quibus oībus fit mētio a P. Victore. Sportulę) munuscula quę dabātur amicis offi-
cij causā, ut centum quadrantes: de quibus frequētius Martialis. & interdū pro minori summula: nā Secūdos
de diuisione sportularū, Qui virilē inqt toga sumūt vel nuptias faciūt, vel inēūt magistratū, vel opus publicū
dedicant, solent totū Senatū atq; etiā e plebe nō exiguū nūerū vocare, binosq; denarios, vel singulos dare. Et

Sportę,
Sportellę.

Claudii scimus gladiatorū munus appellare cœpisse sportulā, velut ad subitā conditam cœnulam inuitātem
populū. Sportę autē & sportulę ac sportellę, quo verbo Tranquillus vtitur, sunt nummorū receptacula, sicut
facci facculi faccelli authore Pediano. Dion frequēter narrat sportulas fuisse tesserulas ligneas quas ex vertice
theatri in populū spargebant Imperatores: quibus signa inerant esculenti, aut vestis, aut argenti, pręterea va-
fis, aut auri, equorum domitorum, pecorum, seruorū: eas qui exceperant, oportebat ad distributores afferre: a
quibus quod inscriptū erat, accipiebant. Et Traianū idem author Dona per tesserulas separatim viris ac mu-
lieribus in Theatro & circo dedisse. Dantur) distribuuntur clientibus. Ex iudicio primo) nam quatuor vt
ante diximus iudicia fiebant in Basilica Iulia, vbi erant totidē tribunalia. Quare inquit, Ex primo iudicio &

Σοφολαίς.
Sophos.

tribunali, in aliud & deinceps transitur. Pari mercede) ternis denarijs. Non inurbane) facere, false. σοφολαί-
κλεις) ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ τοῦ λαλῆσαι, id est ab eo q̄ Sophi dicuntur: nam qui dicentibus solebant adulari, clamabant
Sophos: perinde ac si dicerent, sapienter dictum. quod testatur Martialis libro. vi. Quod tam grande sophos
clamat tibi turba rogata, Non tu Pomponi cœna diserta tua est. Et primo, Meretur alius grande & insanum
sophos. cum iam dixisset, Audieris cum grande sophos. Claudianus, En moueo plausus: & pallidus omnia

laudo. Et clarū repeto terq̃ quaterq̃ sophos. Plut. inq̃t, καλῶς καὶ σεφῶς suis temporibus fere desueuisse, & iam a quibusdā dici diuine & phanatice. Quare Secundus inquit eos, qui dicebantur sophi, facete appellari Sophocles, non tantū respiciens ad tragicos Sophocles (tres enim legimus fuisse) quantū ad cōpositionē noī. Superflue additū fuerat in codice post σοφολῆς ἀπὸ τοῦ σεφῶς καὶ τοῦ καλῶς, hoc ex fide veteris exemplaris, & Pliniana infita breuitate. Fuerat enim cuiusdā interpretatio forte supinducta. & postea a rudi scriptore inter codicis verba inserta ac annumerata. Laudicœni) q̃a laudarentur ob cœnā, quod conuenit cū Mart. ale. Sunt qui se-

Laudicœni.

laudicœni. Et tamen crescit in dies foeditas vtraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent sane ætatem eorum, qui nuper togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti constat, vt sis disertissimus. Hoc precio quilibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commouētur, cum μεσόχορος dedit signum. Opus est enim signo apud nō intelligentes, ne audientes quidem, nam plerique, non audiunt, nec vlli magis laudant. Si quando transibis per Basilicam, & voles scire quomodo quisq̃ dicat, nihil est, quod tribunal ascendas, nihil quod præbeas aurem, facilis diuinatio. Scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius, hætenus tamen, vt auditores conrogaret. Ita certe ex Quintiliano præceptore meo audisse memini, narrabat ille,

φονῆς & laudicœni referāt ad auditores, nō ad oratores: q̃ illi cœnarū causa sapientes vocarēt, & laudarēt causidicos. Hūc morem tetigit Lucianus malū oratorem instruens: iubet enim vt dū agit, amici exultēt, & cœnæ precii exoluāt. q̃ si ille defecerit, interim auditores laudando tempus occupent: qui si non aderint, serui aduocentur: nā & hi multum oratoriæ facultati conferūt. Fœditas, ditas) malus mos, & copia pessime dicentiū. Notata) demonstrata, data crimini. Vtraq̃ lingua) græco vocabulo eos appellādo σοφολῆς, & latino laudicœnos. Nomenclatores) Nomenclator siue nomēclator per synecopen a nomine calādo. i. citādo dicit, q̃ vel Prīcipi vel magistrat-

Nomenclator.

tui vel cādidato noīa suggerit & notat. Spartianus in Adriano, Noīa plurimis sine nomēclatore reddidit: q̃ semel & congesta simul audierat vt nomēclatores sæpius errātes emēdauit. M. Tullius pro Murena, Quid? q̃ habes nomēclatorē, in eo quidē fallis & decipis, nā si noīe appellari abs te ciues tuos honestū est, turpe est eos notiores esse seruo tuo q̃ tibi: si & noris, tamē p̃ monitorem appellādi sunt. Cū Romani seruatorū legiones domi alerēt, necesse erat habere q̃ eos noīe citārēt. in quod Plinius senior sic inuehitur, Hoc profecere mancipiorū legiones, & in domo turba externa acta: seruatorū quoq̃ causa nomenclator adhibitus. Trāquillus, Misit Caius circa fora & Basilicas nomēclatores ad inuitādos ad libidines iuuenes senesq̃. Extrat Augusti scōmma de nomēclatore obliuiofo, dicente Imperatori, Nūquid ad forū mādās? accipe inquit cōmēdatūas, quia illic neminē nosti. Et illud pariter Fabij, de ingrato litigatore causidici cōspēctū vitāte in foro p̃ nomēclatorē missum ad eū, Amas me, inq̃t, quia te nō vidi. Hūc prius fartorē dictū, veluti qui clam infarciret noīa in aurē dñi, Porphyrio & Festus scribūt. Martialis q̃ piscem mugilē noīe citabat, per translationē nomenclatorē appellauit. ac nomenclaturā Plinius & Columella nomēclationē dixerūt. Nuper togas sumpserūt) qui septimum decimum ætatis annum ingressi sunt. Placet intelligere virilem togam, quæ eo ætatis sumebatur referente Iuriscōsulto. Trahebātur) precio nō spōte addicti. Tāri) tā paruo. Sis) videaris. Quāmlibet) vel sumebatur, maxima, q̃tūius. Quintilianus, Quālibet multa legerimus quodā tamen modo recētes sumus ad id quod incipimus. Numerosa) magnū auditorū numerū capientia. vnde numerosissimos fœtus, copiosissimos & multiplices dixit Columella. proinde scio a M. Tullio numerosam orationē appellari. quæ numeris constet. Subsellia) sedes promiscuas. sic Tranquillus vocat ad spectandos ludos in Theatro cōparata sedilia. Et Cor. Celsus subselliū, p̃ sella priuata posuit. Asconius tamen subsellia p̃didit esse Tribunorū, Triūuitorū, Quæstorū, & huiusmodi iudicia minora exercitiū. q̃ nō in sedib⁹ curulib⁹ & tribunalib⁹, sed in subsellijs cōsederāt. Corona) audientiū circulus, concio. Significat enim circulū vniuscuiusq̃ rei: hominū præsertim stantiū. Ouidius, Confedere duces, & vulgi stante corona. Virgilius, Vt fera quæ densa venantum septa corona. M. Tullius de Claris Oratoribus, Si a corona relictus sim, non queam dicere. Seneca in Naturalibus, Fulgorem, qui sidera circūnectit, Græci ἀλώη vocant, id est aream, nos coronam. quia fere terendis frugibus loca destinata rotunda sint. nam sicut arcus solares lunaresq̃ omnes sunt, ita coronæ omnium siderum. Palladius, In fastigijs murorum Prætorij iussit coronas prominentes fieri. Demum Cato in re Rustica, extremitates agrorum coronas posse dici demonstrat, cum circum coronas & vias, vltimos seri præcipit. Infiniti clamores) Iuena-

Fabij locus. Fartor.

Toga viril. quoto āno

Quālibet.

Nūerosus.

Subsellia.

Corona.

Iuuen. loc⁹. μεσόχορος.

lis Fessidium tangens, hunc agendi modum notauit, Quanto Fessidium laudat vocalis agentem Sportula. (μεσόχορος) qui in media turba est, compositum vocabulum, ἀπὸ τοῦ μέσος καὶ τοῦ χορός, id est a medio choro. Signum) laudandi. Non audiunt) vel intenti alijs, vel procul stantes. Basilicam) regiam Iuliam. Tribunal) Reprehendit Fabius, qui audent dicere tribunale. Præbeas autem) attendas. Facilis) est. Dicere) agere causam. Præ cæteris) supra cæteros. Induxit) instituit. Largius Licinius) qui Plinij auunculi commentarios quadringentis milibus emere voluit: vir Prætorius, & post Præturam Legatus: cui iura reddēti Carthagine accidit mordenti tuber, vt deprehensus inde denarius primos dentes infleceret. hæc ex xix. Plinij: apud quem legitur Lartius Licinius: pariter libro. xxx. Latinum Largum Paulus Iuriscōsultus commemorat. Hætenus) tantum vt auditores haberet sine precio. Corrogaret) rogando conuocaret. Quintiliano) M. Fabio Quintiliano summo oratore, operibus suis & præconio Iuuenalis celeberrimo. Hic ex Calagura Hispaniæ oppido oriundus inter Patricios Romanos insertus: siue iure latij, seu Principum liberalitate, quod multis factitatum videmus: vt Secundo nostro, ne longius discedamus: nam ille, authore Ausonio, Cōsula-

Largius Licinius.

Plinij locus

Latinus

Largus.

Quintilian⁹

cuius fuerit.

- ria ornamenta per Clementem adeptus est: unde non mirū si Iuuenalis eum nobilem per lunata calciamenta designauit: nā alterius Quintiliani declamatoris Seneca plerumque meminit. Præceptore meo libro. vi. repetit Secūdi præceptor. Quintilianū & Niceten audiuisse. Affectabar) comitabar cū ad agendū iret Domitiū Afrum, qui recēs Præceptor. Domitius tura modicus dignationis, & quoquo facinore festinās clarescere, sub Tiberio, si Tacito fidē adhibemus, Clau Afer, diā Pulchrā & Furniū reos peregit: inde primoribus oratorum additus diuulgato ingenio & affectata Cæsaris asseueratione, qua suo iure disertum eū appellauit: mox capeffendis accusationibus, aut reos turando prospere eloquentiæ q̄ morū fama fuit: nisi q̄ etas extrema multum etiam eloquentiæ dempsit, dū festā mente retinet silentij impatiētiā. Fabius cōfiteretur lib. v. Domitiū Afrum, senem se adolescentulum coluisse cū adhuc causas ageret: quo tēpore multū de pristina authoritate perdidit, prius fori princeps creditus: inde amulariōe q̄dā sub C. Caio reus Conabatur enim is Imperator oēs oratores, Domitiū imprimis accerrimū & summū dicēdo superare) præter spem absolutus est: q̄ nihil Caio accusanti responderit, neq̄ se defenderit: simulabat autem vereri & Imperatoris vim admirari. quare ad p̄ces cōuersus tremebūdus dicebat se magis Caiū oratorē, q̄ Cēsarē expauescere. quibus princeps captus p̄suadēs dicēdi acrimonia vicisse Callisto liberto insup adiuuante Domitiū iudicio liberauit, & Consulē renūciauit, abrogatis q̄ tunc in eo fuerāt honore. hęc Dion. Mortis eius meminit Tacitus, sed adeo circūcise, ut nemini dubiū esse possit, quin pars aliqua historiē interciderit: nā nec causas nec modū, quod alibi assolēt, ibi explicat. Eusebi⁹ in Chronicis tradit mortuū fuisse Afrū i cœna ex cibi redūdātia. Liberād⁹ est Iulij Frōtini libell⁹ de aqueductib⁹ errore manifestissimū, vbi inq̄r, Galloq̄ Veranio, Pōpeio Longino Coss. cui Comiti⁹ Afer. tu, monēte Tacito, reponē Galloq̄ Qu. Veranio & C. Pōp. Lōgino Coss. Domiti⁹ Afer. nā is post Didiū Gallū a q̄s publicis p̄fectus est. Scripsit autē libros duos de testib⁹. q̄s Fab. nō dissimulat se fuisse imitatū: & dictorū quoq̄, p̄ter multas orōnes, ab eodem urbane sunt editi libri. Grauit̄) mature. nā Fab. Afro maturitatē in agēdo tribuit. Ex p̄ximo loco, p̄pinquo. dicebat em̄ Licini⁹ i Basilica Iulia apud aliud tribunal. erant autē q̄tuor tribunaia: ideo Cētūuiralis hasta appellat alibi q̄druplex iudiciū a Secūdo. Reti- cuit) destitit Afer ab agēdo. Silentiū) a laudatibus Liciniū. Repetit) actionem. Abruperat) intermiserat. Clamor) applaudētiū exortus est. Reticuit) secūdo Afer. Idē) fecit. Intermissa causa) digrediēs a re quā tunc agebat. Cētūuiri) o iudices. Artificiū) dicendi ars. Paulus & Modestinus Iuriscōsulti p̄ sciētia cuius- cūq̄ artis accipi volūt artificiū. Perijt) potius q̄ perit sicut sequētia indicāt, & fides exēplaris manu scripti asti pulatur Alioquin) re vera. Quæ) insulsa & puerilia. multū em̄ obocēatur a scholis in forū trāscentes: & quē in dicendo nō pudet, hunc Cicero nō reprehensione solum sed etiā p̄cna dignum putat. Fracta) eneruata, molli, scenica. in quod acerrime Fabius inuehitur post multa pronunciationis enumerata vitia, Sed quodcū- que, inquit, magis tulerim q̄ quo nūc maxime laboratur in causis omnibus scholisque cantandi: quod inuti- lius sit an fœdus nescio, quid enim minus oratori conuenit quā modulatio scenica? & nonnūq̄ ebriorum aut comesantium licentiæ similis? Quibus) lasciuis. Teneris) libidinosis. Excipiantur) illis desinentibus suscipiantur ab auditoribus: nam excipere est rem ab alijs prænunciatam pariter referre vel scribere & nota- re per translationem dicimus excepta vulnera: interdum tamen simpliciter pro suscipere. ut Curtius, Lega- tos ab Alexandro exceptos, id est admissos. apud Virgil. interficere significat, cum inquit, Excipit incautum. & Plin. senior excipulas vocat nassas, quibus anguillæ capiuntur. Plausus) adulantium strepitus. Petronius abigit hoc genus hominum, Nec plausor, dicens, sedeat redemptus histrionea addictus. Cymbala) dicta a concauitate & curuatione sicut cymbia pocula. κυφῆς enim curuum, quasi ergo κυφάλα, id est curua aliqua. Hinc Lucretius, Tympana tenta tonant palmis & cymbala circum Concaua raucisonoq̄ minantur cornua cantu. Nam cymbala tinnitum sicut tympana sonitum edunt authore Apuleio. & in epigrammate Alexidis cymbala acuti soni vocata. Athenæus scribit in tibijs bombum, i cymbalis tinnitum, & tympanis sonitum di- ci. Erant autem cymbala tutelæ matris deorū ascripta q̄ similia sunt hemicyclis cæli quibus terra deorum ma- ter cingitur. Extat Martialis distichon de cymbalis, Aera celenæos lugentia matris amores Esuriens Gallus vendere sape solet. Et Diodorus scribit Cybelen inuenisse cymbala & tympana. Et cymbalistam dicimus qui cymbalis sicut tympanistam qui tympanis utitur. Tympana) bellica Indorum instrumenta pro tubis: ea in aere suspensa scuticis diuerberabāt. unde horrendus quidam sonitus emittebatur. Conficiebantur autem ex trunco abietis cauato orichalci tintinabulum in eo collocantes, & taurino corio circumtegentes: hæc in pugnas elata ferebant: cum vero strepitum maximum, aut signo aliquid significare volebant, conuer- rentes ad os, ligneum vas concutiebant: at quæ in eo erant tintinnabula multa, & magna in arcto re- sonantia, intus obscurum quendam sonitum faciebant: quem mugitu non dissimilem huius rei ignari difficile poterant discernere instrumenti an beluæ ruditus esset. & Hammonius tympanum pellibus contectum pulsatur. a verbo τύπτω tympanum, & interpositione m deductum: baccharum instru- mentum, & in sacris Dionysij ferri solitum refert Athenæus. Tranquillus, Gallum tympanizantem di-

xit, q̄ tympanum pulsaret, & masculino genere prolarum Suidas non sine authore scripsit. Iulius Pollux tympana vasorum nomina esse, quæ & cymbala dicuntur, asserit. Plinius, Tympanas margaritas. quib' vna facies rotunda, & planities auersis esset. Tympana præterea vehiculorum recta legimus. Et apud Celsum tympanitem genus hydropis: cum ventre vehementer intento creber intus ex motu spiritus sonus est. Et tympanum carnificis lignum, quo noxios torquet. Inde *τυμπαίνεσθαι* id est flagellat, excoriat, deductum. Vlulatus) mulierum lamentatio. Cæsar etiam barbaris aduersum se pugnantibus hunc sonum dedit. Indecora

illis canticis desunt. vlulatus quidem) neq̄ enim alio vocabulo potest exprimi, theatris quoq̄ indecora laudatio large supersunt. Nos tamen adhuc & vtilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem fugisse videamur. Sumus tamen solito rariores, quod initium est gradatim definendi. Vale.

ciuilibus officijs. Indignitates) indecora, digno homine indigna. Rariores) rarius q̄ cōsueueramus apud Centumuiros agimus. Gradatim) paulatim.

C. PLIN. VALERIO SVO S.

Vo modo te veteres Marfi tui! Quo modo emptio noua! placent agri, post quam tui facti sunt! Rarum id quidem, nihil tam æque gratum est adeptis quàm concupiscentibus. Me prædia materna parū cōmode tractant: delectāt tamen, vt materna. Alioqui lōga patiētia obcallui. Habēt hūc finē assidue querelę, quod queri pudet. Vale.

Marfos assignari Germaniæ. Emptio noua) agri a te nuper empti. Rarum id quidem) raro euenit, vt qđ eminus placeat. Nihil tamen) qđ potest euenire vt emptio noua cum desideratur placeat. Sunt qui velint, nihil tamen vsq̄ ad me, fuisse quandam glossulam & epistolę insertam. quid si adeptis, pro emptis. Adeptis q̄ concupiscentibus) si rem quam summopere desiderauerant adepti sint. Prædia materna) quæ iuxta Larium a matre sicut paterna a patre possedit. Parum commode) admodum infructuosa & sterilia sunt.

Vt materna) quia fuerunt meæ matris sororis inquam senioris Plinij. Alioquin) adhuc. Occallui) obdurni, assueui, callum feci. Queri) multum lamentari de eadem re, quare impetret prudentia quod dies impetrabit.

C. PLIN. ANNIANO SVO S.

V quidē pro cetera tua diligentia, admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredē, pro non scriptis habendos: quia non sint confirmati testamēto. Quod ius ne

legere ad Annium scriptam epistolam: siue is fuerit Annius Gallus ab Othone peditum rector destinatus, & cum Vestritio iterum copiarum rector ad occupandas Padi ripas præmissus: deinde a Mutiano dux cum Petilio Cereale electus. Siue Annius Verus, qui postea ascito nomine Antonini imperauit. Potuit & mitti T. Annio Flauiano aquarum curatori Vespasiano quinto, & Tito Coss. Frontino authore. Nimiam mensarum lautitiam Martialis etiam in Annio notat. Pro cetera tua diligentia) vt in cæteris rebus diligens es, & inter cætera, in quibus vteris diligentia. Codicillos) epistolas. Fabius, Codicilli dubium ad quem scripti. Plinius tradit Homerum scripsisse Bellerophonti codicillos datos. Tranquillus autem Othonem scripsisse ad sororē codicillos consolatorios. Deriuatio tamen verbi aliud q̄ epistolas importare videtur, referente Seneca: nam caudex, siue codex, a quo codicilli, plurimarum tabularum contextus est. Aciliani) Cor. Minutij Aciliani Brixienfis. Ex parte) sui peculi: nam alios Secundo cohæredes scripserat.

Non scriptis) irritos, inutiles. Confirmati testamento) ante Augusti tempora constat codicillorum ius in vsu non fuisse, sed primus L. Lentulus codicillos introduxit: cuius auctoritatem multis sequentibus idem Imperator Trebatio suadente constituit codicillos iure optimo esse. & cum ante testamentum codicilli facti erant, Papinianus ait Iustiniano referente non aliter vires habere: quàm si speciali post eius voluntate confirmantur: nam quæ postea sequuntur prioribus derogant. Inde libro vicesimonono, Idem inquit ante tabulas testamenti codicilli facti non aliter valent, quàm si testamento, quod postea factum est, vel codicillis confirmantur. Ius) vetus, quod postea fuit emendatum sicut mox ostendemus.

c iij

Q Vomodo) interrogat Valerianum quantū veteribus & nuper comparatus agris oblectetur. Valeriani Pollionis meminit Martialis. Quomodo) placent tibi.

Veteres) agri auiti & maiorū tuorum. Marfi) quos in Marfis possides. Marfi a velocitate pedum dicti populi vltra Picenum in secunda regione terrori sunt serpentibus referente Plinio & Dionysio. nec quenq̄ fugiat a Strabone & Tacito etiam

Argumentū.

Valerianus.

Marfi.

Argumentū.

Lucretius Annianus.

Annus Gallus. Annus Verus. T. Annus Flavius. Codicilli.

Codicillorum ius.

Propriam) conuenientem. Sunt qui legant proximam non inconuenienter. Iulianus, De quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est: & si qua in re hoc defecerit, tunc quod proximū, & consequens est. Dixi) constitui. Defunctorū volūntates, quod sepe mandant Iurisperiti titulo de militari testamento. & postea secundū Iustinianum Severus & Antoninus rescripserunt, Ex his codicillis, qui testamentum præcedunt, posse fideicommissum peti: si appareat eum, qui testamentum fecit, a voluntate quam in codicillis expresserat non recessisse. hinc Iulianus. ff. xxix. Codicillorū ius singulare est, ut quæcūq; in his scriberentur, perinde haberentur ac si in testamento scripta essent. & testamento facto etiam si codicilli in eo confirmati non essent, vires tamen ex eo capiunt. Ex quibus sane colligitur Iurisperitum imitatum fuisse Secūdi sententiam. Manuscriptos) Martian⁹ & Paul⁹, Codicillos, neq; sua manu scribere, neq; signare licet, valent tamen. Conficiuntur autem quatuor modis: aut enim in futurū cōfirmantur, aut in præteritum, aut per fideicommissum, aut sine testamento. Ut confirmati) respiciendo ad eius voluntatē. Delatori locus non sit) quadruplator non habeat opportunitatē deprehēdendi. non autē præbeat delatori Imperator Traianus, p. quē legim⁹ id gen⁹ hoīm exactū in exiliū. Dedissem) donassem alij, iā em Plinius eā hereditatē donarat. Popul⁹) herariū publicū, quod sub Traiano filēs & quietū fuit, relegatis delatoribus qui oīa testamenta prius irrita faciēbāt. an populus Brixienfis qui heres erat eorū q sine herede legitimo moriebātur. Cautior) in donatione. Heredi) legatario. In hereditate) in cōputatiōe assis. Subsedet) relictū est, remāsit. Virg. Extrem⁹ galeaq; ima subsedit Acestes. Interdū subsidere est do-
 lo possidere, a q subseffores q tauros insidijs necāt. Meq; legi) cōstitutū a me, ut volūntates defunctorū tuerer. Publice leges) quib⁹ cauebatur ut codicilli & si non essent cōfirmati testamento tū vires ex eo caperent.

Subsideo
Subseffor.

Argumentū.

M Iraris) Respōdet Gallo admiranti cur tantopere Laurentino agris detineatur. Loci opportunitatem & villæ structurā mirus tanq architectus describens: hortaturq; ut villam tot rebus ornatam con-
 tubernio suo magis cōmendet. Galli plures) Siue is fuerit Didius vel An-
 nius Gallus, de quo nuper dis-
 seruimus: an ille Gallus cuius fa-
 uore Adrianus Traiano fuit ac-
 ceptus. Galli Præfecti vr̄bis sit
 mentio apud Iuuenalē Satyra.
 Rubri⁹ Gal. xvi. Rubrium Gallum cū Calio
 Pisone Consulē, per quos sub-
 uentū libertatibus est Senat. cō-
 sulto, testatur Vlpianus fuisse tē-

Numatius
Gallus.
Laurens.

Gratia.

Iter & via
Actus.

C. PLIN. GALLO SVO S.

Iraris, cur me Laurentinum, vel (si ita
 mauis) Laurens meum tantopere dele-
 ctet: defines mirari, cū cognoueris gra-
 tiam villæ, opportunitatem loci, litoris
 spatium. Decem & septem millibus pas-
 suum ab vr̄be secessit: ut peractis, quæ
 agenda fuerint, saluo iam & composito
 die possis ibi manere. Aditur non vna via: nam & Lauren-
 tina, & Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quarto
 decimo lapide, Ostiensis ab vndecimo relinquēda est. Vtrinq;
 excipit iter aliqua ex parte arenosum, iumentis paulo

poribus diui Traiani. Possumus etiam intelligere Numatium Gallum quem Martialis libro decimo scribit
 fuisse simplicitate prisca & bonitate Socrati parem. Laurens) nam Seruius super illud Virgilij libro deci-
 mo, Multosq; palus Laurentia sylua Pastus arundinea, inquit, Laurentia pro Laurens: recta enim deriuatio
 hæc est. Quare Secundus ut recte loqueretur per correctionem Laurens appellauit: quanquā alibi semper
 Laurentinum dicat: non sine analogia, vtpote a Laurento oppido deductum: tamen ab eo Laurens vo-
 cemur. An quia vsus fuerat diminutiuo, ne tam egregium opus minueretur, grandiori vocabulo dictum cor-
 rexerit. Gratia) elegantiam, ornatum. Opportunitatem loci) facilitatem adeundi: vel commoda ædificij,
 & situs. Vr̄be) Roma. Secessit) nam & secessus villa dicitur. Peractis) completis negocijs in villa. Sal-
 uo) integro, recondito. Composito) finito. Virgilius, Ante diem clauso componet vesper olympo. Ad-
 tur non vna via) itur in Laurentinum duabus vijs. Laurentina) quæ Laurentum ducit: sicut Hostiensis,
 quæ Hostiam. Tibi relinquenda est) si voles in rus meum diuertere. Eodem) ad Laurentinum meum. La-
 pide) miliario, vnum enim quodq; miliariū signabant ab vr̄be lapide in via erecto: & nūc quoq; plurimis vicis
 mansit appellatio, a numero lapidū. & Martialis inquit, Ad lapidē Torquatus habet Prætoria quartum. Ad
 quartum breue rus armit Otacilius. Iter) quod minus est q; via, quæ in se continet iter & actum. secundum
 Vlpianum. Pomponius autem, Via inquit angusta, per quam neq; iumentum, neq; vehiculum ire potest, iter
 siue actus est: sed si iumentum deduci, non aut vehiculū, poterit actus appellari. Et Modestinus, Iter est quo
 quis pedes vel eques commeari potest. Actus, ubi & armenta trahere, & vehiculum ducere liceat. Excipit)

diuertentes in Laurentinum meum suscipit. Iunctis) equis coniugatis. Tranquillus in Dictatore, Post solis occasum mulis e proximo pistrino ad vehendum iunctis. Sequentium tamen scriptorum autoritas facit, ut magis credā legendū iumentis, q̄ etiā in quibusdā codicibus receptū video. Idem Trāquillus in Nerone, Sed & in viā Appiæ vico repente puerū citatis iumentis haud ignarus obtruit. Vlp. ff. xxxij. Legato cōtinentur mācipia puta lecticarij: qui solā matrēfa. apportabant: itē iumēta, vel lectica, vel sella. Et Marcellus, Iumentis Legatis boues non cōtinentur. Inde Pōponius de verborū sig. Boues magis armentorū q̄ iumentorum nomine

Iumenta.

appellantur. Grauius) propter arenas, & viā longitudinē. Breue) quia facilius equo viarū cōpendia rapiuntur. & Columel- le) p̄ceptū extat, Iter cōmodū ī fundū multū cōferre. rationesq; inibi explicātur. Molle) facile. Varia) adscribitur etiā grata. Facies) rerū aspectus. Hinc atq; inde) a dextera & sinistra. Occurrentibus) quas itinere offendimus. Coarctatur) restrin- gitur. Diffunditur) aperitur, di- latatur. Greges) proprie loquī- tur. Mōtibus) in adiacentibus iugis. Depulsa hyeme) trans-

Depellere.

acto tempore hyberno: an quod magis probo, quā tempore brumali a montibus in planum deducta: nam il- lic tunc stridet boreas, tepore verno, calore temperato, ut assolet fieri vere. & licet videre in multis locis hye- me ad litus auram apricari. Nec ignoro depellere apud Varronem & Virgilium esse a lacte remouere. Ni- rescunt) pinguescunt. Virgil. quā cura nitentes Pascere equos. Vlibus capax) iussiciens ad vsum. Nō sum- ptuosa tutela) non constat magni custodia, & cura eius. Frugi) moderatum, non sumptuosum: quis non lu- culentum. Atrium) quod erat in prima parte domus: inde quidam opinatur dictum, q̄ esset anterius. Vari o- ab Atriatibus Tuscis appellatum credidit: illinc enim exemplum sumptum. At Festus inquit, Atrium p̄prie est genus ædificij ante adē continens mediam aream: in quam aqua collecta ex omni tecto descendit. dictū autem atrium quod a terra oriatur quasi atrarium. Idē non inconcinne poeta dixerat, Porticibus longis fu- git, & vacua atria lustrat. Et Appianus, Atrium quoq; templo Veneris circunduxit, quod Romanorum forū esse voluit. Ac Ouidius, Atria nobilium valuis celebrantur apertis. In atrio solebant maiorum stemmata col- locare super tabulinum. Locus salutandi proprius, & ianuis propius atrium fuit, si Vitruuius credimus monē- ri pauperibus non necessaria magnifica vestibula, nec tabulinum, nec atria: q̄ in alijs officia p̄stent ambiēdi. Gellius & Macrobius eius æmulator plerq; insuper de atrio prodidere. O literæ) in rotunditatem ad typū literę. O. fuit etiam in secūda lectione in Δ literæ. ut scilicet porticus illę triangulares essent. E quibus) porti- cibus. Area) locus in adibus sub dio. Florentinus, Area locus in vrbe sine edificio: in rure ager appellat: idē, que ager cum edificio fundus dicitur. At Paulus, Area pars insulę est, & quidem maxima. Festus, Area locus vacuus quasi exaruerit, & non possit quicq; generare. Apollinaris pro eminentiori loco videtur accepisse: In quorum inquit aream siue suggestum a subiecta porticu sensim gradibus ascenditur. Est & tritura locus, quā aream Varro fieri p̄cipit circularem. Celsus pro morbo aream ponit. Festiua) elegans. Receptaculū) confugium, sunt illę porticus. Tempestates) malas temporum qualitates. Specularibus) sicut nostra tem- pestate vitreis orbibus conglutinis frigus & ventos arcemus: sic olim lapidibus specularibus in quamlibet tenues crustas fissis. Hispania & Capadocia mollitudine, & magitudine Cyprum, & Ciliciam superāt. Sūc- tamen obscuriores. ut in agro Bononiēsi breues, & maculosi. Candido speculati mira natura inest: cum ne- que senescat, facileque solem & frigus sustineat. Seneca quædam scribit, Nostra demum memoria prodisse scimus, ut speculariorum vsum perlucēte testa clarum transmittentium lumen, & balnearum luxuriam velli- cans. Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi parietes magnis ac preciosis orbibus refulserint. Quanta nunc ali- quis rusticitatis damnat Scipionem q̄ non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat. In quē fue- rint vsum sequentia monstrabunt exempla. Iuuenalis, Quæ vehitur clauso latis specularibus antro. Vlpia- nus, Neque specularia, neq; vela frigoris causa vel vmbræ esse domus instrumēta sed ornamenta. Sunt enim comparata voluptatis gratia. Verum idem putat specularia esse partem domus, siue sint affixa edificio, siue ad tēpus detracta. Martialis ad frigus remouendum & ventos testatur, Hibernis obiecta notis specularia pu- ros, Admittunt soles & sine fece diem. Item, Condita perspicua viuit vindemia gēma. Et tegitur felix nec ta- men vna later. Nā & rosas eodē authore specularibus a tēpestate defendebat antiquitas. Et Columella cucu- meres ostendit fieri p̄maturos si vasis maioribus rotulę subducatur quo recti specularib; hyeme serenis die- bus tuto producantur ad solē rursus intra tecta recipiātur. Sic Tiberio fere toto anno cucumis oblat. Et Pal- ladius iubet cellā olearē cōtra frigus specularibus, ut lumē admittat, muniendā. Multo magis, quia melius resi- stunt tēpestatibus. Muniūtur) defendūtur. Medias) porticus, quidā legūt mesaulas nō medias. de quibus Vi- truius, Inter duo autē p̄styla itinera sunt, quę mesaulę dñr: q̄ inter duas aulas media sunt interposita. Cauæ diū) Vitruuius, & Varro distūctū p̄tulere cauā q̄ diū appellātes. erat autē intra parietes locus tect⁹ & patul⁹ ad vsum oīm maxie salutariū relict⁹. nā etiā nō inuitati illuc cōmeare poterāt, sic ad vestibulū & p̄styliā. ædifi- cabat autē iuxta tricliniū ī qnq; gñā distūctū Thuscianicū, Corinthiū, Tetrastylū, displuiatū, testudinatū. quare statū subnectit tricliniū. Hic dicet aliq; Secūdū nō ex arte locū describere. p̄cipit em̄ Aphthoni⁹ ī suis Præx- ercitamētis incipiēdū a reb; circūiacētib; in locorū descriptionib;: quē sane ordinē seruauit idē, dū alteram in

Atrium.
Frugi.Area.
Ager.
Fundus.

Specularia.

Mesaulę.
Cauēdium.Locorum
descriptio.

- Thuscis villam representat. Sed hic non mirū si statim mēbra domus aggressus est, cū nihil circa pter mare & litus haberet. Illic vero lōge alia, vt agrorū & montiū, colliūq; varias facies, a quibus non inartificiose principiū fecit. Excurrit) extēditur, porrigit. Africo) vērō ab Africa spirāte, qui & Lybs dicitur. Fractis) lassis & definētibz. Alluit) madefit. Quasi tria maria) nā re vera mare Tyrrhenū tantū p̄spectabat, sed cū a tribus locis, a frōte. f. & duobus lateribus p̄spectum haberet, quasi tria maria dixit propter diuersam faciem, Inde Pollij Surretinum sic laudatur a Statio, Sua cuiq; voluptas: Atq; omni proprium thalamo mare, trāsq; iacentem Nerea Diuersis seruit sua terra fenestris. Fronte) anteriore triclinij parte: sicut in homine, ac etiā in acie prima Decurionum ordinatio in aduersos hostes spectans frons dicitur.
- A tergo) ab occipitio respicit illud triclinium. Porticum rursus) alteram porticum: an p̄cedentis partem. Longinquos) remotos. Huius) triclinij. Retractius paulo) aliquātulum remotius. Cubiculum) dictū autumat Festus a cuba Sabinorum lingua, quam militares lecticam vocant. cubicula etiā Vitruuius, solet appellare tignorum & asferum sustentacula. Aliud) cubiculum. Orientem) solem. nā cubicula sicut bibliothecae orientem spectare debēt: cum illa matutini luminis vsum postulēt, in his libri non putrescant. Retinet occidentem) calescit sole ociduo & teporem in nocte re-feruat. Hæc) fenestra occidentalis. Subiacens) propinquum. Illa) orientalis. Securius) minori fragore. Obiectu) positu & occur- su. Huius) cubiculi minoris. Illius) maioris. Includitur) fit in recessu. Angulus) angulare membrum.
- Accendit) auget in maius ex repercussione parietum. Hybernaculum) locus hyberno tempore idoneus: sicut hybernacula militum statua per hyemem solemus appellare. Hybernaculum igitur secundum Vitruuij normam hybernū occidentem spectare debet: apparatus minime sumptuosus & vtilis vsum Græcorum hybernaculorum fuit: adeo, vt qui ministrantes ibi vertabantur, & si nudis pedibus fuissent, non reciperent frigus, propter quoddam pauimenti genus ex carbonibus, sabulone, calce, & fauilla mixta confectum. mandat autem fodi hybernaculum intra libramētum triclinij. Gymnasiū) locus vbi exercebantur: proprie tamen de athletis, quoniam nudi contendebant: postquam primum nudus Orfitus cucurrit in olympia: fuerat enim antiquis consuetum subligaria ferre circum pudenda in gymnasijs: Orfito vero lacedæmonio certanti soluta fibula causam doloris incussit: vnde lex constituta, vt nudarentur. Nouimus publicas etiam balneas gymnasia dici: quare Suidas vnctuaria, & lauacra appellat. Immo etiam certamina equestria, & venationes, quod corpus exerceant, quidam dixere gymnasia. & Baleares gymnasia græci vocarunt: quod nudi ætare incederent. author Diodorus. Silent) non sentiuntur. Nubilum inducunt) tempus nubilum faciunt quales sunt australes, norus, aphricus, libonotus, & eurus plerunque. Antequam vsum loci) prius sol obducitur nubibus: quam calor facessat. Vsum) teporem. In sole vngi & currere p̄licos, tangit Aristophanes.
- In aspida curuatum. in formam aspidis circumactum. Aspis autem serpentis species, & scutum interpretatur: & locus eiusdem cognominis apud Argos fuit. Legitur etiam in aplida, id est in curuaturam rotæ siue testudinis. Hoc enim significat æpis familiaris dictio Plin. seniori vbi de astronomicis rebus tractat. Et cameræ æpidæ dictas Suidas interpretatur. Recentiores scribunt in Baiano & Lucrino adhuc apsidas extare cel si superbique operis: quarum partem balnea, partem sacella, partem cubicula, & villarum aulas occupare: in earum aliquibus ferramenta semicorrofa superne adhuc pendere. Ambitum solis) ab oriente in meridiem, & occasum. Armarium) rerum receptaculum. veluti vestiariū, in cuius formam vidimus bibliothecas comparatas interdum. Insertum) adnexum. Parieti) muro cubiculi. Capit) continet, inuitat. Membrum) pars domus. nam Columella cum Apuleio sic nominat, & Vlpianus de manumissionibus, Quæri inquit potest si fabris duobus vel pictoribus templum, vel membrum depictum esset. Videtur autem fuisse dormitoriū membrum, quod ipse libro quinto in alterius villæ descriptione dormitorium cubiculum dixit, & Sidorius pariter Secundū imitatus. Suspensus) eleuatus. lege Vitruuij de suspensuris caldarium. Tabulatus) tabulis vbiq; interpositis, per quas vapor huc & illuc digeratur, quod magis placet, q̄ sublatus subulonebus, id est tibi cinibus suffultus. Subulones enim tibicines Thuscis authoribus Festo & Varrone dixerunt. ad cuius similitudinem vnicones ceruos appellauere subulones. & translatiue Aufonius p̄diconem. nam subula instrumentum ferreum peracuti mucronis ad calceos consueudos: de qua Seneca, Pudet in aciem descendere pro dijs hominibus suscepta subula armatum. Et Desubulare, Marcello tradente, perfodere, a subula tractum. Legimus etiam quod suspensum & tabulatum, vt ista referantur ad dormitorium tanta exemplarium varietate.

Vaporem) solis. Huc atq; illud) ad contigua loca. Lateris) parietis. Detinetur) occupatur plerisq; mēbris. Mundis) politis, cultis. Hospites) amicos. Vel) poterat enī vtroq; nomine appellari. Modica) mediocris. Cœnatio) locus ad cœnam sumendam. Sidonius pro diætā indifferenter ponit. Ex hoc triclinio, inquit, fit in diætā, siue cœnatiunculā transitus. De qua Iuuenalis, Parte alia longis Numidarum fulta columnis Surgat, & argentem rapiat cœnatio solem. Columella præcipit cœnationes in villa hiberni temporis æquinoctialē occidentem, sed æstiuas hibernum orientē spectare. Cœnatorium autem vestis est qua in cœnis

Cœnatio.

Cœnatoriū.

vaporem salubri temperamento huc illuc digerit & ministrat. Reliqua pars lateris huius seruatorum, libertorumque vñsibus detinetur, plerisq; tam mundis vt accipere hospites possint. Ex alio latere cubiculum est politissimū, deinde vel cubiculum grāde, vel modica cœnatio, quæ plurimo sole, plurimo mari lucet. Post hāc cubiculum cum procœtone, altitudine æstiuum, munimentis hybernū, est enim subductū omnibus ventis. Huic cubiculo aliud, & procœton communi pariete iunguntur, inde balinei cella frigidaria spatiosa & effusa, cuius in contrariis parietibus duo baptisteria velut eiecta sinuantur abunde capacia, si innare in proximo cogites, Adiacet vñctuarium hypocœston, adiacet propnigeon balinei. mox duæ cellæ magis elegantes, quàm sumptuosæ, cohæret calida piscina mirifice, ex qua natantes mare aspiciunt. Nec procul sphæristerium, quod calidissimo soli inclinatio iam die occurrit, Hic turris erigit, sub qua diætæ duæ,

vebant: & ex disticho Martialis quo vsu esset significata, Nec forasunt nobis, nec sunt vadimonia nota. Hoc opus est pictis ac cubuisse toris. At cœnacula in superiore domus parte erāt, ad quæ scalis ascēdebatur solita inquilinis locari, authoribus Iuuenale, & Pompeio. & Vlpianus cœnaculariā exercere vsurpat pro eo quod est cœnacula locare, & cœnaculum medianū pro eo loco, qui est cōmunis cū inquilinis domus conductæ. Plurimo mari lucet) ex plurima maris repercussione & p̄spectu. Procestrio) quo proceditur in muro. Aelius etiā referente Festo ædificia esse dixit extra portā: Artorius quæ sunt ante castra procestria scripsit. Cæsar eryciū videtur appellare. Sunt qui legant procœtone

Cœnacula.

Cœnacula.

Cœnacula.

Procestriū.

Procœton.

.i. antithalamo: quod satis congrue facit, & Columella hoc vocabulo vsus est. Nec putant inquit se habere villam nisi multis vocabulis retineant græcis: quin vocent particulaum procœtona, palæstram, apodyterion. Altitudine) expositum aurę. Munimentis) parietibus specularibus. Hybernū) aptū ad vsū hyemis. Huic) cubiculo. Aliud) cubiculum. *πρὸς αὐτὸν* antithalamum. *καὶ τὸν* cubiculū. & *πρὸ* ante. Cella frigidaria) vbi aqua frigida, si pœnituisse teporis, lauabantur. nam balinei cellę tres erant: caldaria, vbi calida: tepidaria, vbi tepida: frigidaria, vbi frigida seruabatur. ipse alibi hoc enarratius explicuit. Vitruuius in balnearum dispositione cum calidariam & tepidariā memorauit, statim frigidarij aheni memoriā facit: nam præfurnio tria ahenā imponebantur caldarium, tepidarium, frigidariū, vt ex tepidario in caldariū, quātum aquę exierit, influat, de frigidario in caldariū. Et Paulus tepidariū secundum parietem in balneo fuisse testatur. Antonius Musa & frater eius

πρὸς αὐτὸν.

Euphorbius instituerūt a balineis multa frigida corpora astringi: cum prius consueverent tantū calida lauari.

Effusa) expansa. Baptisteria) lauacra. *ἀπὸ τοῦ βάπτω* a lauando. de quo Sidonius, Si apicari mauis baptisterium piscinæ cōnectitur ab Oriente: quod viginti circiter modiorum millia capit: huc e lucis calore venientibus triplex medijs parietis aditus per arcuata interualla reseratur. vbi tria cellarū genera iam prædicta demonstrantur. Velut eiecta) tanq̃ a pariete eminentia, laudat ab artificio. Sinuantur) circumuoluuntur, in orbē dispartiuntur. nam extra parietem hemicycli formā retinebant. Proximo) loco. Vñctuarium) vbi seruabatur oleum vñctui opportunum. Immo hypocœstū) per correctionē. legitur etiā sine verbo immo. Vitruuius, Quod hypocœstū græce, nos latine succēsum appellamus: erat autem locus in thermis cōcameratus & fornicatus, habens ante præfurnium quo igne imposto illas calefaciebant: nam *ὑπὸ* sub, & *καυστὴν* ardens vaporarium a quibusdā vocatur, quia vaporandis cubiculis adhibebatur Papini) in syluis vsus est vocabulo græco, Et tenuē voluunt hypocœsta vaporē. Propnigeon) Suida interprete. *πρὸς τὸν* caminum & furnū significat: & proprie vbi carbones accenduntur. quod latine dici potest Præfurniū. sic Vitruuius vitur: apud quem præpigneum inuersum vocabulum offendet. magnus etymologicus *πρὸς* æstum interpretatur. Elegantes) gratiosæ. Sumptuosę) magnæ impensæ. Mirifice) mira arte connexa cellis. vel mirifica. i. admirabilis. Piscina) non piscandi sed natandi causa sine fructu, vt inquit Varro de piscinis. Palladius, Piscinales cellę in æstiuis balneis a septrione lumen accipiant, in hyemalibus a meridie. Et Sidonius, Basilicæ appendix piscina foris secus in quam fluentum de supercilio montis elicitum, canalibusq; circumactis per exteriora natatoriarum littora curuatum aquę calidę. Piscinam Mæcenās primus in vrbe struxit: & nimia piscinarum luxuriam Seneca taxat. Pauper inquit sibi videtur, nisi rhasius lapis quondam rarum in aliquo spectaculum templo piscinas nostras circundedit, in quas multa sudatione corpora examinata demittimus. Sphæristerion) locum putant a ludo sphæræ quam pilam possumus appellare: nam *σφαίρις* & *σφαίρισται* est pila ludere: & *σφαίρις* qui pila ludere scit, qualis Lycon Peripateticus auctore Athenęo. Lampridius non pro loco sed ludo vsus est. Post lectionem, inquit, palestrę, aut sphæristerio aut cursui aut luctaminibus mollioribus operam dabat. inde Papinius libro quarto Sylvarum, in præfatione. Sed & inquit Sphæromachias spectamus, & pilaris lusio admittitur. Tam & si fortasse nō erit alienum a rotunditate ædificij deductū videri. plures enim circulos, pluraq; genera exercitationum capiebat. Et Tranquillus scriptum reliquit Vespasianum fuisse solitū in sphæristerio fauces & cætera membra distingere. Pausanias vbi de gymnasijs Lacedæmoniorū agit, Est, inquit, & statua antiqua Herculis, cui sacrificant spheris qui ab ephebis in viros transeunt. Fit autem gymnasiū in cursu. Digra) digra locus erat in quo per diem versari solebant a verbo græco, *διὰ τὸν* quod est viuo & dego, deductum

De balineis

Baptisteria.

Vñctuariū.

Hypocœstū.

Vaporariū.

Propnigeon.

Præfurnium.

Piscina.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

Sphæristerium.

- siue vocabulum dicta a die, & edendo tractum videatur: quod in ea de die cœnaretur: nam fuisse idem quod cœnaculum Vlpianus de extraordinarijs criminibus innuit. Qui diætarij inquit appellatur, hoc est qui in aliena cœnacula degunt. quæ alibi diætarium vocet, qui curam diætæ sustineat. Athenus diætas retraclinias scribit suscepisse triginta viros, & nautarum diætam in Hieronis naui lectos habuisse quindecim. Et Sidonius, Ex triclinio fit in diætam siue cœnationem transitus. Fuisse autem diætas superiores & inferiores ostendit Sequola de donat onibus: & Pollux. *ἐν δὲ τῇ τριμυρίᾳ* delectationis causa construi tradit. quate sæpius apud Iuriscōsultum ut Africanū ex autoritate Marcelli in hortis ædificatam legimus diætam. Ipse Secundus lib. vii ad uxorem scribens monstrat fuisse ubi per diē cōmoraretur. Ad diætam, inquit, tuam ipsi me pedes ducunt. Et Imperator Alexander in palatio struxit diætas nomine matris suæ. Diætæ etiam cibum vnus diei significari receptum est, & speciē medicine quæ victu medetur, diætiam appellatam Celsus in limine sui operis testatur: de qua Rufus Ephefius scripsit libros quinque, vñ de diætâ scilicet nauigantiū. Suidas diætas vocat iudicia, quæ non sunt pro tribunali: qualia sæpe audiuius hodie fieri apud Germanos. & diætatas iudices ad hoc electos. nam *δὲ τῶν* est iudicio. Sub qua) in loco inferiori.
- Totidem in ipsa.** Præterea cœnatio quæ latissimū mare, longissimum litus, amœnissimas villas prospicit. Est & alia turris: in hac cubiculum, in quo sol nascitur, cōditurque: lata post apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem & sonum patitur, cumque iam languidū ac desinentem, hortum & gestationem videt qua hortus includitur. gestatio buxo aut roremarino, ubi deficit buxus, ambitur. Nā buxus qua parte defenditur tectis, abunde viaret aperto cælo, apertoque vento: & quanquā longinqua aspergine maris inarescit. Adiacet gestationi interiore circuitu vinea tenera & vmbrosa, nudisque etiam pedibus mollis & cedens. Hortum morus & ficus frequens vestit, quarum arborum illa vel maxime ferax est terra, malignior cæteris. hac non deteriore quam maris facie cœnatio remota a mari fruitur. Cingitur diætis duabus a tergo, quarum fenestris subiacet vestibulum villæ & hortus alius, pinguis & rusticus. Hinc cryptoporticus prope publici operis instar extenditur,
- Cœnatio.** Totidem in ipsa) in loco superiori. Cœnatio) locus eminens & patulus, quales sæpius est videre in Genuensium villis, ubi & cibum capiunt, & litus ac mare prospectant.
- Possidere.** terratias vulgo appellant: quod sunt patenti cælo & planæ, quæ summo instar æquatæ terræ. Possidet) circumspicit tanquā domina. Adscribitur etiā prospicit. Nascitur conditurque) altera fenestra Orientē altera Occidentem solē admittit. Lucianus domum cōmendat quæ patentibus fenestris solem Occidentem excipit. Apo-
- Apotheca.** theca) cella vinaria. nā quis apotheca possit esse locus, quo res seruandę reponuntur *ἀπὸ τοῦ ἀποθεῖναι*, a reponēdo & condendo dictus: tamen pro cella vinaria accipi solet authoribus Plinio auunculo & Columella. Sic Vlpianus tradit, Sicut fructus ceteros in horreum condi, & vela in apothecis extēdi. ff. xxxiiij. & xlvij. de furtis. Si præponas in apotheca amphoras esse vini, easque subtractas, singularum furtum fit, nō totius apothecæ. Hor-
- Horreum.** reum) granariū ab hordeo, quod in eo seruabatur, quidam dictum autumant. debet autē esse siccissimū, & si cut cella vinaria ad septentrionem spectare auersum omnino ab austro. authores sunt Vitruuius, Plinius, Palladius, Columella, qui in horreum. i. in erectū vitem firmari vsurpat. Sub hoc) horreo. nā debet esse pensile.
- Gestatio.** Triclinium) est. Patitur) sentit. Languidum) iam fractū. Videt) illud triclinium. Gestationem) locum, quo gestabantur, quæ plurimū sub dio ambulacrum. Buxo) aut rore marino. sunt isti frutices notissimi. Defenditur) contegitur ab aspergine maris. Abunde) fertiliter. Aperto cælo) sereno & ventis exposito. Longinqua aspergine) ut vix possit conspergi rore salso. fit enim aspergo maris ex concussione vicini scopuli. hinc Virg. Obiecta salsa spumant aspergine cautes. Inarescit) moritur. In secunda lectione fuit marcescit. Interiore circuitu) magis horto propinqua. Tenera) nouella. & præsertim more Romano cū vites ibi sint breues & humiles. Morus) arbor Palladi dicata, quæ sero germinat: ideo nullis vernis subiecta tēpestatibus. Vestit) ornat, & cōtegit. Illa) terra laurētina littoralis. Vel maxime) supra ceteras arbores has nutrit. Malignior) infensior, sterilior. Cæteris) arboribus. Hac nō deteriore) sensus est. alia quis procul a mari cœnatio tamen fruitur aspectu tā amœno quā illa quæ mari adiacet de qua supra. Cingitur diætis) cōiunguntur duę diætę cœnationi continentē versus. Ad idē fere legitur vincitur. A tergo) ab ea parte cœnationis, qua mare nō aspicit a septentrione. Vestibulū) ingressus. Ex autoritate Cęcilij Galli Gellius, & eadē ad verbū transcribens Macrobius refert non in ipsa domo nec partem ædium, sed locū ante ianuā esse per quē de via aditus accessusque ad ædes fit, cum dextra sinistraque inter ianuam & tectā, quæ sunt vię iuncta, spatium relinquatur. fiebat autem in edibus amplissimę fortunę. Vestibuli derivationē aliam refert Ouid. in Fastis a Gellio & Macrobio, a Vesta deduci more poetarū fingens his versibus. Hinc quoque vestibulum dici reor vnde precamur. Qua famur Vestā quę loca prima tenet. Vitruuius & Vlpianus vocabulo Græco videntes prothyrum appellarunt: alij propylæon, ut Maximus & Thucydidis interpretes. Villę) domus in agro. Rusticus) rerū rusticarū refertus. nō ad vmbra & voluptatem, ut ille superior. Cryptoporticus) occulta & latens porticus. *κρυπτός* enim abscondo & Crypta locus abditus, & concameratus, quam pro cryptoporticu reor Vitruuiū posuisse: In ædibus, ait, cryptę, horrea, apothecę. Iuuenalis pro subterranea cauerna fornicata. i. cloaca vsurpauit, Et solius medię cryptā penetrare suburræ. Apud Sidoniū de cryptoporticu hæc traditur, A parte vestibuli longitudo tectā interius patet, medijs nō interpollata parietibus: quę quia nō nihil ipsa prospectat, etsi non hippodromus, saltē cryptoporticus meo mihi iure vocitabitur. Prope publici operis) instar publici operis tā magnifica & ampla ut fere operibus publicis sit similis. publica enim ampliora, honestiora, sumptuosiora quæ priuata sunt. Extenditur) in lon-

gum porrigitur. Vtrinque a meridie & septentrione. Illinc enim mare, hinc ortum spectabat. Singulae non gemellae & binae, ut a mari. Et altius pauciores. Sed in eminentiore parte sunt pauciores quam in inferiore. Legitur etiam, Sed alternis pauciores: ut sit sensus, ab orto habet pauciores fenestras dimidio quam a mari. Potest etiam legi alterius, ut multi codices habent, in eundem sensum, scilicet fenestris alterius partis. Hae patent aperiantur fenestrae. Iniuria) offensione. Immutus) quietus a vento. Hinc vel inde) a meridie vel septentrione. In iuria) ventorum molestia. Xystus) Vitruvius xystum ampla latitudine porticum, in qua athletae per hiberna

Vtrinque fenestrae, a mari plures, ab orto singulae, & altius pauciores. Haec cum serenus dies & immotus omnes cum hinc vel inde ventus inquietus qua venti quiescunt, sine iniuria patent ante cryptoporticum xystus violis odoratus. teporem solis infusi percussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem, sic aquilonem inhibet, submouetque, quantumque caloris ante, tantum retro frigoris, similiter Africum sistit, atque ita diuersissimos ventos alium alio a latere frangit, & finit. Haec iucunditas eius hyeme, maior estate. Nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationes, ortique proximam partem umbra sua temperat: quae ut dies creuit, decreuitque, modo breuior, modo longior hac vel illac cadit. Ipsa vero cryptoporticus tunc maxime caret sole, cum ardentissimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fenestris faunos accipit, transmittitque: nec unquam aere pigro & manente ingrauescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, horti diata

exercebant, esse voluit graeca appellatione, nostrosque hypathras sub dio ambulationes xysta vocare, quae Graeci paradromidas dicunt sed lib. v. a superioribus in quibusdam idem author discrepat. Haec inquit porticus xystus apud Graecos vocatur, quae se athletae per hiberna tempora interfectis studiis exercent. Vnde Pollux antiquos testatur dixisse xystos dromos, & Xenophontem in Oeconomico sine dromo scripsisse xystum. Facienda autem xysta sic videntur ut sint inter duas porticus syluae, aut platanus, & in his perficiantur inter arbores ambulationes quas Graeci paradromidas, nostri xysta appellant, in quas per hyemem ex xysto sereno caelo athletae profectus exercentur. Nam modo xystum vocabulum esse graecum, modo latinum dicit &

xystum tam neutro quam masculino genere usurpat: cum apud ceteros masculino proferatur. quem puto M. Tul. per haec intellexisse. Vnde tandem locus hic non idoneus videtur in quo porticus haec ipsa ubi ambulamus & palæstra, & tot loci sessiones, gymnasiarum & graecarum disputationum memoriam quodammodo commemorat. Et idem alibi dixerat palæstras in xysto spatium. Secundus lib. v. Est ante porticum xystus concisus in plurimas species distinctusque buxo. Apud Tranquillum in Augusto accipimus in eundem sensum dici xystum. Vlpianus Xysticos appellat palæstras in xysto se exercentes. Quidam Graecorum xystum interpretantur esse locum politum & aequatum, significare etiam paruum hastile seu iaculum. hinc Arrianus inquit, Signa electi exercitus, aquilae, imagines regiae corona, omnes aureae super xystis argenteis. Xystis autem vestis Tragicorum crocea. Et Xystion vulgare quendam gemmam ex India mitti refert auunculus Secundus. Odoratus) odore repletus. Odoratum est quod aliunde accipit odorem, ut odoratum templum. Odorum, quod per se habet. Martialis, Tantus veris honos, & odore gratia Flora. Haec tamen poetarum licentia confunduntur. Augere) maiorem habet. Percussu cryptoporticus) obiectu parietis australis cryptoporticus. Area) diffunditur. Tenet sol) quia austro exposita. Inhibet) arceat cryptoporticu intermedia ab aquilone. Frigoris retro) si opus fuerit aptis cryptoporticus fenestris: & perflante aquilone. Africum sistit) clausis cryptoporticus fenestris non permittit incrudescere. Diuersissimos ventos) Africum & Aquilonem, a diuersa caeli regione venientes. Alio latere) aquilonem a septentrionali pariete, africanum a meridionali. Finit) comprimit, extinguit. Haec iucunditas) talis cryptoporticus utilitas tepore in anteriori area continere & frigore arcere. Ante meridiem xystum) quia estate sol habet ortum magis septentrionalem, sic & occasum, unde mane xystum: quippe qui iuxta frontem orientalem ad meridiem situs erat post meridiem gestationem, & orti proximam partem ut quae iuxta frontem occidentalem iacebant, sua umbra refrigerabat. Tēperat umbra) mollificat & habitabilem facit umbra, quam sui parietes causant. Breuior) vergente die ad hyemem vel meridiem. Longior) estate recedente sole ad septentrionem vel ad occidentem. Haec a septentrione. Illac) a meridie. caret sole) non sentit estum: nam per aestatem media culmini imminet, nec penetrat sol alij superimpositis membris. Ad hoc) insuper. Fauonios) zephyros ab occidente. Transmittit) per alias fenestras: sic moto aere, impigroque refrigeratur. Manente) quieto, nec exitum reperiente. Ingrauescit) grauior fit inhabitantibus, nam ubi aer silet densior & pestilentior. Deinceps cryptoporticus, & pariter in capite cryptoporticus, deinceps enim ordinem denotat. Orti diata) structa in orto, nam testimonio Iuriconsulti ostendimus dictam in ortis fieri. Legitur etiam Zeta) super qua dictione videtur mihi operae precium referre, quid haecenus conpererim. Lampridius in Heliogaballo, Odores indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas iussit incendi. Sidonius libro nono, Quod supradicto tamdiu potes uti libello, ut eum non amplius zetecula tua quam memoria includat. Et octauo. Nam per armariola & zeteculas nostras non remanserunt digna prolato. Ex posterioribus colligi potest zetam pro bibliotheca usurpari, nec Sidonii auctoritatem in hoc magnifico: quae nec Vlpianus Iuriconsultus crudelissimus lib. xxxij. ubi de bibliothecis multa differit ullam zetam mentionem facit. Quidam arbitrantur zetam esse locum, quem antiqui deducta per parietes aqua frigida refrigerabant, vel feruenti calefaciebant. Neratius hunc modum deducendorum riuulorum per parietes notat. & Vlpianus de cuniculo inquit instituendo per quem vapor traditur in balnearijs vaporibus. Et alibi, Balneis vaporibus cum Quintilla cuniculum pergentem in ortis induxisse. Alij propter sequentia zetam locum esse voluerunt unius lecti cum sellis duabus, qui velis obductis & reductis modo adiciebat cubiculo, modo auferebatur: & traxisse

Xysticus.
Xystus
Xyston.

Odoratus.
Odorus.

Diata.
Zeta.
Zetecula.

Zicra.

nomen, quoniam tribus e partibus fenestras & prospectus habeat, atq; solem multipliciter accipiat. ἀπὸ τῶν τριῶν, quod est feruere: quādo & heliocaminus in ipsa zeta ponebatur. vel ἀπὸ τῶν ζῆται, q; in ea commodissime viuatur. Alij omnino mendam ubiq; inoleuisse & dictam legē. nam pręter fidem veterum exemplarium hac vtuntur ratione, q; cum prius diæta & zicra scriberetur, indifferenter. D. in z mutatis, vt Medentius Mezentius authore Prisciano: postea ex zicra scriptum esse zeta eorū inscitia, qui nesciebāt zicram & dictam idem esse. nec obstat q; aqua calefieret. nam hoc cōmodissime fieri poterat in diæta in quam se recipi solitum Saturnalibus ad studia testatur Secūdus. Amores

Heliocaminus.
Vaporariū.
Solarium.

res) delitiæ & solatium. Posui) struxi. Faciundam curani. Helio(caminus) cōcameratus locus totus soli expositus, ac hiberno tempore calorē ex illo recipiens & continēs diætę pars: nostri vaporarium solare vocāt siue solarium vt apud Plautum in milite gloriōso. nā heliocaminus gręcum est. ἡλιοκαμίνος enim sol & καμίνος fornax. Eius meminit Vlpianus octauo. ff. de seruitutib; vrbano rum prędiorum, cum scribit, Si arbore ponat vt luminī officiat, dicendū erit contra impositā seruitutē eum facere: nam & arbor officit, quominus cælum videri possit. si vero heliocamino vlt solarium: similiter dicendū erit quia vmbra facit in loco cui sol fuit necessari. Miror quosdā perdere

est amores mei, re vera amores, ipse posui. In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, vtraq; solem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum fenestra prospicit, qua mare contra parietem medium diæta perquam eleganter recedit: quę specularib; & velis obductis reductisue modo adiicitur cubiculo, modo aufertur. lectum & duas cathedras capit, a pedibus mare, a tergo villę, a capitę syluę, tot facies locorum, totidem fenestris & distinguit & miscet. Iunctū est cubiculum noctis & somni, nō illud voces seruulorum, non maris murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lumē, ac ne diem quidem sentit nisi fenestris apertis. Tam altī abditiq; secreti illa ratio, quod interiācens andron parietē cubiculi, hortiq; distinguit. Atq; ita omnē sonum mediā inanitate consumit. Applicitum est cubiculo hypocaustum per exiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, vt ratio exigit, aut effundit, aut retinet. Proccæton inde & cubi

Caminus.

aut flos olim caminos non fuisse in membris domus, cum Sidonius secus apertissime ostēdat his verbis, A cryptoporticu in hyemale tricliniū venit: quod arcuatili camino sape ignis animatus pulla fuligine infecit. Trāquillus in Vitellio. Nec ante in Prætorium redijt q; flagrans triclinio ex cōceptu camini tunc quidem cōsternatis: & quasi omine aduerso anxijs omnib; inquit, bono animo estote, nobis illuxit. M. Tullius ad Atticum luculento camino vtendum dixit. Horatius, Per brumā Tyberis sextili mense caminus. Et Athenæus, Carnes coctas in caminis ad differentiam earū quę clibano coquuntur. Lucianus ad hoc in Saturnalib; vbi hyemem describit, Multi inquit circum caminum versantur. Et Didymus in re Rustica pręcipit, faciūdum caminum in balneis. Alia) parte. Solem) quē vt exciperet, ideo struebatur heliocaminus: vnde merito Iuriscōsultus respondet arbores quę illū inumbrarent succidi & tolli debere. Valuis) a foribus. Prospicit) heliocaminus. Mediū parietē) i. cryptoporticus a frōte. Recedit) disinguitur. nō enim diætā cōtignabatur cū cryptoporticu: sed suis per se parietibus surgebat. Elegāter) summa architectura & gratia. Specularibus) lapidib; trāslucentibus, eundē quem nunc vitrū, in fenestris vsum præstantibus. Adijcitur cubiculo) auger cubiculū remotis velis & minuit eis obductis. Seneca Natura. iij. scripsit cœnationem velis & specularibus muniri solitā.

Pes.

Capit) illud cubiculum tantę capacitatis est vt lectū & duas cathedras contineat. A pedibus) lecti. Seneca de beneficijs, Pedē & nostrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis, an ab ea parte lecti vbi stant pedes hominis dormientis. Mare) est. Villę) circūuicinq; nam Laurentino vicus adiacebat. Latere) orientali. Facies) diuersos aspectus, mare, villas, syluas. Miscet) quia a quacunq; fenestra tria ista videri poterāt, an quod magis probo q; angustia loci per tres fenestras vno aspectu omnia licebat intueri. Distinguit) separat diuersitate luminū. Iunctū) connexū priori cubiculo est aliud, quod additū & obscurū vocat noctis & somni. i. te nebrarū & qetis. Martia. pariter lib. x. Et in pfundo somn; & quies nullis offensa liguīs nec dies nisi admissus. Sentit) videt. Abdiū) remoti. Interiacens) inter ortum & cubiculū. Andron) locus domicilij appellatur angustior longitudine, in quo viri plurimum morantur, sicut Gynęcium vbi mulieres. authores sunt Festus, Suidas, Pollux: qui androna etiam libro sexto pro loco conuiuij interpretatur. Ad hęc inquit Aristophanes iudicia omnia & porticus andronas faciā. Athenęus, Maiores domus heroum Homerus μέγαρον vocat, & δώμα

Gynęcium.

μέγαρον
δώμα
κλισίας
ἱνῶνα
ἀνδρῶνας
κοιμητήριον

μα]α, & κλισίας: nos vero ἑνῶνας & ἀνδρῶνας. Et vbi de conuiuijs Cretensium agit, Sunt, inquit, ubiq; in domib; duo loca conuiuijs celebrandis assignata, quorum alterum vocant ἀνδρῶνα, alterum, in quo hospites dormiūt, κοιμητήριον, ἀπὸ τοῦ κοιμάω, q; est dormio. Idem authore Pyrgione ἀνδρῶνα dictū asserit ἑνίαν a Ioue hospitali. Herodotus magnam domum vocat andreona. Leonidas in epigrammate, & alij Gręcorum pro triclinio vsurpant, sicut legimus geminos extra androna vocasse Simonidē, & statim corruisse. Vitruuius scribit Gręcos appellare andronas œcos, id est domos vbi conuiuia virilia solent esse, q; eo mulieres non accedant, q; iā dixisset, Gręci mesaulas inter duas aulas positas nomināt, eas nostri andronas. Vt per hęc andrō modo latinum, modo gręcum sit, quod non potest conuenire nisi dicamus cum testatur andron esse gręcum vocabulum respexisse originem & deriuationem ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶς, id est a viro: cum vero latinum, q; a nostris iam receptum esset, & pro suo vterentur: quę ratio locum habere debet in recitatis super verbo xystus testimonio eiusdē Vitruuij. satis autem constat andron & andreon indifferenter pro eodem vsurpari. Sonum) intercurrentē strepitum. Media inanitate) spatiofo androne interposito. Consumit) disperdit. Hypocaustum) vaporarium. Angusta fenestra) spiraculo, vnde ex hypocausto calor in sudatorium ingrediebatur. Ratio) temporis, si calor est retinet, si frigus, effundit. Proccætrium) legitur etiam προκαίτωρ, de vtroque paulo ante.

Vitruuij loc.

Obliquum) non ex directo. Seruat) admittit, sentit. Abesse) adeo ocio fruor, ut civili ornataq; habitatio ne. Saturnalibus) a Saturno saturnalia dicta: & in eius honorem inchoata nemo dubitat, quo autem tem- Saturnalia,
pore & a quib; instituta, magna inter eruditos cōcertatio: nam alij a Iano, quidā ab Hercule tradidere. Plutar-
chus a Numa. Liuius etiam Consulibus A. Sempronio & M. Minutio ædem Saturno dicatā: saturnalia diem
festum institutum prodidit. Martialis a Ioue initium cepisse. Sed quid agam potius madidis Saturne diebus,
Quos tibi pro cælo Iupiter ipse dedit. Athenæus apud Græcos longe multa explicat, Saturnalibus inquit li-

culum porrigitur in solem, quem orientem statim exceptū,
vltra meridiem, obliquum quidem sed tamen seruat. In hac
ego diætā cum me recipio, abesse mihi etiā a villa mea vi-
deor, magnamq; eius voluptatem præcipue saturnalibus ca-
pio, cum reliqua pars recti licentia dierum, festisq; clamori-
bus personat. nam nec ipse meorū lusib; nec illi studiis meis
obstrepunt. Hæc vtilitas, hæc amœnitas, deficitur aqua sa-
lienti, sed puteos ac potius fonteis habet, sunt enim in sum-
mo, & omnino litoris illius mira natura, quocunq; loco mo-
ueris humum, obuius & paratus humor occurrit, isq; synce-
rus, ac ne leuiter quidem tanta maris vicinitate falsus. Sug-
gerunt affatim ligna proximæ syluæ, cæteras copias Ostien-
sis colonia ministrat. Frugi quidē hominī sufficit etiā vic;

bertate vtebatur serui apud Ro-
manos, quā cōsuetudinem tra-
xere a Græcis: nam Mercurialib;
in Creta simile festū celebra-
re ferente Carystio, & discumben-
tibus seruis domini ministrat. In
Træzena cōgregatio populo-
rum fit per multos dies: sed eo-
rum vno serui talis ludunt, & a
dominis cibantur. Berosus apud
eundē Athenē tradit de mense
augusto die vndecimo agi festū
cognomēto Saccæ diebus qnq; Saccæ,
quibus moris erat regi dominos
a seruis, & eorum vnum deduci
regia stola indutum, quē voca-
rent zoganē. Baton Sinopenfis Zoganes,
rhetor significat Saturnalium fe-
stum græcū esse, & apud The-

salos Peloria dici, vbi ab Athenēo longa fabula sup hoc enarratur. Seruis autem cōcessa licentia, q; Saturno Peloria,
Rege nemo seruitio vel libertate discriminabatur, ut scilicet vita illa simplex & antiqua per saturnalia repre-
sentaretur, primo per diē celebrata qui est quartus decimus Cal. Ianuarij. q̄q; Acron primo diē mēsis decēbris
Saturnalia fieri referat, sed postea edictis C. Iulij Cæsaris duobus diebus huic mēsi adiectis, & Augusti edi-
cto, trium dierum feriæ saturnalibus sunt additæ, & sigillarium adiecta celebritas in septem dies discursum
publicum & lætitiā religionis extendit. Nonnulli tamen nulla sigillarium habita mentione septē dierum Cic. locus,
saturnalia fuisse scribunt. M. Tullius ad Atticum, secundis & tertijs saturnalibus. pro secundo & tertio satur-
nalia die dixit. Martialis quinq; dierum tantum eo disticho, cui Lemma est Flagra, Ludite lascini, sed tantū
ludite serui. Hæc signata mihi quinq; diebus erunt. Nemo illis diebus officijs publicis occupabatur, neq; toga
seu trabea vel paludata veste, prætextataq; vtebatur: verum sola synthesi. Licentia dierū) saturnalibus licebat
seruis sumptis pileis nō modo vesci cum dominis, sed pares honores illis in domo gerere, ius dicere, & omni
ludorum genere remitti: cuius rei vestigia in aliquibus Italiæ oppidis publice adhuc restant post natalem redē
ptoris nostri. Obstrepunt) strepitu impedimento sunt, inturbant. Vtilitas) diætā, ex qua hanc capio vti-
litatem. Sunt qui legant, nec vtilitas nec amœnitas deficit aqua salienti. ut sit sensus, ex aqua salienti compara-
mus vtilitatem & amœnitatem. Salienti) scaturienti. Habet) solum Laurentinum. Potius fontes) nō mul-
tum profundos latice statim occurrente effossa humo, sicut in multis Mediolanēsis agri locis. In summo)
ut possint facile deduci ad inferiora, an non in profundo, sed superficie terræ, quod sequētia probāt. Mira)
est. Obuius) subitus, expositus. Sincerus) purus, illimis, Salsus.) In secūda lēctione corruptus fuit. Sug- Affatim,
gerunt) ministrat ad vsum necessariū. Affatim) abūde. quod dictum credit Festus a copia fandi. & Terentiū
affatim, i. ad lassitudinem protulisse. Columella affatim paleas dixit, & plerūq; eo dicendi genere vsus est. Am Ostia,
mianus referēte Gellio putat prima acuta pronūciandū. Ostiensis) colonia. Ostiā coloniam maritimis com-
meatibus opportunam a septentrionali parte ad ostium Tyberis Ancus Martius Romanorum Rex deduxit
testimonio Cor. Nepotis, Plinij auunculi, & Stephani, q̄q; is, ut scriptorum alij ab eo cōditā fuisse tradat, eam
Strabo neutro protulit. Appellatā Ostiam Dionysius autumat, q; in ostio Tyberis sita sit quodā Romanorū
nauale, q̄uis antea importuosum, sed Impetatore Claudio portū extruente ægre tamē, ut quod post vndecim
annos triginta hominū milibus sine intermissione laborantibus hospitale factum est. Colonia est quæ ab vrbe
propagata secundū Siculum Flaccum ad ipsos propinquiores municipiorū populos coercendos vel hostiū Colonia,
incurfus repellēdos, iura institutaq; populi Romani habet, nō sui arbitrij: quæ cōditio cū sit magis obnoxia &
minus libera q̄ municipij, potior tamē ac præstabilior existimatur ppter amplitudinē maiestātēq; pop. Rom.
cuius quasi enigies parua, simulacrūq; esse videtur: & simul, quia obscura, oblitterataq; quæ sunt municipiorū Municipia,
iura, quibus uti iā per innotitiā nō queunt. Coloniarum genera duo Asconius esse voluit: municipiū scilicet &
coloniā intelligens: quorum illud extrinsecus in ciuitatem venit, hoc ex ciuitate in alium locū mittitur: hinc
authore Dionysio coloniæ in vrbe patronos habebāt, qui colonos tanq; filios gratis defendebāt. Mittebantur
autē coloniæ ad exonerandā vrbe[m] multitudine oppressam, & ut socios haberent tanq; eiusdem generis no-
mini Romano fideles. Charax historicus apud magnū etymologicū refert Silenorum statuas cū vrbibus
quos vitium cultores Bacchus ad bellū iturus senescētes in Italia reliquerat, solitas poni in Colonia, ut his sa-
crorum communicatio denotaretur: sed quia erant in cōpedibus, voluisse per hoc demonstrare eas Colonias
pop. Ro. fuisse subiectas, & legib; Romanorū vixisse. Cæteras) necessarias. Martialis loci penuriā notās scri-
bit omnem cōnā venire in Laurentinum ab vrbano macello. Vicus) in oppidis cōstat ex plurimis domib; Vicus,
in agris ex villis, cuius incolas, vicanos Liuius appellauit. neq; ignoro Vicanos populos esse, quos Coriolan;
debellaui. Vicinia autem est ipsa vicinitas, & vicinales vias propinquas dixit Frontinus. Frugi) modesto,

Meritoria. Vna villa) media inter Laurentinū meū & vicū. Meritoria) mercedis causa structa. sic Iuuenalis seu balnea siue diuerforia mercede conducta intellexerit Satyra tertia. Nāq; meritoria somnū Admittunt. Et Iulianus vetat usufructuariū meritoria facere in domo legata. Quod autē inquit dixi meritoria nō facturū: ita accipi volo, quæ vulgo diuerforia vel fullonica appellantur. Tranquillus meritoria rhedam vocat mercede conductā: ut meritoria dicuntur mulieres, quæ mercedis gratia prostituuntur. M. Tullius in Philippicis, Ingenui pueri cum meritorijs. Domini) alicuius villæ laurentinæ. Subitus) improvisus. Breuior mora) quā sit facturū in villa ut nequeat priuatū balineū pati calefieri, an momentaneū balnei tēpus. Cōtinua) parietibus cōiuncta. Intermis̃sa) disiuncta. Multarum urbium faciē) in vñū sepius surgētia. cū quibusdā interuallis, qualis prospectus fere per totā porciferam offertur Genuā tēdētib⁹. Siue mari vtare) siue per mare nauiges, siue p litus (spatiaris. Nōnunq;) rarius. Mollit) getū reddit. Frequēs) fluctuosus, asper. Indurat) exasperat. Preciosis piscib⁹) quorum venationē per hęc poetarū nasuti simus irridet, An Laurentino turpes ī litore ranas, Et satius teneros ducere credis acos.

Solea.
Squilla.

Soleas) Solea piscis gen⁹ trās latum verbū auctore Fabio a solea pedis tegumento ex genere planorū, ut rhombus est & passer. Squillas) Mart. Ceruleus nos liris amat, quē sylua Miricæ Protegit, hinc squille maxima curba sumus. Iuuenalis tanq; preciosum piscē squillam introducit, Aspice q̃ lōgo distendat pectore lancem Quæ fertur domino squilla, & quibus vndiq; septa Asparagis, qua despiciat conuiuia cauda De qua lege Pliniū seniorē lib ix. & M. Tullium de Natura deorū. Oratius, Affertur squillas inter murena natātes. Suggest) subministrat. In secūda lectione fuit egerit. i. emittit. qd minus pbo. Mediterraneas) quæ solēt provenire in locis mediterraneis. Illuc) in Laurētinū. Urbanus) amicus urbis. Cōmendatio) laus. Accedat) addat. Cōubernio) cohabitatione.

Argumentū.

Quid a te) Pollicet̃ Maurico cū omnes rhetores audiuerit se rescripturū ad quem mittat fratris filios.

Auditoriū. Inuenio nō Maurico sed Martio: in quibusdā etiam codicibus Martio inscriptā epistolā. Dulcissimā aetate) adolescentiā. Ut solebā) dū discipulus eram. Ex studijs) quantum mihi deferant ppter eloquētiæ studia. Frequēti auditorio) in magna auditorū copia. nam frequenter auditoriū pro auditorib⁹ vsurpat. ut li. iij. Ingēs auditoriū. Et sexto, Alienum auditoriū. Auditores aliorum causa cōgregatos. Trāquil. Cum primum frequenti auditorio cōmisisset, id est multis auditorib⁹. Neq; interdū negauerim accipi pro loco in quē cōueniūt ad audiendū, ut auditoriū publicum in quod p̃miscue venitur: sicut Marcell⁹ titulo, ne de statu defunctorū videtur accepisse. Ordinis nostri) Patricij. Loq̃bantur) Alia lectio habet iocabantur. Clare) alta voce. Ad illorum laudem) qui tanti viri p̃sentiā silentio sunt venerati. Epistola) nam

Memoria.
B.M.

viua vox magis afficit. Memoria) quia tunc defunctus erat. Sic enim de mortuis solebāt fari. Apuleius, Cū fratre optimæ memoriæ viro dixit. Est adhuc videre in epitaphijs antiquorū, B.M. id est bonæ memoriæ: quē dicendi modum pariter de mortuis vulgo vsurpamus. Studium) diligētiā. Tanta re) tanti momenti, circumspiciendus enim diligenter pueris magister est, a quo mores primum, mox eloquentiam hauriant. Magis amares) q̃ si tui essent. Illo) summo viro, Vendicassē) vltro suscepissē. Offensas) quia omnes p̃ceptores hanc prouinciā ambibant. Simulantes) inimicitias. Quam parentes) subire decet.

C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Quid a te iucūdius mihi potuit iniūgi, quā ut p̃ceptorē fratris tui liberis quærerem? Nā beneficio tuo in scholā redeo: & illā dulcissimā etatē quasi resumo. Sedeo inter iuvenes ut solebā, atq; etiam experior quātum apud illos authoritatis ex studiis habeā. Nā p̃xime frequēti auditorio inter se corā multi ordinis nostri clare loq̃bātur. intraui cōticuerūt. Qd nō referrē nisi ad illorū magis laudem q̃ ad meā pertineret: ac nisi sperare te vellē, posse fratris tui filios p̃be discere. Quod sup̃ st, cū omneis qui p̃sistentur audiero, qd de quoq; sentiā, scribā: efficiāq; quātū tamē epistola cōseq̃ potero, ut ipse omneis audisse videaris. Debeo em̃ tibi, debeo memoriæ fratris tui hāc fidē, hoc studiū, p̃sertim sup̃ tāta re. Nā quid magis interest vestra q̃ ut liberi, dicerētui, nisi nūc illos magis amares, digni illo patre, te patruo reperiātur? quā curā mihi etiā si non mādasses vindicassē Nec ignoro suscipiēdas offensas in eligēdo p̃ceptore, Sed oportet me nō modo offensas, verū etiam similtates pro fratris tui filiis tā æquo animo subire, q̃ parentes pro suis. Vale.

Hortaris.) Cereali petenti, ut quandā orationem recitaret, multas causas proponit quibus desistere debeat: postremo tamen asserit se iudicium eius secuturum. Vehementer addubitem) sim in maximo dubio recitandi illam. Nomen suum) quia cum agebantur, actiones dicebatur, sed recitata iure videbantur appellandae recitationes. Quas) actiones. Iudicium) Centumviorum. Confessus) nam in Tribunali iudices sedebant, aduocati vero astabant. Accendere) augere, impetum dare. Aduocatorum celebri) actiones. tas) causidici laudati & frequentes. Euentus) finis causae, qui non est in manu oratoris. Nō vnus) multo

Argumētū.

De recita

tione ora

tionum.

Aktiones.

Aduocati.

Vnā eadēq;

causam plu

res aduoca

ti agebant.

C. PLINIUS CEREALI SVO S,

Hortaris ut orationem amicis pluribus recitem. faciam, quia hortaris, quanuis vehementer addubitem, neq; enim me praeterit actiones quae recitantur, impetum omnem, caloremq; ac prope nomen suum perdere: ut quas soleant commendare, simul & accendere iudicium confessus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non vnus actoris, diductumq; in partibus audientium studium. ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusq; motibus animi consentaneus vigor corporis. vnde accidit, ut hi qui sedentes agunt, quibus illis maxima ex parte supersint eadem illa quae stantibus, tamē hoc quod sedent quasi debilitentur & deprimantur. Recitantium vero praecipua pronuntiationis adiumenta oculi manus praepediuntur: quominus mirū est si auditorū intentio languescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. His accedit quod oratio de qua loquor pugnax & contentiosa est. Porro ita natura comparatū est, ut ea quae scripsimus cum labore, etiā cum labore audiri putemus. Et sane quotusquisq; tū rectus auditor quem non potius dulcia haec & sonantia, quam austera & pressa delectet? Est quidē omnino turpis ista discordia, est tamē, quia plerumq; euenit ut aliud auditores, aliud iudi-

rum. nam plures aduocati vnam Vnā eadēq; eandēq; causam agebāt. Acto- causam plu- ris) litigatoris. Actor est qui agit res aduoca- causam vel tragœdiam & simi- ti agebant. lia. Varro putat actorem tantum dici qui aliquid agit motu corporis, potest enim aliquis facere nō agere, ut poetae comœdiam: & agere, nō facere, ut comœdus tragœdiam. Studium) fauor. Diductū) diuisum. In partes) diuersas: nā id solet fieri ut discipulū vni magis faueat auditor: & si neuter nec beneficio nec iniuria sit incognitus. Ad hoc) praeterea. Secundo peculiaris particula. Gestus dicentis) oratoris motus: nam omnis actio in duas partes diuiditur in vocē & gestū. hic oculos, illa aures mouet: per quos duos sensus omnis ad animum penetrat affectus.

Ad hoc.

Incessus) M. Tullius rarum in actione incessum neq; ad modū longū probat. Discursus) modo sit brevis & moderatus, alias improbandus. quare tradit Virginiū Flauīū interrogasse quendam suum antisophistam in actione frequenter discurrentem, quot millia passuū declamasset.

Incessus.

Discursus.

Vigor) robur, firmitas. Contentaneus) comodatus magis ad

sensus quā ad verba. Agunt) causam dicunt. Eadem illa) vox, caput, vultus, oculi, supercilia, & reliquae corporis partes, gestus etiam & motus: non autem incessus & discursus. Stantibus) pedibus innitentibus. Hoc) propter hoc. Deprimantur) inferiores sint stantibus. Recitantium) quos sedere oportet. Oculi) de quibus Oculi in a- ctione, vnde Fabius, Sed in ipso vultu plurimum valent oculi, per quos maxime animus emanat, ut circa metū quoq; & hilaritate niteant, & tristitiae quoddam nubilum ducant: quin etiā lachrymas ipsa natura mentis indicies dedit, quae aut erumpunt dolore aut laetitia manant. motu vero intenti, remissi, superbi, torui, mites, asperi fiunt. Manus) sine quibus trunca esset actio ac debilis vix dici potest quot motus habeant, cum pene ipsam verborum copiam prosequantur: nam & ceterae partes loquentem adiuuant. haec (prope est ut dicam) ipsae loquuntur, an non ipsi poscimus? pollicemur? vocamus? dimittimus? minamur? supplicamus? abominamur? timemus? interrogamus? gaudium, tristitiam, dubitationem, confessionem, poenitentiam, modū, copiam, numerum, tempus ostendimus? nam eadē concitant, supplicat, inhihent, probāt, admirantur, verecundantur. Quare non immerito Secundus oculos, & manus praecipua pronuntiationis adiumenta appellat. Praepediuntur) multum disturbantur ab officio suo. Languescit) minuitur. Capta) plecta, delinita. Extrinsecus blandi- mentis) motu corporis opportuno. Aculeis) stimulis. Pugnax) in genere iudiciali. Contentiosa) in qua opus est contra aduersarium vocem intendere. nam contentio est oratio acris ad confirmandū & confutandū accommodata, quae in continuationem & distributionem diuiditur, quarum illa est orationis enūciandae acce- leratio clamorosa, haec autem in contentione oratio frequēs cum raris & breuibus interuallis, acri vociferatione. Comparatum) constitutum. Sic) cum labore. Quotus quisq;) cuiuscunq; sit conditionis & ordinis, quota enim & ordinē dignitatis & minimum significat. hoc inuenio apud M. Tullium, Plinius utrosq;, Tacitū, Senecam, Martialem. In feminino genere hucusq; tantum pro re minima annotauimus, praeterq; apud Horat. in Sermonibus, ubi hora quota significat ordinem. & Cic. in Rhetorico, Quota noctis hora. Dulcia haec) quae lia sunt epigrammata & orationes demonstratiuae. Sonantia) in iucundioribus vocaliora verba esse debent, Sonantia ergo simplicia quae maxime exclamant, aut sono sunt iucundissima: nam sicut syllabae e litteris melius sonantibus clariores sunt, ita verba e syllabis magis vocalia: & quo plus quaeq; spiritus habet, eo auditu pulchrius: & quod facit syllabarum idem verborum quoq; inter se copulatio, ut aliud aliq; iunctum melius sonet. Austera) seuera, graui, quibus paria auditu verba referente Quintiliano conueniunt. Pressa) atrita, dilgentia, remissa, rebus tamen minoribus apta. Turpis) vituperanda. Est tamen) repetitio

Oculi in a-

ctione.

Manus.

Contentio.

Continuatio.

Distributio.

Quotus.

Quota

hora.

Sonantia.

Affici.

eiufdem verbi maiorē vim habet. Exigant) apperant. His) rebus. Affici) moueri. Est enim affici trahi ad vnamquāq; rem ex aliqua animi perturbatione. Seneca affectus esse voluit motus animi subitos, improbables & concitatos, q̄q; Maximus egregium humani animi affectum dixerit. græci τὰ πάθη vocant, de quibus plura Quintilianus & Macrobius. Mouentur autē & dicendo, & faciendo, vt M. Antoni⁹ Cæſaris Dictatoris prætextam in funere proferens. Maxime fiunt in proœmio & epilogo: alibi breuiores ſatis cognitum eſt in illis eſſe vim eloquentiæ. Lenocinetur) blandiatur, gratiam addat. Nouitas) noua dicendi ſpecies. Non diſſimile) in genere. Conuincere

leges) ſenſus eſt in conſtitutione legitima ex cōtrarijs legib⁹, quas leges p̄babāt eſſe cōtrarias alijs legibus, Græci conſueuerūt comparatione aliarum meliorū legū conſutare. Scias autē neceſſe eſt iure ipſo nullā eſſe legē legi contrariam: quia ſi diuerſum iuſſiſſet, alterū altero abrogaret: ſed eas caſu & euentu collidi, & diuerſas videri. Ita nobis) ordo eſt, ita fuit argumētandū & probandū nobis cū ipſa lege repetundarum, tum alijs legibus in eſſe legi repetundarum, id eſt cōtineri ea lege quod accuſarem⁹: videtur autem iſta fuiſſe oratio, qua Marium Priſcū accuſauit. Blādum auribus imperitorum) gratum auditoribus imperitis.

Calculus.

Calculo.

Calculator.

Gratiam) fauorem. Placuerit) tibi videbitur. Plane) diligenter. Calculos) difficultates, rationes: qui enim computabant, calculis utebantur. vnde Vegetius Calculare. & Mart. calculatorem quem vulgo ratiocinatorē dixerūt. & ratio pro calculo ſicut calculus pro ratione uſurpatur. Columella calculos pro ſumptu & redditu accipit, cum præcipit ne maiorem agrum q̄ ratio calcolorum patitur emere velimus. Ratio exigetur) petent auditores rationem a te quare ſuaſeris, vt recitarem. Obſequium) quia parui tuis imperijs.

Argumētū.

Aſſem para) Caluiſiū con tubernalē ſuum tribus de M. Régulo fabellis delectat, latenter tēpora ſua pulſans quibus mali multo maiora q̄ boni præmia conſequebātur. Aſſem) As antiqui⁹ libralis, id eſt duodecim vnciarū fuit. authores ſunt Donatus, Priſcianus, Gellius. Q. Fabio Dictatore vncialis fact⁹: mox lege papyriana ſe miuncialis. Prius non fuit pecunia numerata, vt poſtea. Dionyſio & Feſto authoribus æreus erat as. Plutarchus argenteū ſcribit. Varro & eum ſecutus Pom

Aureus.

Aure⁹ aſin⁹

Apuleij.

Aſſem pa

rare.

Verania.

L. Piſo. Fr.

peius ab ære dictum cenſent. Auream fabulam) eximiam, precioſam, pulcherrimam. ſic Venerem, & mala aurea appellare ſolemus. nam aurum reliquis metallis pulchrius & precioſius. Quare ſuum Apuleius aſinum dici aureum voluit, quaſi admirandum & ſupra cæteros. q̄uis aurum tradant in precio fuiſſe non propter colorem, ſed q̄ rerum vni nihil igne deperit. Aſſem para) hoc verbo vtiſſetur circumforanei, & circulatores etiā nunc fabellas populo vendituri. Fabulas immo) Correſſio. Noua) nup facta. Verania Piſonis) vxor, quæ maritum poſt cædem compoſuit quaſito capite, q̄ vānale interfectores ſeruauerant. meminit Tac. Graui ter iacebat) graui morbo preſſa lecto ſe continebat. Huius Piſonis) nam fuit & C. Piſo, qui in Neronē coniurauit, ac alij plures. Galba adoptauit) Imperator Galba, cum Germaniæ legiones duce Aulo Vitellio deſeciſſent, ſe vero non tam propter ſenectutem q̄ orbitatem deſpici intelligeret, L. Piſonem Frugi Licinianum egregium iuuenem, generoſum, mitem, prudentē M. Craſſo ex Scribonia genitum, vultu habituq; moris antiqui recta interpretatione ſeuerum, deterius interpretantibus triſtiorē adoptauit: cuius adoptionem a Galba ſecreto habitam cum in caſtra protuliſſet, milites nullo donatiuo dignati ægre tulerunt. qđ indignāti Otho ni, quia non ſe adoptaſſet, materiam præbuit deſcendi. Piſo poſtea in veſtibulo Veſtæ ab Othonianis militibus interficitur ſexto poſt adoptionem die. Hanc rem copioſius tractant Tacitus, Tranq. Plutarchus, Dion.

Eſto.

Intendere

oculos.

Inimiciſſimus) viuo Nerone. neq; minus poſt mortē Galbæ nā Mōrānus Régulo obiecit Piſonis mortui ca put morſu appetitū. Ipſi) Veraniæ. Eſto) cōcedentis aduerbiū, quale Virgilianū illud. Eſto agrā nulli quondam flexere mariti. Cōponit vultū) in grauitatem & dubitationem format. Intēdit) immobiles tenet obtutuq; hæret defixus in vno. quod eſt ſignum cogitabundi, ſicut agitare digitos vt cōputaret ſiderum calculos.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Aſſem para, & accipe auream fabulam, fabulas immo, nam me priorū noua admonuit. Nec refert a qua potiſſimū incipiam. Verania Piſonis graui ter iacebat. huius dico Piſonis, quē Galba adoptauit. Ad hanc Regulū venit. primum impudētiam hominis qui venerit ad agrā, cuius marito inimiciſſimus, ipſi inuiſiſſimus fuerat. Eſto, ſi venit tantum. at ille etiā proximus toro ſedit, quo die, qua hora nata eſſet, interrogauit. vbi audiuit, componit vultum, intēdit oculos, mouet labra,

Nihil) facit. Suspendat) excutiat ambiguam & suspensam teneat. fuit in alia lectione, Computat nihil, diu miseram expectatione suspendit. Climatericum tempus) arduum, difficile, contrarium Suida interprete: Climateri- & Sidonius lib. viij. plerq; de climaterico, quod per hebdomadas fiebat. septenarium em annu ætatis Chaldei cum, periculosum putabant, sed maxime sexagesimu tertiu: vnde climatericu quasi scalaru dixere Græci. quare Au- gustus apud Gelliu gratulat Caio nepoti q; euassisset climatericu: cu iam quartu & sexagesimum natalẽ ageret, periculosum, pfecto senib; si fides adhibenda scriptorib;: sed Cælorinus in eo opusculo qd de natali composuit explicatius q; superiores sup cli-

agitat digitos, computat nihil, nisi vt diu miseram expecta- tione suspendat. Habes inquit climatericum tempus, sed euades: quod vt tibi magis liqueat, aruspice consulam, quẽ sum frequenter expertus. Nec mora, sacrificium facit, affir- mat extra cu sideru significatione congruere. Illa vt in pericu- lo credula, poscit codicillos. Legatu Regulo scribit, mox in- grauescit, clamat moriens, O hominem nequam, perfu- dum, ac plus etiam quam periurum qui sibi per salutem fi- lii peierasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate q; fre- quenter, quod iram deorum quos ipse quotidie fallit, in ca- put infelicis pueri detestatur. Velleius Blæsus ille locuples consularis nouissima valitudine confictabatur, cupiebat mutare testamentum. Regulus qui speraret aliquid ex no- uis tabulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hor- tari, rogare, quoquo modo spiritum homini prorogarent, postquam signatum est testamentum mutat personam, ver- tit allocutionem, iisdemq; medicis quousq; miserum crucia- tis: quid inuidetis bonam mortem, cui dare vitam non po- testis: morit Blæsus: & tanq; omnia audisset, Regulo ne tan- tulū quidẽ, Sufficiunt duæ fabulæ, an scholastica lege ter-

beraretur. Significatione siderum) astrologia collecta ex climaterica ratione. Vt) solet fieri. In periculo) qui in aliquo periculo sunt, vnde nulli statim magis q; medico credimus. Codicillos) tabulas. Legatum) he- reditatis partem. Est autem legatum deliberatio quædam hæreditatis, quam testator ex eo q; vniuersum hære- dis foret alicui quid collatum, voluit. hæc Florentinus. At Modestinus breuius, Legatum, inquit, est quædã do- natio testamẽto relicta. Iustinianus, Legatum est donatio quædam a defuncto relicta ab hærede præstanda: sed olim Legatorum genera quatuor fuerunt quẽ ibi explicantur. Ingrauescit) Verania magis premitur mor- bo. Nequã) malū, alij pro inutili accipiunt monstrum nulla virtute redemptum. Plusq; periurū) impium & prophanum. Peierasset per salutem filij) periurium fecisset iurando per salutem filij sui Veraniam conualitu- ram. Fallit) peierando & viuendo. In caput) in vitam. Pueri) cuius ingenium Mart. epigramate prosequi- tur, & Secundus non vituperat lib. iij. vbi illius obitum refert. Detestatur) testando retorquet. Velli? Blæ- sus) crediderim hunc esse Blæsum, quem idem poeta lib. viij. ad Meliorem scribens nominat, & si sciam Pediu Blæsum Sabinum a Nerone Senatu motum Cyrenensibus accusantibus violatum ab eo thesaurum Aescula- pij, delectumq; militarem precio & ambitione corruptum, cui postea ab Othone locus senatorius restitutus. Legimus etiam Iunium Blæsum Lugdunensis Gallie rectorem genere illustrem largum animo & parem opi- bus, qui accusatus apud Vitellium veneno interijt, vir natalium & morum elegantia clarus. Vellium Paulū Bi- thyniæ Proconsulẽ recitat Secundus in Epistolis ad Traianū. Nouissima) qua postea interijt. Ille) omni- bus notus & admirandus. vt Tunc ille Aeneas. Confictabatur) cruciatur, vincebatur. Testamẽtum) de quo verbo supra. Nouis tabulis) extremo testamento, nam posteriora derogant prioribus. secundum enim Iurifconsultum licet homini vsq; ad mortem mutare testamentum, quia ambulatoria est voluntas eius vsq; ad mortem. testamenti tabulas secundum Vlpianum accipere debemus omnem materiæ figuram. siue igitur tabu- læ sint lignæ, siue cuiuscunq; alterius materiæ, siue chartæ, siue membranæ, siue corium animalis alicuius, tabu- læ recte dicuntur. Captare) premijs & donis spe maiorum aucupari. Hortari) infinita, p præteritis imper- fecis more vsitato. Spiritu) vitæ. Homini) Blæso. Signatu est testamentu) Vlp. titulo de testamẽtis, signa- tas tabulas accipi docet, si & lintheo, quo tabulæ inuolutæ sunt, signa impressa fuerint, & singulos testes septẽ secundū Paulū, q in testimonio adhibent, pprio chirographo annotare cõuenit, quis & cui? testamẽtu signaue- rit. Personā) sumit habitū miseratis. Allocutionē) sermone dicendi formā. Iisdemq; medicis) Dicit, nota hominis impudentiā q; quos pauloante hortabat, vt vita Blæso protraherent, nunc dehortatur. Bonam) lau- dabilem, citam. Omnia) quæ Regulus dixerat legati causa. Tantulum) minimum. subaudi reliquit. Schol- astica lege) sunt qui nullo autore dicant fuisse moris olim scholasticis, vt expositis duabus controuersijs ter- tiam exponendā postularent. Nos sec; interpretandū duximus Scholastica lege, id est more ociosorum: quib; consuetudo fabellis oblectari. & tertiam dixit non respiciens ad vllum antiquum morem, nec ad numerum ter- narium: sed perinde acsi diceret aliam. erat enim tertia post secundam. respexit autem ad significatum verbi: nã σχολαστικόν ociosum significat & fictum. Quid autẽ aliud est scholastica controuersia q; ficta causa: & ab ocio

explicatius q; superiores sup cli- materico scripsit: annum referẽs quadagesimu nonū longe leta- lissimu: min; vero suspectum ter- tiu & sexagesimu, ac vnu & no- nagesimu, q; & ipsi letales sint. Plinius senior quintu & quadra- gesimu suspectu tradidit, sed p nouẽ annoru numeru, pcedens.

Euades) valitudinem recupe- rabis. Liqueat) manifestum sit.

Aruspice) q; victimaru exta in- trospiciebat aruspex dict;. Dio- nysius quos græce hieroscopus Romanos vetusti nominis parū custodes dixisse putat haruspi- ces. at Fabi; a spectando a poste- riore parte dictos asserit. Dona- tus ab aruga, quæ & hostia: vel ab ara in qua seruatur nomẽ sum- pisse. Aruspicing inuentu Del- pho Plinius tradit, alij a Tage Thusco ad Romanos trãsisse.

Expertus) veridicu. Nec mo- ra) fuit. Extā) præcordia vno nomine in homine dicunt. Cõ- gruere) eadem significare vt li-

Climateri- cum,

Aruspex,

Hierosco- pus.

Aruga,

Legatum,

Nequam,

Vellius

Blæsus.

Pedi; Blæ- sus.

Iuni; Blæ- sus.

Velli; Pau- lus.

Testamen- tum.

Tabulæ

Captare.

Allocutio.

Scholasti- ca lex.

Aureliae
duae.

sis tractari solita: unde Secundus lib. ix. Nisi forte volumus scholasticas atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere, id est fictas, quales ab ociosis scribi solent. Et scholasticum ingenium dixit eodem libro pro ocioso, Quare Petronius Arbiter scholasticorum oculum deludens, controuersiam umbraticis sententiis pictam dicit. Est materia. Aurelia) duas lego Aurelias per illa tempora Aureliam Messalinam Clodium Albinum, qui postea imperauit, enixam alteram Aureliam diuitem & orbam: de qua Iuue. Quod captator emat Lenas, Aurelia uideat. Posteriorē Secundus intelligit. Ornata) honoribus & claris natalibus illustrata. Has) tunicas, Leges) legato mihi relinquant. Nec multa) nec plura, sed summam rei dicam. Aperire tabulas) Vlp. de testamentis, Si, inquit, testamentum quod resignauerit testator, iterum si agnatum fuerit septem testium signis non erit imperfectum: sed utroque iure valebit tam ciuili, quam Pretorio.

Obseruauit scribentem) annotauit Aureliam, dum legatum scriberet, ne sicut a Blaeso deciperetur.

Inspexit) an scripsisset, ad quod uidetur Martialis mutatis nominibus lib. xij. allusisse, Haerediti tibi me Catulle dicis. Non credam, nisi legero Catulle. Viuit) adhuc superstes est. Coegit) ad scribendum sibi legatum. Morituram)

Haereditas

mox. Haereditates) totum patrimonium. nam haereditas est tanquam genus, cui legatum species subest: maior enim res est haereditas quam legatum. ἀλλὰ πάλαι νομομαχίαι, id est, sed quid extendo, uidelicet, quid plura dicam. Nequitia & improbitas)

nequa & mali, pudor & virtus, pudici & boni. Idem notat Mart. ad Fabianum scribens. & Iuena. Saty. prima, sceleratis premia dari pulsans, bonos iacere algentes. Paupere & tenui) parua re & exiguis facultatibus. Per flagitia) bonorum citationes & testamentorum captationes. Processit) ad ampliores diuitias & dignitates peruenit. Sextertium sexcenties) sexcenta milia numerum. Impletur) summam additurus, Extā duplicata) dum sacrificium laudans, scribit iecur cum duobus capitibus ei apparuisse. Etiam Tranquillus tradit immolanti Augustum omnium victimarum iecinora replicata intrinsecus ab ima fibra apparuisse, & responsum per haec lata & magna portendi. Legitur etiam duplicia. Portendi) significari, praedici. Portenta sunt proprie ostenta, quae liquid imminere significant. Monstra deorum monita. Prodigia) irae & minae. Milies & ducenties) bis tot. Dictauerit aliena testamenta) quae ad alios iure deberent peruenire, pro suo arbitrio disposuerit, iam dictum est quid sit dictare.

Portenta.
Monstra.
Prodigia.Argumen-
tum

Nescio) Tertium epistolarum librum ad Calvisium cotubernalē suum inchoans Vestricij Spurinnae & vitam & mores breuiter explicat: spondetque cum primum ad senium peruenierit se usurum eo vitae genere. Exegerim) dispensauerim. exigere tempus, est disponere & transmittere, interdum expellere. ut Iuriconsultus in proemio ff. & Terentius. An exigenda sint nobis. Ac Historici, Post exactos Reges. Vltimum meumque. Quo tempore. Adeo)

Exigere tem-
pus

in tantum incudatatis pueri. Distinctius) ordinatus: ut qui incipiat & desinat ubi conueniat. Certus siderum cursus) ut sol & luna, caeteraque sidera: quae certa & firma mensura motus suos dispartuntur. Sidus a graecis ἀστρον dictum, & pluribus stellis conficitur: quod pro sole & luna sapientius positum apud poetas, sed & rerum scriptores inuenimus. Sidus praeterea genus morbi qui partem corporis tactam facit immobilem, ut qui fulmine feriuntur: a quo verbum sideratus deduxit Plinius auunculus, & siderata membra ac siderationem legimus. Vita hominum) vita adolescentis di-

Distincti

Sidus.
αστρον.

tiam poscis: est unde fiat. Aurelia ornata foemina signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cum uenisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat: nec multa, coegit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta legare, obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem uiuit, ille tamen istud tanquam morituram coegit, & hic haereditates, hic legata, quasi mereat, accipit. ἀλλὰ πάλαι νομομαχίαι in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora praemia, immo maiora, nequitia & improbitas, quam pudor & uirtus habent. Aspice Regulum, qui ex paupere & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit cum consuleret, quam cito sextertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi milies & ducenties habiturum, & habebit, si modo, ut coepit aliena testamenta, quod est improbiissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictauerit. Vale.

C. PLINII CAECI LII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER III.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

NEscio, an ullum iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui: adeo quidem ut neminem magis in senectute, (si modo senescere datum est) amulari uelim, nihil est enim illo vitae genere distinctius. me autem ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuuenes adhuc

Vita hominum) vita adolescentis di-